

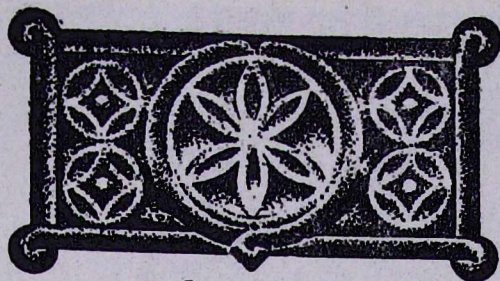

ԶԱՄԱՐՈՒՄ

1986

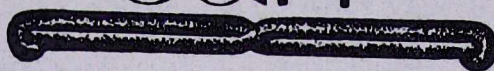
Թ

Arne 146

ԽԳ

ՏԱՐԻ

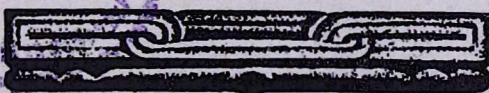
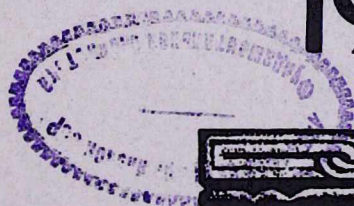
ԷԶՄԻԱԾԻՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ
ԱՄՍԱԳԻՐ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ԱԹՈՌՈՒՅ
Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ

Ա. Կ. Կ. Կ. Կ.

1986

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆԻ ԱՌԱՋՆՈՅ

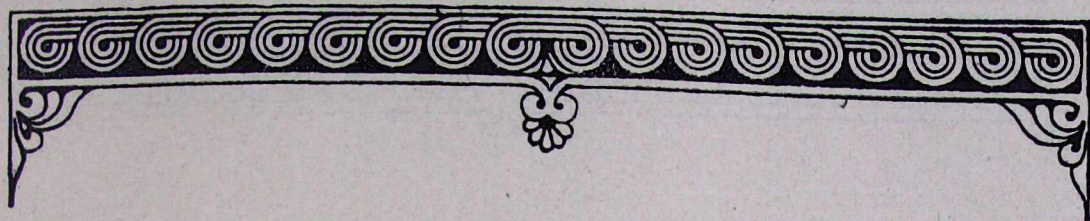
ՎԵՎՓԱՌ ԵՒ ՍՐԲԱՋՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅԿ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԻԱՐ ՀՐԱՆԴ ՈՍԿԱՆՅԱՆԸ
ՈՂՋՈՒՆՈՒՄ Է ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԻՐ ՇՔԱՆՄԲՈՎ ՀՍՍՀ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅԱՆ ՇԵՆՔԻ ՄՈՒՏՔԻ ԱՌՋԵՎ

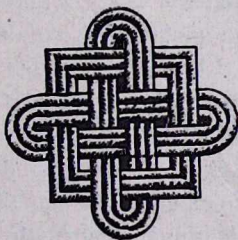

**ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱՅՑԸ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԻԱՐ ՀՐԱՆԴ ՈՍԿԱՆՅԱՆԻՆ**

1986 թվականի սեպտեմբերի 25-ին Նորին Սուրբ Օծույթուն Տ. Տ. Վապգեն Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը պաշտոնական այցելություն տվեց Հայկական ՍՍՀ Գերագույն սովետի նախագահության նախագահ մեծահարգ տիար Հրանդ Ոսկանյանին: Նորին Արքույանը ուղեկցում էին Կոստանդնուպոլսի Պատրիարք՝ Տ. Շնորհք արքեպս. Գալուստյանը, Հայաստանյայց Եկեղեցու արտասահմանյան մի քանի երկրների առաջնորդներ և ապգային-հասարակական գործիչներ:

Ընդունելությանը ներկա էր Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների խորհրդին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ տիար Ստեփան Վարդանյանը:

Ընդունելության ընթացքում Վեհափառ Հայրապետի և մեծահարգ նախագահի միջև տեղի ունեցավ ջերմ պրույց: Վեհափառ Հայրապետը պատմեց Հայաստանյայց Եկեղեցու խաղաղասիրական գործունեության և սփյուռքահայ կյանքում Հայ Եկեղեցու դերի մասին:

ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕԾՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա ՎԵՀԱՓԱՌ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ 31 ԵՎ Կ. ՊՈԼՍԻ ՀԱՅՈՑ
ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՎ ՊԱՏՐԻԱՐԲ Տ. ՇՆՈՐՀԲ ԱՐՔԵՊ.
ԳԱԼՈՒՍՏՅԱՆԻ 25-ԱՄՅԱԿԻ ՏՈՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՌՈՒՄ

Շուրջ 31 տարիներից ի վեր սեպտեմբեր ամսին Մայր Աթոռ են հավաքվում Հայ Եկեղեցու արտասահմանյան ու ներքին թեմերի առաջնորդներ, հոգևոր հայրեր ու հարգարժան հյուրեր՝ ներկա գտնվելու և շնորհավորելու Վեհափառ Հայրապետին՝ իր գահակալության տարեդարձի կապակցությամբ:

Այս տարի նույնպես, դեռևս սեպտեմբերի առաջին կեսից, Մայր Աթոռ էին ժամանել Արգենտինայի, Ռումինիայի ու Բուլղարիայի, Եգիպտոսի, Կենտրոնական Եվրոպայի, Ամերիկահայոց արևմտյան, ինչպես նաև Արարատյան, Շիրակի, Վրաստանի, Ադրբեջանի հայոց թեմերի սրբազան հայրեր, բազմաթիվ հյուրեր:

Այս առթիվ Մայր Աթոռում էր գտնվում նաև Կ. Պոլսի Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպ. Գալուստյանը:

Քիչ ավելի ուշ Մայր Աթոռ ժամանեցին նաև Ամերիկայի հայոց արևելյան թեմի առաջնորդ և Դամասկոսի հայոց թեմի առաջնորդ ու Հունաստանի թեմի հայրապետական պատվիրակ սրբազան հայրերը:

Նախ սեպտեմբերի 24-ին տեղի ունեցավ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի ընդլայնված նիստը՝ բոլոր եպիսկոպոսների մատնակցությամբ, որտեղ քննվեցին Հայ Եկեղեցու կանոնադրության կազմման որոշ հարցեր:

Սեպտեմբերի 27-ին կատարվեց հանդիսավոր «Երեկոյան» ժամերգություն և տրվեց հոգևոր համերգ Մայր Աթոռի երգչախմբի կատարմամբ:

Սեպտեմբերի 28-ին, կիրակի օրը, նշվեց Նորին Սուրբ Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա Վեհափառ Հայրապետի գահակալության 31 և Կ. Պոլսի Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպ. Գալուստյանի գահակալության 25-ամյակը: Վարագա Խաչի մեծ տոնի առթիվ մատուցվեց ա. պատարագ: Պատարագիչն էր Տ. Շնորհք արքեպ. Գալուստյանը: «Հայր մեր»-ից առաջ ա. խորան բարձրացավ Վեհափառ Հայրապետը և, ջերմ խոսքերով շնորհավորելով պատարագիչ սրբազան Պատրիարքին՝ իր գահակալության 25-ամյակի ու բազմավաստակ գործունեության առթիվ, նրան նվիրեց գեղեցկահյուս մի կոնքեն՝ ի նշան սիրո և գնահատանքի:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ՝ ԱՐՏԱՍԱՆՎԱԾ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ

(28 սեպտեմբերի 1986 թ.)

Սիրեցյալ հոգևոր եղբայրներ Մեր, հարգարժան հյուրեր և բարեպաշտ ժողովուրդ:

Մենք գոհություն ենք տալիս Աստծուն, որ Մեզ շնորհում է այս պահը, այս պատմական պահը: Պատմական գոհե ինձ և Մեր սիրեցյալ եղբոր՝ Շնորհք Սրբապան Պատրիարքի համար: Պատմական, որովհետև երեսուն տարիներ առաջ, հենց այստեղ, այս սուրբ սեղանի առաջ, այսօրվա Թուրքիո հայոց Պատրիարքը, այն ատեն՝ վարդապետ, ձեռնադրվեց և օծվեց Մեր ձեռքով եպիսկոպոս Հայաստանյայց Եկեղեցու, երբ Մենք էլ մի շաբաթ առաջ դրանից, Աստուծո ողորմությամբ ընտրվել էինք և օծվել կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Ես հիշում եմ այդ պահը, սիրելի Սրբապան: Ես շատ հուզված էի, երբ իմ բուրք մատով մյուռնին էի քսում Ձեր ճակատին: Հիշում եմ հստակ, որ Դուք նույնպես հուզված էիք: Հոգևոր հուզումնի մի ակիք փոխանցվեց ինձանից դեպի Ձեզ և Ձեզանից դեպի ինձ: Այդ պահից առավել ամրացավ, դրոշմվեց հոգևոր եղբայրությունը մեր միջև: Իսկ հինգ տարիներ անց, ուրեմն, 1961 թվականի աշնան, Ստամբուլի հայ եկեղեցական համայնքները Ձեզ ընտրեցին իբրև Պատրիարք Հայոց Թուրքիո՝ կենտրոն ունենալով Ստամբուլ քաղաքը, որտեղ, ինչպես գիտեք, հաստատվել էր Հայոց Պատրիարքությունը ուղիղ 525 տարիներ առաջ, Մեհմեդ Բ սուլթանի Պոլիսը գրավելուց մի քանի տարիներ հետո: Ահա այդ թվականից, ուրեմն ավելի քան հինգ հարյուր տարիներ, կանգուն մնաց և գործեց Հայոց Պատրիարքական Աթոռը, իբրև այն ժամանակվա սուլթանական Թուրքիո բոլոր հայկական եկեղեցիների և համայն հայ հավատացյալների հոգևոր ու ազգային կենտրոն: Եվ ծանոթ է, կարծում եմ, բոլորիդ, թե այս հարյուր տարիների ընթացքում ինչպիսի մեծ դեր կատարեց Պոլսո Պատրիարքական Աթոռը թուրքահայության կյանքում ոչ միայն հոգևոր իմաստով, այլ նաև կրթական, մշակութային և ազգային: Բոլոր հայոց իրագործումները Թուրքիայի, մանավանդ ԺԷ դարուց այս կողմ, ԺԷ—ԺԸ դարերին, հայ կյանքը ծաղկում ու վերածնունդ ապրեց: Այդ բոլորի պատվանդանը, հիմքը, իրավական և կրողական իմաստով, հանդիսացավ Հայոց Պատրիարքական Աթոռը:

Ահավասիկ այդ Աթոռի վրա բազմեց 25 տարիներ առաջ այսօրվա Մեր սիրեցյալ եղբայր Պատրիարքը՝ Շնորհք արքեպիսկոպոս, որը քսանմիկնդ տարիների շարունակ՝ իմաստությամբ, համբերատարությամբ, շրջահայեցությամբ և երբեմն քաջությամբ վարեց իր պաշտոնը, արժանանալով սիրույն և գնահատանքին ոչ միայն Թուրքիո հայոց, այլ նաև համայն մեր Եկեղեցվո և համայն մեր հայ ժողովրդի: Մենք երջանիկ ենք այսօր ողջունելու նրան իր գահակալության 25-րդ տարեդարձի առիթով: Մաղթում ենք Մեր սիրեցյալ եղբորը հոգու և մարմնո առողջություն, տոկոսնություն, որպեսզի նույն համբերատարությամբ, բայց և նույն քաջությամբ, հաղթահարելով ամեն տեսակի դժվարություններ, շարունակի իր առաքելությունը, բարձր նպահելով այդ պատմական Աթոռի համբավը և մեր Եկեղեցվո Սուրբ անունը այնտեղ: Մաղթում ենք, որ Թուրքիո հայ եկեղեցիները և հավատացյալ ժողովուրդը երկար, շատ երկար տարիներ վայելեն պայծառ ներկայությունը Պատրիարքական Աթոռի վրա Շնորհք Սրբապան արքեպիսկոպոսի:

Այդ հուպիչ առիթով, սիրելի Սրբազան, ուզում եմ Ձեզ ներկայացնել մի հիշատակ՝ մի հովվապետական կոնքենոն, որպեսզի վայն օգտագործեք երկար երկար տարիներ, երջանիկ հովվապետությամբ:

Այնուհետև Պատրիարք Սրբազանը շնորհակալություն հայտնեց Վեհափառ Հայրապետին՝ իր հանդեպ ցուցաբերված հարգանքի ու գնահատանքի համար, և շնորհավորանքի խոսք ասաց Վեհափառ Հայրապետին՝ գահակալության 31-ամյակի առթիվ՝ անդրադառնալով Նորին Սրբության՝ Հայ Եկեղեցու մեջ կատարած աննախընթաց ազգօգուտ ու եկեղեցաշեն գործունեությանը:

4. ՊՈԼՍԻ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՎ Տ. ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊՍ. ԳԱԼՈՒՍՏՅԱՆԻ ԽՈՍՔԸ

«Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, ամեն»:

Վեհափառ Տեր, սիրեցյալ եղբայրներ և հավատացյալ ժողովուրդ հայոց:

Վեհափառ Հայրապետը խոր հուզում մը ապրեց՝ երթալով երեսունմեկ տարիներ առաջ, երբ առաջին անգամ ըլլալով ես եղա այս Մայր տաճարին մեջ, առաջին անգամ ես եղա մեր հայրենիքը և առաջին անգամ կոխեցի այս սուրբ և պատմական հողերը: Այդ օրերուն անշուք էր այս Տաճարը, այդ օրերուն այրի էր այս Աթոռը, այդ օրերուն անկարգ էր շրջապատը: Երեսունմեկ տարիներ անցան և ամեն ինչ իր տեղը գտավ: Այս տաճարը, սրբազնագույն այս տաճարը պայծառացավ, նորոգվեցավ: Մենք փառք կուտանք ամենեւն առաջ Աստուծո, որ երեսունմեկ տարիներ ետքը կրկին կկենանք այս հողին վրա, այս տաճարին մեջ՝ տարբեր իրադարձությամբ: Եվ Վեհափառ Հայրապետը իր հայրական խոսքերով և սրտաբուխ արտահայտություններով լմնե՛լ եկեղեցվո մեկ տրուպ պաշտոնյայի, մեծարեց այնքան անարժանապես: Ես երախտիք ունիմ, Վեհափառ Հայրապետ, Ձեր նկատմամբ այդ խոսքերուն համար, որ այստեղ ըրիք մեր անձին մասին: Եվ գիտեմ, թե այդ արտահայտությունները կերթան Եկեղեցիի շատ համեստ պաշտոնյայի մը որ ուրիշ ոչինչ ըրած է, եթե ոչ իր պարտականությունը կատարած է. կերթան նաև այն ժողովուրդին, որ պինքը գրեթե պատահական պայմաններու տակ ընտրած է իբր իր առաջնորդը և Պատրիարքը: Ամեն բան մեր մտքեն կանցներ, Վեհափառ Տեր և սիրելի ժողովուրդ, բայց երբեք ու երբեք մեր մտքեն չէր անցներ, որ օր մը կրնայի Պոլսո Պատրիարք ըլլալ: Աստծո ճանապարհները, Աստծո տնօրինությունները վեր են մեր ըմբռնումներեն, մեր ակնկալություններեն, և կարծես թե Աստված, որ պիտ ոչնչացումե ազատած էր, բերավ այդ Աթոռին վրա, որպեսզի ինչ որ ինք ինձ վրա կատարեց, ես, նորա շնորհիվ, ուրիշ բազմահազար ժողովուրդին վրա կատարելու արժանի ըլլամ: Փառք կուտանք Աստուծո այն ամենին համար, ինչ որ իրագործվեցավ Թուրքիո Պատրիարքության մեր քսանհինգ տարիներու ընթացքին: Ոչինչ, գրեթե չնչին բան է դա, և եթե երբեք որևիցե գործունեություն ունեցանք, ինչ որ պարտ էինք ընել, այն միայն ըրինք: Ոչ մեկ բացառիկ բան, ոչ մեկ գնահատանքի արժանի բան, ու եթե երբեք այդ քիչն ալ ըրած չըլլայինք, բնականաբար մեղադրելի պիտի ըլլայինք: Հետևաբար փառք կուտանք Աստուծո և շնորհակալություն կհայտնենք, Վեհափառ Հայրապետ, այս առիթով՝ հայրական և սրտաբուխ խոսքերուն համար:

Այսօր, սակայն, սիրելի և հավատացյալ ժողովուրդ, ոչ այնչափ մեր գահակալության 25-ամյակին կանոյրադառնանք, որչափ Վեհափառ Հայրապետի

գահակալության 31-րդ տարեդարձին: Ինք ակնարկեց, մենք իիշեցինք և ապրեցանք այդ պահը, երբ երեսունմեկ տարիներ առաջ այնքան հանդիսավոր իրադարձության և այնքան ցնծության և ուրախության մեջ ազգի կողմեն ընտրված Ազգային-Եկեղեցական ժողովը գրեթե միաձայնությամբ պինք կընտրեր կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Անցան երեսունմեկ տարիներ այն օրեն և, փառք նախախնամության, մեր ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն ակնկալությունները արդարացան: Ուղիղ, շիտակ անձը ընտրած էին շիտակ պաշտոնին: Եվ մեր պատմության մեջ քիչ Հայրապետներ այնքան հսկայական գործ կատարած են Հայ Եկեղեցվո ֆիզիկական և նյութական վերականգնումին մեջ, որքան Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգեն սրբապնագույն կաթողիկոսը: Այս առիթով, Վեհափառ Տեր, մեր միտքը կուգա Աստվածաշնչական գեղեցիկ խոսք մը, ուր Սողոմոն Իմաստուն կըսե. «Մանուկ էի մտավարժ և հոգւոյ բարւոյ հանդիպեցաւ»: Ուշիմ, խելացի մանուկ էի և արև հոգիի մը հանդիպեցաւ: Եվ զայն կնկատե գերագույն շնորհը, որ Աստուծոմէ որևէ մեկին կրնա տրվի, բարի հոգին: Եվ արդարև, Վեհափառն ալ նույնությամբ կրնա նկնել Սողոմոն Իմաստունի այս խոսքը: Ինքն ալ եղած է մանուկ, մտավարժ, որ բարի հոգիի մը հանդիպեցավ: Եվ այդ բարի հոգին է, որ իր մեջ կերտած է այն բարի անձնավորությունը, այն սքանչելի նկարագիրը, որ մեր Հայրապետին նկարագիրը եղավ, որով ըրավ այն հսկայական գործերը: Մեր կրոնական կեդրոնը իր բնական և արժանի դիմագիծը գտավ: Ամենքս ալ, ամենուն սիրտերն ալ ցնծությամբ ու ուրախությամբ կլեցվեն, երբ էջմիածին ոտք կոնենք: Նախ սա տաճարը՝ Աստուծո մեծագույն պարգևն է մեզի: Սա տաճարը բացառիկ տաճար մըն է, սիրելի և հավատացյալ ժողովուրդ: Քրիստոնեական Եկեղեցվո, ոչ միայն մեր Եկեղեցվո, այլ համայն Քրիստոնեական Եկեղեցվո առաջին տաճարն է, որ հողեն վեր շինված է, հողին երեսը շինված է: Ամենուս ծանոթ պիտի ըլլա պատմությունը, թե մեր հավատքի հայրը՝ սուրբ Լուսավորիչ, հայ ժողովուրդը դարձի բերելն ետքը, թագավորը, ժողովուրդը, բաւակը, իշխանները մկրտելն ետքը պետք է շիներ առաջին քրիստոնեական տաճարը: Եվ ոչինչ գիտեր այդ մասին, ոչինչ տեսած էր ոչ մեկ տեղ: Եվ հետևաբար ապավինեցավ Աստուծո, ըսելու համար, թե Տեր, Դուս ցույց տուր մեզի այն տեղը և այն ձևը, որով կուլես, որ Քու տաճարդ կանգնի մեր հողին վրա, ցույց տուր մեզի, որ մենք կառուցանենք քրիստոնեական առաջին աղոթավայրը, պաշտամունքի վայրը: Եվ իր տեսիլքովը Գրիգոր Լուսավորիչ իշեցուց Աստուծո Միածինը այս անգամ այս նվիրական և սրբապան հողերուն վրա: Աստուծո Միածինը, որ մարմնացած էր, մարդացած էր, ծնած էր Սուրբ Կույս Մարիամն և երկրի վրա շրջած էր բարիք գործելով, ճշմարտությունը քարոզելով, այդ նույն Աստուծո Միածին Որդին մեկ անգամվա համար իջավ տեսանելի կերպով աչք հողին վրա, ցույց տվավ այն տեղը և ձևը, որով պետք է կառուցվի: Եվ այս տաճարը նախամայրը եղավ մեր բոլոր եկեղեցիներու: Եվ հետևաբար մենք ամենքս փառք պետք է տանք Աստուծո այս շնորհքին համար: Եվ մանավանդ մենք, որ արտասահմանեն կուգանք՝ այս տաճարին մեջ աղոթելու: Մենք մանավանդ Աստուծո փառք կուտանք, որ պարբերաբար, երբեմն-երբեմն կուգանք այս տաճարը, անոր հովանին մեր վրա, և այնտեղեն կատանանք մենք ներքին հոգեկան ուժեր, հոգեկան գործություններ: Հետևաբար, փառք կուտանք նախախնամության, այս տաճարին համար, այս սրբավայրին համար, որ դարերու ընթացքին միաժամանակ միության կեդրոնը եղած է համայն հայության: Այն հուսաբերողը եղած է, ուր ուղղված է հայությունը ամեն տեղե՝ արևելք կամ արևմուտք, հյուսիս կամ հարավ: Ամենքն ալ այս կողմը դարձած են և զայն նկատած են իրենց

միության կեդրոնը: Այսօր ալ այդ նպատակին պետք է ծառայէ և կծառայէ առ տաճարը, այս հաստատությունը՝ Հայոց Հայրապետությունը: Կրոնական գետնի վրա հաստատություն մըն է սա: Ավելի քան 1680 տարիներն ի վեր անիկա իր գոյությունը կպահէ և հայ ժողովուրդին գոյության գլխավոր պատճառներն մեկը եղած է: Այսօր ալ պետք է, որ ըլլա: Աշխարհի բոլոր կողմերն մինչև իսկ սա պահուն եկած են հայ ժողովուրդին զավակները ուխտի, եկած են այսպես խառնվելու երկրին մայր զանգվածին հետ, անոնց հետ շաղվելու կերպով մը, իրենց սրտակցությունը այդ ձևով վերանորոգելու և թարմացնելու համար և այդպես իրենց զգացումներն մասնիկ մը այստեղ ձգած, վերադառնալու և շարունակելու իրենց պանդուխտի կյանքը: Մենք այս առիթով եկած ենք այնպիսի վայրէ մը, որ արևմտահայության կեդրոնը եղած է: Այնարկեց Վեհափառ Հայրապետը, թե անիկա ինչ կենսական դեր կատարած է արևմտահայ կյանքին մեջ: Միացուցած է զայն, միատարր զանգվածի մը վերածեր է, ստեղծեր է արևմտահայ մշակույթը: Այսօր փոքրիկ մնացորդ մը այնտեղ կա: Այնուհանդերձ անիկա իր արմատներու վրա է, դարավոր արմատներու վրա է և երկրին բնիկ տարրը կնկատէ ինքզինք: Որչափ հավատարիմ է երկրի կարգ-կանոնին, օրենքներուն, նույնքան և ավելի հավատարիմ է իր դարավոր մշակույթին, իր Առաքելական Եկեղեցիին և իր հոգևոր կեդրոնին՝ Սուրբ Էջմիածնին: Մենք այդ ժողովուրդին, սիրելի հավատացյալ ժողովուրդ, ձեզի բերած ենք եղբայրական սեր և եղբայրական ողջուն: Եվ, բնականաբար, ինչ որ մենք այստեղ առինք՝ ձեր եղբայրական սերը և ողջունը, կտանինք և կերպով մը կըլլանք կամար ու կամուրջ այս ժողովուրդին երկու զանգվածներուն միջև: Եվ եթե երբեք կեդրոնախույս ուժեր կան արտասահմանին մեջ, այդ ուժերը բնականաբար ապգի շահին, օգտին համար չէ, որ կաշխատին: Անհատական, եսասիրական նպատակներ կհետապնդեն և հայ ժողովուրդի ապագային տեսակետե, կրոնական տեսակետե, ազգային տեսակետե, մինչև իսկ մշակութային տեսակետե վնասակար գործ կկատարեն: Միության կեդրոնը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինն է համայն հայության համար: Ամենքս ալ, որ հորիզոնի տակ ալ ապրած ըլլանք, մեր բնեմները միշտ պիտի ուղղվին այս տեղը և այստեղ պիտի կապված ըլլանք մենք սրտով և հոգիով:

Ըսինք Վեհափառ Հայրապետի գահակալության երեսունմեկերորդ տարեդարձն է այսօր, և ինք իր բարոյամբը, իր Աստվածատուր շնորհներովը առ ժողովուրդը իսկապես մխիթարեց և զորացուց: Կապերը արտասահմանին և Մայր Աթոռին միջև ավելի ամրացան, հարաբերությունները հայրենի պետության հետ արդյունավետ դարձան: Եվ այսպես կամաց-կամաց ժողովուրդը զգաց, թե ինք մեկ պետություն ունի, մեկ մշակույթ ունի, մեկ ցեղ ունի, մեկ լեզու ունի, մեկ արյուն ունի և պետականություն ունի: Այդ է, որ զմեզ ամենքնս կմիացնե, և մենք այս առթիվ պիտի փառք տանք Աստուծո, որ Վեհափառ Հայրապետը երեսունմեկ տարիներ գահակալեց այս Աթոռին վրա: Քիչերուն տրված է այս շնորհը մեր Եկեղեցվո մեծագործ Հայրապետներն: Մեր աղոթքը այն է, որ Տերը շնորհե զայն մեզի երկար տարիներ, շատ ըլլա իր արևը կյանքի, շատ ըլլա իր պորությունը, շատ ըլլան իր Աստվածատուր շնորհները և անոնցմով շարունակե այն միացուցիչ դերը, որ այնքան ոգևորել կուզե ինքը կատարել հակառակ կեդրոնախույս բոլոր ուժերուն: Վստահ ըլլանք, Վեհափառ Տեր, աղոթենք, հուսանք և հավատանք, թե օրին մեկը այդ միասնականությունը և միությունը պիտի իրականանա: Պետք է իրականանա այս կեդրոնին շուրջ՝ ամեն ոք դարձյալ իր ծիրին և շրջանակին մեջը իր դերը և իր կյանքը ապրելով: Թող Տերը պահապան և հովանի լիցի այս տաճարին և

հաստատության վրա: Թող անիվա երկար տարիներ, ինչպես դարեր ապրեցավ, այնպես ալ դարերով իր գոյությունը շարունակե, ըլլալու համար մեր հոգևոր կեդրոնը, ըլլալու համար աղբյուր շնորհաց, ըլլալու համար մանավանդ կեդրոն մը, ուրկէ Հայրական սերը, Հայրապետական օրհնությունը կհեղու, կհոսի մեր համայնքներու բոլորին սիրտերու և հոգիներու մէջ: Թող անսասան մնա Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը, թող Տեղը իր Աթոռին վրա անշարժ պահէ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը: Տիրոջ աջը, մենք վստահ ենք, հովանի և պահապան է Մայր Հայրենիքին վրա, և այնտեղ ապրող ժողովուրդը կշարունակէ ապրիլ այն կյանքով, որ սկսվեցավ Գրիգոր Լուսավորիչով, Տրդատ թագավորով դարերու ընթացքին: Կմաղթենք, որ երկար դարեր տակավին շարունակվի այդ Աստվածային աջը այս ժողովուրդի և հայրենիքի վրա: Եվ մեր հավատացյալ ժողովուրդը իր հավատքը, մեր հայրերու հավատքը անարատ պահէ: Ոչ միայն Աստուծո կողմէ ցուց տրված այս տաճարին մէջ մենք շարունակենք պաշտել իր սուրբ անունը, այլ նաև արժանանանք այն հավիտենական երանության, որ սահմանված է բոլոր արդար հոգիներուն, բոլոր հավատավոր հոգիներուն՝ շարունակելու համար փառավորել անունը ամենասուրբ Երրորդության, որ միջնորդյալ է հավիտյանս, ամեն:

Սուրբ պատարագի ավարտից հետո Մայր Աթոռի հյուրերն ու միաբանությունը Վեհափառ Հայրապետին թափորով առաջնորդեցին Վեհարան, որտեղ Սովետական Հայաստանի կառավարության անունից շնորհավորական խոսքով հանդես եկավ Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների խորհրդին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ տիար Ստեփան Վարդանյանը:

ՏԻԱՐ ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ ԽՈՍՔԸ

Ձերդ Սրբություն,

Սրբազան հայրեր, հարգելի հյուրեր,

Ինձ համար մեծ պատիվ է այսօր Սովետական Հայաստանի կառավարության անունից Ձերդ Սրբությանը բերել սրտագին շնորհավորանքի և լավագույն ցանկությունների այս խոսքը:

Մենք ուրախ ենք, որ Ծայրագույն Պատրիարք, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ծննդյան և գահակալության տարեդարձերը նշվում են Հայ Առաքելական Եկեղեցու Պոլսո Պատրիարք, մեծարգո Շնորհք Սրբազանի և արտասահմանյան թեմերի առաջնորդների ներկայությամբ և մասնակցությամբ:

Դա նոր վկայությունն է Էջմիածնի Մայր Աթոռի և նրա բազմավաստակ գահակալի նկատմամբ ավանդական սիրտ և պատկառանքի այն անկեղծ զգացումի, որն ատաղձում է Հայաստանյայց Եկեղեցու միասնությունը և միակամությունը:

Արդեն 31 տարի է, ինչ Վեհափառ Հայրապետը իրեն հատուկ ջանասիրությամբ և կորովով, հմտությամբ և հայրենասիրական մղումով գլխավորում է բազմադարյան պատմություն և ավանդություններ ունեցող Հայ Եկեղեցու գործունեությունը:

Այդ ժամանակաշրջանը համընկնում է մեր սիրելի Հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի ժողովրդական տնտեսության, գիտության և մշակույթի նոր աննախընթաց վերելքի և բարգավաճման եղելությանը:

Սովետական Միության եղբայրական ժողովուրդների միասնական ընտանիքում, նրանց անջահախնդիր օգնության և օժանդակության շնորհիվ, հայ-

րենաբնակ մեր ժողովուրդը կառուցում և կատարելագործում է իր ազգային պետականությունը, շենացնում իր սքանչելի երկիրը՝ իրականություն դարձնելով նախորդ բազմաթիվ սերունդների երազանքն ու բաղձանքը:

Հայ մարդը այսօր սեփական արժանապատվության ադինքնող զգացումով, հպարտությամբ ու լավատեսորեն է ներկայանում աշխարհին: Նա իր ծաղկող Հայրենիքն ունի և ապավինում է Սովետական Մեծ տերության հպրությանը:

Անցած ժամանակաշրջանը էական տեղաշարժերով է նշանակալից նաև հայ Սփյուռքի տագնապներով ու մաքառումներով առկեցուն և ամենից առաջ դրանցով բնութագրվող առօրյալում:

Բարգավաճող Հայրենիքի երջանիկ իրողությունը նոր իմաստ է հաղորդել հայապահպանության ձեռնարկումներին: Հայրենիքի և Սփյուռքի ամրապնդվող կապերը, նրանց ներկայացուցիչների օրավուր ավելի հաճախակի դարձող փոխայցելությունները կենարար ավիշ են ներարկում ուժման խառնարանում դիմակայող սփյուռքահայության դավկացող երակներին:

Սփյուռքի հայությունը գնալով ավելի է համոզվում, որ Հայրենիքում է կոփվում մեր ժողովրդի հավերժության խարխսիւը և ավելի սերտորեն է համախմբվում Մայր Հայրենիքի շուրջը՝ նրա մեջ տեսնելով իր ազգային և հայրենասիրական իղձերի ու նպատակների ծանրակշիւ իրավատիրոջը:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի 129 նախորդներից գրեթե ոչ մեկին չի վիճակվել վկա լինելու սեփական ժողովրդի ու Հայրենիքի այսպիսի տևական և աննախընթաց առաջադիմությանը, վերակերտումին և ապահովությանը:

Վեհափառ Հայրապետը, սակայն, սուկ վկան չի եղել այս հրաշալի իրողության: Նա բարձր գնահատանքի արժանի հայրենասիրական գործունեությամբ Հայաստանում թե Սփյուռքում իր նպաստն է բերել մասնավորապես Հայրենիքի և Սփյուռքի կապերի ամրապնդմանը, Հայաստանի շուրջ սփյուռքահայության համախմբմանը:

Լինելով խորապես իրատես ազգային դեմք, Վեհափառ Հայրապետը իր բազմաթիվ ուղերձներում և քարոզներում անկեղծ ներշնչանքով պաշտպանում է այն իսկապես ճշմարիտ գաղափարը, որ հայ ժողովրդի վերածննդի ուղին սկիսք է առնում 1920 թվականի նոյեմբերից, որ նրա հետագա առաջընթացը և ազգային ապահովությունը հիմնավորապես խարսխված են այն սկզբունքների վրա, որոնք արդեն 66 տարի իմաստավորում են հայ ժողովրդի վերածնունդը և ստեղծարար հայրենաշինությունը:

Առանձնապես շեշտելի է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի բազմաբեղուն գործունեությունը ի նպաստ աշխարհի խաղաղության ամրապնդման:

Նա բավիցս իր հեղինակավոր ձայնն է բարձրացրել ընդդեմ ջերմամիջուկային պատերազմի նախապատրաստության, հանուն այն բանի, որ ընդհանուր պինաթափման ճանապարհով պետությունները ուղիներ գտնեն խաղաղ գոյակցության և համագործակցության համար:

Հայ ժողովրդի պատմական ճակատագիրը հաճախ է դեմ առ դեմ հանդիպել լինել թե չլինել երկընտրության մահաշունչ ահագնությունը:

Առաջին համաշխարհային կրակների մեջ հրացանապարկ եղավ մեր ժողովրդի կեսից ավելին:

Ղեկավարվելով համամարդկային մղումներով, Վեհափառ Հայրապետը խորապես հասկանալի անհանգստությամբ շեշտում է խաղաղության անհրաժեշտությունը հատկապես մեր ժողովրդի, նրա վերածնված հայրենիքի հա-

մար, որի աշխարհագրական դիրքը ճակատագրի տնօրինությամբ դժբախտաբար նույնքան անառիկ չէ, որքան անառիկ են նրա ժայռակոփ լեռները:

Մենք բարձր ենք գնահատում Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ակտիվ դիրքորոշումը խաղաղության ամրապնդման հարցում, նրա հեղինակավոր խոսքը ի պաշտպանություն Սովետական Միության խաղաղասիրական ձեռնարկումների:

Մենք գոհունակությամբ ենք ընդունում այն իրողությունը, որ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու արտասահմանյան թեմերի առաջնորդները և հոգևորականության զգալի մասը հայրենասիրության և խաղաղության արմատական հարցերում բաժանում են Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հայացքները և իրենց հնարավորությունների սահմաններում ջանում են նպաստել Հայրենիքի շուրջ մեր հարյուր հազարավոր հայրենակիցների համախմբման հայրենասիրական առաքելությանը և միևնույն համոզվածությամբ պաշտպան են կանգնում խաղաղության դատին:

Էջմիածինը բոլոր ժամանակներում իմաստավորել է Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու ավանդական միասնությունը: Այդ միասնությամբ և Էջմիածնով է Հայաստանյայց Եկեղեցին դիմակայել ճակատագրի փորձություններին, դիմացել ու գոյատևել դարեր ի վեր:

Այսօր, գաղութաշատ Սփյուռքի բազմաշերտ առանձնահատկությունների պայմաններում, Հայ Եկեղեցու միասնության անհրաժեշտությունը թերևս նույնքան կենսական է ու հրամայական, որքան կենսական ու հրամայական էր այն մեր պատմության ամենավտանգավոր կեռմաններում:

Սրտանց շնորհավորում եմ Հայաստանյայց Եկեղեցու ավագագույն և հարգարժան ներկայացուցիչին՝ Պոլսո Պատրիարք Շնորհք Սրբապանին, նրա գահակալության 25-ամյակի առթիվ:

Երևի պատահականություն չէ, որ հոբելյանական առաջին շնորհավորանքները Սրբապան Հայրը ընդունում է այստեղ, պատմական Էջմիածնի պատմությամբ իմաստավորված հողի վրա:

Չերդ Սրբություն,

Թույլ տվեք Ձեր ծննդյան և գահակալության տարեդարձի առիթով Ձեզ հղած շնորհավորանքներին միացնել նաև իմ բարի ցանկությունները և մաղթել Ձեզ երկար տարիների կյանք, երիտասարդական կրթով, քաջամոռոշություն և հետագա բեղմնավոր գործունեություն Ձեր առաքելության ճանապարհին:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԶԵՌՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն թվականի սեպտեմբերի 21-ին, կիրակի օրը, Մայր տաճարում ս. պատարագ մատուցեց Նորին Սուրբ Օծություն S. S. Վապգեն Ա Սրբապետ-գույն կաթողիկոսն Ամենայն Հայոց և եպիսկոպոս ձեռնադրեց ծայրագույն վարդապետներ՝ Կենտրոնական Եվրոպայի հայոց հայրապետական պատվիրակ S. Մեսրոպ ծ. վրդ. Գրիգորյանին և Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքարանի դիվանապետ S. Մեսրոպ ծ. վրդ. Մուրաֆյանին՝ ի պաշտօնություն Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու և ի ծառայություն հայ հավատացյալ ժողովրդի:

Սեպտեմբերի 20-ին, շաբաթ օրը, հավարտ «Երեկոյան» ժամերգության, Մայր տաճարում, Իջման ս. սեղանի առաջ, կատարվեց երկու նորընծաների «ընտրություն և ուխտադրություն» ըստ սահմանի Հայաստանեայց Եկեղեցու»։ Նորընծաները ծնրադիր ուխտեցին՝ «անխտորր և անսայթաք» ընթանալ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու ուղղափառ հավատքի և վարդապետության շավղով, հավատարիմ լինել «Սրբոյ Էջմիածնի մինչև ցվախճան կենաց իրենաց, և կալ մնալ հրե. հպատակութեամբ ի ներքոյ իշխանութեան և հրամանաց Սրբոյ Կաթողիկէ Մայր Աթոռոյս... և ծառայել երկխղի Տեառն, յօգուտ և ի փառս անուան Սրբոյ Էջմիածնի»:

Երդումնագրի ընթերցումից հետո նորընծաները ստորագրեցին այն: Մայր տաճարի լուսարարապետ S. Հուսիկ արքեպիսկոպոս Սանթուրյանը և Մայր Աթոռի դիվանապետ S. Ներսես արքեպիսկոպոս Պոպապալյանը վկայեցին ուխտագրությունը:

Արարողությունից հետո նորընծաները առաջնորդվեցին Վեհարան, որտեղ Նորին Սրբությունը, ընդունելով նորընծաներին, օրհնեց և «Պահպանիչ»-ով խրախուսեց նրանց:

«Հրաժարիմք ի ստուանայէ»

Սեպտեմբերի 21-ին, կիրակի օրը, առավոտյան ժամը 11.00-ին, Վեհափառ Հայրապետը Վեհարանից, Հայրապետական զգեստավորման մեջ, թափորով իջավ Մայր տաճար՝ իրեն առնչվողական ունենալով Կոստանդնուպոլսի հայոց Պատրիարք Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանին և գերաշնորհ Տ. Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսիսյանին:

Մայր տաճարում, Ս. Ստեփանոսի Սեղանի առաջ, Վեհափառ Հայրապետը բազմեց Հայրապետական Աթոռի վրա և սկսեց ձեռնադրության կարգը՝ աղոթքով և օրհնությամբ՝ ըստ Ձեռնադրության Մաշտոցի հրահանգի, շնորհելով նորընծաներին եպիսկոպոսական յոթ աստիճաններ:

Եպիսկոպոսական ձեռնադրության խարտավիակի պաշտոնը ստանձնել էր Մայր Աթոռի դիվանապետ գերաշնորհ Տ. Ներսես արքեպիսկոպոս Պուպապլյանը, որը բարձր ձայնով հաշտարեց՝ «Շնորհալարդ Սուրբ Հայրապետ... քի միաբանք մեծի՝ Սրբոյ և Առաքելական Աթոռոյ Էջմիածնի, հանդերձ համօրէն ուխտիւս, այս ինքն եպիսկոպոսութեան, քահանայք, սարկաւազունք... ալ և իշխանք և աղքատք, խնդիր ունիմք ի բարձրագահ Տէրութենէդ, վասն որոյ հալցեմք աղաչանօք, քի հրամայեսցես մեզ յանդիման ինել մեծանձնութեան քո և բացալալել քիսնդիր մեր»:

Լսւեց Հայրապետի պատասխանը՝ «Հրամայել է ձեզ ի Տեառնէ յառաջ մատչել և ողջամիտ դիտաւորութեամբ բացալալել Մեզ զոր ինչ խնդրէք»:

Նորընծաները ծնրադիր աղոթելով Իջման ա. սեղանի առաջ, համընթաց մոտեցան Հայոց Հայրապետին՝ տալու իրենց հավատի ուղղափառ խոստովանությունը և ստանալու եպիսկոպոսության աստիճանները: Հայրապետական աղոթքով և օրհնությամբ նորընծաներին տրվեց եպիսկոպոսական աստիճանի համապատասխան զգեստ:

Հայոց Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով ավարտվեց ձեռնադրության հանդեսի առաջին մասը:

Այնուհետև ա. պատարագը շարունակվեց Ավագ ա. սեղանի վրա: Ճաշոց գրքի ընթերցումից հետո շարունակվեց ձեռնադրության կարգը:

Մայր տաճարի դասերում տեղ էին գրավել թեմերից եկած ազգային-եկեղեցական իշխանության պաշտոնական ներկայացուցիչներ, ինչպես նաև ուխտավորաբար Մայր Աթոռ ժամանած նորընծաների ծնողներ, հարազատներ ու բարեկամներ:

Նորին Սրբությունը ընթերցեց ձեռնադրության մեծ աղոթքը: Նվիրյալները ծնրադիր դեմքերը դարձրել էին դեպի ժողովուրդը՝ ձեռքերը վեր բարձրացրած՝ հանդիսավոր և հրապարակայնորեն հրաժարվելով աշխարհից:

Մայր տաճարի դարավոր կամարների ներքո վեհ ու հանդիսավոր հընչեց կոչման շարականը՝ «Աստուածային և երկնաւոր շնորհ, որ միշտ լնու վպետս սրբոյ ապաստութեան Առաքելական Եկեղեցւոյ, կոչէ վճարոպ և զմիւս Մեսրոպ վարդապետոս ի քահանայութենէ յեպիսկոպոսութիւն»:

Մարգարեական, ավետարանական, առաքելական ընթերցվածքներից, սաղմոսներից, շարականներից հետո ա. պատարագը շարունակվեց մինչև «Ողջոյն» պահը:

Հայոց Հայրապետը ընթերցեց ձեռնադրության վերջին աղոթքը, որից հետո եկավ ձեռնադրության ամենանվիրական՝ սրբալույս մեռնով օծելու պահը:

Նվիրյալները եպիսկոպոսական լիով զգեստավորման մեջ կանգնեցին Վեհափառ Հայրապետի առաջ: Սկսվեց օծման սրբական արարողությունը՝ «Օծումն զոր հեղեր առատութեամբ ի գլուխ սոցա՝ սփռեսցի լիապես ընդ ամենայն մարմինս սոցա... Մի դիցեն զլոյսն՝ խաւար, և զխաւարն՝ լոյս,

Վեհափառ Հայրապետը օծում է ճակատը Տ. Մեսրոպ եպս. Գրիգորյանի

պշարն՝ բարի, և պշարին՝ չար, այլ արդարությամբ կացցեն ի գլուխ ժողովորդեան քո», պատգամեց Հայոց Հայրապետը՝ ըստ Ձեռնադրության Մաշտոցի հրահանգի:

Այս համապատասխան աղոթքով տրվեցին նորընծաներին եպիսկոպոսական գավազան ու մատանի՝ ի նշան եպիսկոպոսական իշխանության:

Հայոց Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով ավարտվեց եպիսկոպոսական ձեռնադրության և օծման հոգեպարար արարողությունը:

Անուհետև Վեհափառ Հայրապետը նորապսակ եպիսկոպոսներին տվեց իր հայրական պատգամն ու խորհուրդները:

ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ՝ ԱՐՏԱՍԱՆՎԱԾ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

(21 սեպտեմբերի 1986 թ.)

«Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն»:

«Առ ի քեզ ՎԱՆԵՄԱՐԱՆԱ զայս երկնից արքայութեան, և գնացեալ քարոզցես ժողովորդեանն որ յԱստուծոյ քեզ հաւատացաւ» (ՄԱՇՏՈՅ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ):

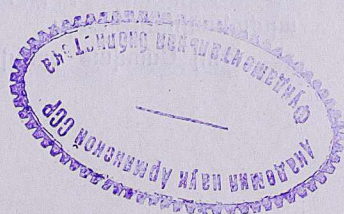
Սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ, քիչ առաջ իմ ընթերցած վերջին աղոթքի մեջ լսեցիք այս խոսքերը, ուղղյալ նորապսակ մեր սրբական եպիսկոպոսներին:

Քրիստոսի Սուրբ Ավետարանը քրիստոնեական ուսմունքի կենտրոնում է գտնվում: Մեր ամբողջ կրոնական հավատքը, մեր բոլոր կրոնական պգացմունքները և դատումները և երազանքները հիմնված են և երաջխավորված Քրիստոսի Սուրբ Ավետարանով, որ հիմնականում Երկնքի Արքայության ավետիսն է: Գերագույն հոգևոր ճշմարտությունը գոյությունն է Աստուծո և Երկնքի Արքայության, մեր հույսը հավիտենական կյանքի: Երկնքի Արքայություն, որ մեր հավատքի ջերմությամբ միայն կարող ենք ըմբռնել և տեսնել այդ Արքայության՝ հույսովը հավիտենական կյանքի:

Սիրելի հավատացյալներ, այս մտածումները, որ ես հայտնում եմ ձեզ, զուտ կրոնական, աստվածաբանական բանաձևումներ ունեն, և գուցե ձեզանից ոմանք պիտի հարցնեին, թե արդյոք Երկնքի Արքայության Ավետարանը և քրիստոնեական հույսը հավիտենական կյանքի իմաստ և արժեք ունեն այս աշխարհի վրա, այս կյանքի մեջ, որ մենք ապրում ենք մեր անցավոր կյանքի ընթացքում: Հիրավի Քրիստոսի Ավետարանի մեծագույն պատվիրանն է, որ մենք՝ մեղավոր մարդիկ, ապրենք այս աշխարհի ճանապարհների վրա, Երկնքի Արքայության տեսիլքով և հավիտենական կյանքի հույսով: Այդպիսով կերաջխավորվի նաև մարդկային բարոյական հոգևոր կյանքը այս աշխարհի վրա: Մենք կհավատանք, որ այն մարդիկ, որ աշխարհի բովից անցնում են Երկնքի Արքայության տեսիլքով և հավիտենական կյանքի հույսով, նրանք ապրում են և գործում առավել արդարությամբ և խաղաղությամբ՝ թե՛ ընկերային հասարակական կյանքում, թե՛ ընտանեկան հարկի տակ, և թե՛ աշխարհի միջապգային կյանքում, ժողովուրդների հարաբերության և գործակցության ճանապարհին: Այսպիսով, կարծում եմ ես, Քրիստոսի Ավետարանը, Երկնքի Արքայության Ավետիսը, այժմեական է դառնում, գուցե ավելի քան երբեք, մեր օրերի մարդկային աշխարհում: Այսօր մեր աշխարհը համարյա ամեն տեղ, ուր որ մեր հայացքը ուղղենք՝ դե-

Վեհափառ Հայրապետը օծում է ձակառը Տ. Մեսրոպ եպս. Մուրաֆյանի

ալի հյուսիս թե հարավ, արևելք թե արևմուտք, տեսնում ենք բազում վայրերում բազում տեսակի տազնապներ, վերիվայրումներ, հակամարտություններ, նույնիսկ արյունահեղ պատերազմներ և ավերումներ, ողբերգական կացություններ: Բնականաբար, մարդիկ, պետական ղեկավարներ, հասարակական գործիչներ, խոսում են և քարոզում ապատության մասին, արդարության մասին, խաղաղության մասին, և այդ պատվիրանները երկրի վրա իրագործելու մասին: Դա լավ է անշուշտ, և շատ ողջունելի նաև Մեր կողմից, քրիստոնեական Եկեղեցիների կողմից, բայց խաղաղասիրական այդ քարոզության կողքին մենք բերում ենք Երկնքի Արքայության ավետիսը և հավիտենական կյանքի հույսը, որովհետև դրանցով մենք հավատում ենք, որ ավելի ամբողջական և հարապատ կերպով պիտի թագավորի իսկապես այս աշխարհի վրա և՛ արդարությունը, և՛ խաղաղությունը: Չմոռանաք, որ երկու հալար տարիներն էլ վեր Քրիստոս մնում է արեգակը արդարության և իշխանը խաղաղության:

Սիրելի սրբազան եղբայրներ, Ավետարանը Երկնքի Արքայության ես ձեզ հանձնեցի այսօր՝ մասնավոր մի աղոթքով: Առեք այդ Ավետարանը և քարոզեցեք ձեր ժողովրդին, որ Աստված է ձեզ հանձնում, և Մեր օրհնությամբ դուք կատարեք ձեր հովվական առաքելությունը: Հավատացեք մեր Սուրբ Ավետարանին հաստատ և աներեր կերպով, և քարոզեցեք այն այսօրվա աշխարհի մարդկանց, որպես ուղեցույց, որպես ճանապարհ փրկության, որպես ճանապարհ խաղաղության և արդարության:

Ձեզ մաղթում եմ հոգվո և մարմնո տոկուն առողջություն, ուժ և կար և անսպառ եռանդ, և ոգեշնչում, որպեսպի այսուհետև նոր մարդիկ դարձած, իսկապես, Աստվածային շնորհները ընկալած այս սուրբ սեղանեն, դուք շարունակեք ձեր հոգեղեն, ձեր կրթական, ձեր խաղաղասիրական գործունեությունը ձեր համայնքների մեջ՝ մնալով միշտ հավատարիմ մեր Եկեղեցվո կարգաց և կանոնաց և մեր սուրբ հայրերի և վարդապետների ուսմունքին:

Ես ձեզ անձնապես ճանաչում եմ՝ Մեսրոպ Գրիգորյան սրբազան: Դուք բազում տարիներից ի վեր իբրև Կենտրոնական Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակ աշխատում եք ներշնչանքով և ձեռնհասությամբ, և՛ հոգևոր ու իմացական հեղինակությամբ, դուք, որ նվիրված եք անսպառ սիրով և եռանդով մեր հին մատենագրության ուսումնասիրության նվիրական գործին, և նույնիսկ դասախոս եք Վիեննայի Պետական համալսարանի հայագիտական ամբիոնում:

Ծանոթ ենք ձեզ նաև, սիրելի Մեսրոպ Սուրբաֆյան եպիսկոպոս: Ծանոթ ենք ձեզ հեռվից, բայց նաև ունենք վկայությունները Կոստանդնուպոլսո Պատրիարք, Մեր սիրեցյալ եղբոր Շնորհք արքեպիսկոպոսին, որի աջ բազուկն եք հանդիսանում դուք այսօր՝ Ստամբուլում, երբեմն դժվարին կացությունների մեջ: Մաղթում ենք մշտանորոգ եռանդ ու կորով: Դուք առաջին անգամ այցելեցիք Մայր Հայրենիք և Սուրբ Էջմիածին: Եվ զգացի ես, այս օրերի ընթացքին, թե դուք ինչպես ոգեշնչված եք Հայաստանի երկնքով և արևով, Արարատի տեսքով, Երևանի ու հայ ժողովրդի ծիծաղով և խինդով, ոգևորված եք ու ներշնչված մանավանդ Սուրբ Էջմիածնով, որի երկրպագուն եղած եք դուք ի սկզբանե, հեռվից:

Սիրելի սրբազան եղբայրներ, ես այսօր կրկին անգամ բացառիկ ուրախությունը ունեցա հայցել Սուրբ Հոգու շնորհները ձեզ համար, որ գալիս եք համայնելու մեր բարձրաստիճան հոգևորականության շարքերը, ամենայն արժանավորությամբ:

Թող Աստված օրհնի ձեր ուխտը, և դուք Երկնքի Արքայության Ավետա-

րանը ձեր ձեռքին միշտ մնաք առաջնորդները, ուսուցանողները և դաստիարակները ժողովրդին, որ Աստված է ձեզ հանձնել:

«Ողջ լերուք Սուրբ Հոգվով, ամեն»:

Հավարտ և պատարագի, Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցական թափորով առաջնորդվեց Վեհարան:

Նույն օրը, ժամը 15.00-ին, օրվա հանդիսությունների ուրախ առիթով և ի շնորհավորումն, Վեհարանի սեղանատանը տրվեց պաշտոնական ճաշկերույթ, որին ներկա եղան նորապսակ սրբազան հայրերը, Մայր Աթոռի միաբանները, արտասահմանի թեմերից ժամանած հոգևորականներ և եկեղեցական իշխանությունների ներկայացուցիչներ և պատգամավորներ:

Ճաշկերույթի ընթացքում, Վեհափառ Հայրապետի անվանակոչության և եպիսկոպոսական ձեռնադրության առիթով, նախ Վեհափառ Հայրապետին ուղղված շնորհավորական խոսք ասաց Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի ատենակետ Ս. Սիոն արքեպ. Մանուկյանը:

Այնուհետև, խոսք առնելով, Վեհափառ Հայրապետը մեկ անգամ ևս շերտորեն շնորհավորեց նորընծա սրբազաններին՝ շնորհելով նրանց եպիսկոպոսական պանակե, և հույս հայտնեց, որ նրանց կտեսնի միշտ Մայր Աթոռի և Հայ Եկեղեցու նվիրյալ և լավագույն սպասավորների շարքում:

Վերջում նորապսակներ Ս. Մեսրոպ եպիսկոպոս Գրիգորյանը և Ս. Մեսրոպ եպիսկոպոս Մուշաֆյանը որդիական երախտագիտության և շնորհակալության իրենց խոսքն ուղղեցին Վեհափառ Հայրապետին:

Տ. ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Ծնվել է 1932 թվականի հոկտեմբերի 25-ին Հալեպում: Սկզբնական կրթությունը ստացել է տեղի Ազգային Հայկալյան վարժարանում, որից հետո մեկ տարի հաճախել է բողոքական Բիթել Երկրորդական վարժարան:

1947 թ. աշնանը ընդունվել է Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսարանի դպրեմանքը, որի ժառանգավորաց և Ընծայարանի բաժինները ավարտելուց հետո՝ 1953 թ. ամռանը ձեռնադրվել է կուսակրոն քահանա:

1956 թվականին Անթիլիասում վարել է ուսուցչի, տպարանի տեսչի և ձեռագրաց պահպանության պաշտոնները: Նույն տարվա նոյեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին, Ս. Մեսրոպ սրբազանը, առաջին անգամ այցելեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին:

1956—1957 թթ. Ս. Մեսրոպ եպիսկոպոսը վարել է Կիլիկյան Անկախ Միաբանության տեսչի պաշտոնը, միաժամանակ հայագիտական առարկաներ դասավանդելով Բեյրութի Հովակիմյան-Մանուկյան Երկրորդական վարժարանում:

1958 թ. սրբազան հայրը մեկնեց Անգլիա Դարիմ համալսարանի Արևելյան բաժնում ուսանելու:

1961 թվականի դեկտեմբերին Ս. Մեսրոպ եպիսկոպոսը ավարտեց համալսարանական ուսումը՝ «Միջին Արևելքի պատմություն» մասնագիտությամբ:

1964 թ. հունիս ամսին սրբազան հայրը ստացավ փիլիսոփայության դոկտորի աստիճան:

1962 թվականից մինչև այսօր Ս. Մեսրոպ եպիսկոպոս Գրիգորյանը վարում է Ավստրիայի հոգևոր հովվի պաշտոնը:

Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Վապգեն Ա Սրբազնագույն Կաթողիկոսի բարեհաճ կար-

գաղությամբ Տ. Մեսրոպ եպիսկոպոսը 1980 թվականից ստանձնեց Կենտրոնական Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակի պատասխանատվությունը:

Տ. Մեսրոպ սրբազան հայրը գրել է բազմաթիվ կրոնական դասագրքեր: Սրբազան հայրը Ստեփանոս Սյունեցուն, Սեբեոսին և Վանանդեցուն նվիրված ուշագրավ ուսումնասիրությունների հեղինակ է: Սրբազան հոր հայագիտական հոդվածները պարբերաբար լույս են տեսել «Հանդես Ամսօրեայ» ամսաթերթում:

1982 թ. ի վեր Տ. Մեսրոպ եպիսկոպոս Գրիգորյանը հայոց պատմություն է դասավանդում Վիեննայի համալսարանի Բյուզանդագիտական ինստիտուտում:

Սույն թվականի սեպտեմբերի 21-ին Մայր տաճարում, ձեռամբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ. Տ. Վաչգեն Ա Սրբազնագույն կաթողիկոսի, ստացավ եպիսկոպոսական ձեռնադրություն և օծում:

Տ. ՄԵՍՐՈՂ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄՈՒԹԱՅԱՆ

Ծնվել է Ստամբուլում 1956 թվականին: 1957 թ. Բերայի Ս. Հարություն եկեղեցում մկրտվելով անվանվեց Մինաս-Վարդան: Սկզբնական կրթությունը ստացել է նախ Եսայան Ազգ. Վարժարանում և ապա Ստամբուլի Անգլիկան քոլեջում, որի բարձրագույն բաժինը ավարտել է 1972 թվականին: Տ. Մեսրոպ եպիսկոպոսը 1972 թ. մեկնեց Արևմտյան Գերմանիա՝ Շտուտգարտի Ամերիկյան քոլեջի գեղարվեստի և պատմության բաժնում ուսանելու: Երկու տարի անց, Տ. Մեսրոպ սրբազանը, իր համալսարանական ուսումը շարունակեց ԱՄՆ-ի Թենըսի նահանգի Մեմփիսի Պետական համալսարանում, որտեղ հետևեց կրոնների ընկերաբանության և փիլիսոփայության դասընթացներին՝ միաժամանակ մասնակցելով Թենըսի նահանգի Էփիսքոփը (Անգլիկան) թեմի քահանաների համար հատուկ աստվածաբանության և եկեղեցագիտության դասընթացներին:

1977 թ. Բերայի Ս. Երրորդություն եկեղեցում, ձեռամբ գերաշնորհ Տ. Շահան եպիսկոպոսի, ստացավ սարկավագական աստիճան:

Այնուհետև սրբազան հայրը վերադարձավ Միացյալ Նահանգներ՝ իր

ուսումը շարունակելու որի ընթացքում Միացյալ Նահանգների արևելյան թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Ս. Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյանի արտոնությամբ ստանձնեց Մեմփիսի հայ համայնքի հոգևոր մատակարարությունը՝ կապմակերպելով հայ համայնքը եկեղեցական խորհրդի հովանու ներքո:

1979 թ. ավարտելով համալսարանական ուսումը, Ս. Մեսրոպ սրբապանը վերադարձավ Ստամբուլ և Բերայի Ս. Երրորդություն եկեղեցում, Երևանի Խաչի Տոնին, ձեռամբ Կոստանդնուպոլսի Ամենապատիվ Հայոց Պատրիարք Ս. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանի ստացավ կուսակրոն քահանայական ձեռնադրություն՝ վերանվանվելով Ս. Մեսրոպ աբեղա:

1979 թ. ամռանը Ս. Մեսրոպ սրբապան հայրը մեկնեց Երուսաղեմ, տեղի համալսարանում ուսանելու **աստվածաշնչական հնագիտություն** և լեզու առարկաները: Երուսաղեմում ուսումնառության տարիներին, սրբապան հայրը, հետևեց նաև Ս. Գրքի պատմության դասընթացներին՝ Ամերիկյան հիմնարկության մեջ. միաժամանակ դասավանդեց Երուսաղեմի Ժառանգավորաց Վարժարանի Ընծայարանի բաժնում՝ անգլերեն լեզու և Հին Կտակարանի ներածություն առարկաները:

1982 թ. Ս. Մեսրոպ եպիսկոպոս Մուրաֆյանը Մագիստրոսի գիտական աստիճանով Երուսաղեմից վերադարձավ Ստամբուլ և աշխատանքի անցավ Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքարանում որպես քարտուղար Ամենապատիվ Պատրիարք Ս. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանի:

Ստամբուլում Ս. Մեսրոպ սրբապանը կապմակերպեց հայ երիտասարդների Ս. Գրքի ուսուցման և շարականների երգեցողության դասընթացներ, հովվեց Գնալը կղզու Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու հավատացյալ համայնքին:

1983 թ. սրբապան հայրը Պատրիարքարանի դիվանին ներկայացրեց «Ս. Գիրք և Ավանդություն» աշխատասիրությունը, որի համար Ամենապատիվ Ս. Շնորհք Պատրիարքից ստացավ մասնավոր վարդապետական իշխանություն: Նույն տարում Ս. Մեսրոպ սրբապան հայրը Պատրիարք Ս. Շնորհք արքեպ. Գալուստյանի կողմից նշանակվեց Պատրիարքարանի դիվանապետ, անդամակցելով նաև Կրոնական ժողովին և Պատրիարքարանի խորհրդակցական Մարմին:

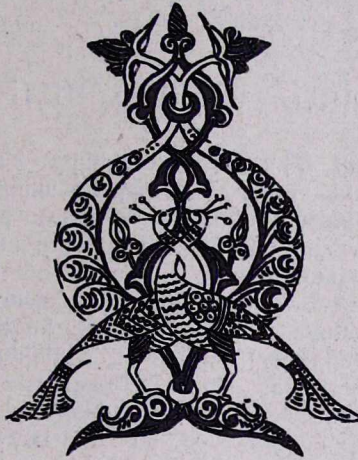
Ս. Մեսրոպ սրբապան հայրը ձեռնհասությամբ վերակազմավորեց Պատրիարքարանի դիվանը. աշխույժ հարաբերություններ սկսվեցին Պատրիարքարանի և քույր եկեղեցիների միջև: Սրբապան հայրը պատրաստեց սարկավագներին և քահանայացուներին եկեղեցական առաքելության՝ ապահովելով հուսալի սերնդափոխություն:

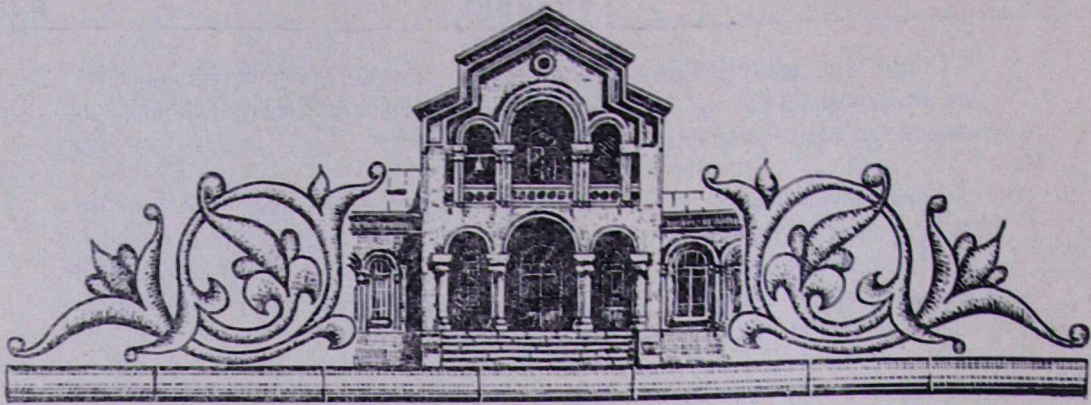
1986 թ. ապրիլ ամսին Ս. Մեսրոպ եպիսկոպոս Մուրաֆյանը «Նահապետաց Կրոնք Եգիպտոս մուտքեն առաջ» աշխատասիրության համար Գնալը կղզու Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում, ձեռամբ Ս. Շնորհք Ամենապատիվ Պատրիարքի, ստացավ ծայրագույն վարդապետական աստիճան:

1986 թ. ապրիլի 30-ին, Ստամբուլի հայ Համայնքային Մարմինները խնդրագիր ներկայացրեցին Կոստանդնուպոլսի հայոց Պատրիարք Ս. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանին միջնորդելու Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, որ Ս. Մեսրոպ ծ. վրդ.-ին եպիսկոպոսական աստիճան շնորհվի: Մայիսի 5-ին Ստամբուլի Կրոնական ժողովը իր բացառիկ նիստում միաձայնությամբ համարեց Ս. Մեսրոպ ծ. վրդ.-ին՝ եպիսկոպոսական աստիճան ստանալու և ընծայական թուղթ հղեց Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Վազգեն Ա Սրբապնագույն կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց, որ Ս. Մեսրոպ ծ. վրդ.-ին եպիսկոպոս ձեռնադրի Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքարանի համար:

Սույն թվականի սեպտեմբերի 21-ին Տ. Մեսրոպ ծայրագույն վարդապետ Մուրաֆյանը Մայր տաճարում, ձեռամբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի, ստացավ եպիսկոպոսական ձեռնադրություն և օծում:

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը ջերմորեն շնորհավորում է Հայ Եկեղեցու նորապսակ եպիսկոպոսներին և սրտագին բարեմաղթում, որ հետայսու էլ անմնացորդ նվիրումով ծառայեն Վեհափառ Հայրապետի օրհնության և ղեկավարության ներքո՝ ի պայծառություն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի և մխիթարություն հայ հավատացյալ ժողովրդի:

ՀՈԳԵՎՈՐ ԾԵՄԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն թվականի սեպտեմբերի 8-ին, երկուշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 10.30-ին, հոգևոր ձեմարանի հանդիսությունների դահլիճում, Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահությամբ, տեղի ունեցավ հանդիսություն՝ նվիրված հոգևոր ձեմարանի 1986—1987 ուսումնական տարվա վերաբացման: Վեհափառ Հայրապետի կողքին, նախագահության սեղանի շուրջ, տեղ էին գրավել Ս. Սիոն արքեպ. Մանուկյանը, Ս. Հուսիկ արքեպ. Սանթրուրյանը, Ս. Ներսես արքեպ. Պոպապալյանը և հոգևոր ձեմարանի տեսուչ Ս. Եվնիկ քին. Պետրոսյանը:

Հոգևոր ձեմարանի վերաբացման հանդիսությունը ներկա էին Մայր Աթոռի միաբանությունը, հոգևոր ձեմարանի դասախոսական կապը, ուսանողությունը և մայրավանքի պաշտոնեությունը:

Հանդիսությունը սկսվեց Վեհափառ Հայրապետի Տերունական աղոթքով: Այնուհետև հնչեց Սովետական Հայաստանի պետական հիմնը: Ապա հոգևոր ձեմարանի սաները կատարեցին ձեմարանի քայերգը, որից հետո Ս. Եկրաս արքեպ. Ներսիսյանը Սուրբ Ավետարանից ընթերցեց «Սերմնացանի առակը» (Մատթ. ԺԳ 4—9): Ընթերցումից հետո ձեմարանի սաները, ղեկավարությամբ ձեմարանի եկեղեցական երաժշտության դասախոս բարեշնորհ Հայկ սրկ. Ֆրունջյանի, կատարեցին «Աշակերտք Քրիստոսի» և «Որք զարդարեցին» շարականները: Հոգևոր ձեմարանի Ե լսարանի ուսանող Գառնիկ Կարապետյանը ընթերցեց

Նարեկից՝ շնորհաբաշխ Սուրբ Հոգուն ուղղված աղոթք-աղերսը (Բան ԼԴ):

Բացման խոսքով հանդես եկավ հոգևոր ձեմարանի տեսուչ Ս. Եվնիկ քին. Պետրոսյանը:

«Վեհափառ Տեր, գերաշնորհ սրբական, հայրեր, հոգեշնորհ և արժանապատիվ հայրեր, սիրելի սաներ և ներկաներ,

Աստուծո նորոգությամբ և Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ կրկին իր դռներն է բացում Ս. Էջմիածնի հոգևոր ձեմարանը: Քիչ հետո կհնչի 1986—87 ուսումնական տարվա առաջին վանգը:

Ավանդական դարձած բացման արարողության այս պահը թեպաղրում է մեզ մի քանի մտածումներ, որոնք ուղեցույց պետք է դառնան մեր առաջիկա աշխատանքների համար:

Հայտնի է բոլորիս, որ հոգևոր ձեմարանի հիմնական նպատակն է՝ պատրաստել հոգևորականներ Հայ Եկեղեցու և հայ ժողովրդի համար: Առաջին հայացքից շատ պարզ և դյուրին է թվում: Բայց այդ՝ առաջին հայացքից միայն:

Երկնապարամիա պատմություն ունեցող Հայ Եկեղեցին քարուքանդ եղավ առաջին համաշխարհային պատերազմի և Մեծ եղեռնի տարիներին: Երկու հազար տարի կառուցված և մի քանի տարում ավերված Եկեղեցին վերականգնելու իմամար անհրաժեշտ էին տասնյակ տարիներ:

Ավերումից բացի, Հայ Եկեղեցին ստիպված էր այլևս գոյատևել աշխարհագրական

երկու բաժանումներով՝ Սովետական Հայաստան և Սփյուռք:

Աստուծո ռոգորմությամբ Հայ Եկեղեցին սկսեց ուղքի կանգնել երջանակափոխության S. Գևորգ Զ կաթողիկոսի օրերին, իսկ Նորին Սրբություն S. S. Վազգեն Ա Վեհափառ Հայրապետի անմահորդ նվիրվածության և անխնայ աջատանքի շնորհիվ Հայ Եկեղեցին կրկին վերագտավ իր նախկին շեն ու բարեկեցիկ վիճակը: Ողջ աշխարհով մեկ կառուցվեցին նոր եկեղեցիներ և վերակառուցվեցին ավերվածները, ստեղծվեցին նոր թեմեր և պատրաստվեցին հոգևորականներ՝ ծառայելու Հայ Եկեղեցուն և հայ ժողովրդին ամենուր:

Եվ այս բարեկամ պայմաններում է, որ Ս. Էջմիածնի հոգևոր ձեմարանը շարունակում է իր գործունեությունը՝ հոգևորականների պատրաստումը: Բնական է, որ այսօր այլ են լինելու հոգևոր ձեմարանի առջև դրված պահանջները: Այսօր շեշտը դրվելու է ոչ թե քանակի, այլ որակի վրա: Այսօրվա հոգևորականները պետք է դաստիարակված լինեն հիմնական երեք առաքելություններով:

ա. ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ.— Հայ ժողովրդի հայրենիքը այսօր Սովետական Հայաստանն է: Ունանք, հատկապես արտասահմանում, հայրենասիրություն են քարոզում՝ խոսելով հայության մասին ընդհանուր արտահայտություններով: Հայությունը, սակայն, առանց հայրենիքի հիմք չունի: Չի կարելի հայրենասեր լինել առանց հայրենիքը սիրելու: Միայն հայրենիքն է, որ կարող է ուժ տալ հայությանը թե՛ մայր հողի վրա, թե՛ Սփյուռքում: Հիշենք Արշակ Բ թագավորի միջադեպը Պարսից արքունիքում: Այս ամոմով պետք է որ հոգևոր ձեմարանի առնես մի շրջանավարտ, որ կոչվել է ծառայել հայ ժողովրդին, ճշարտացիորեն և գիտակցաբար սիրի իր Մայր Հայրենիքը՝ Սովետական Հայաստանը:

բ. ԱՆՇԱՀԱՆՆԴՐՈՒԹՅՈՒՆ.— Հոգևոր ձեմարանի շրջանավարտը, որ կոչված է ծառայելու Հայ Եկեղեցուն, պետք է դաստիարակված լինի անշահախնդրության ոգով: Բարեկեցիկ տնտեսական պայմաններ ստանալու ակնկալության մտայնությամբ չի կարելի ճշարտացիորեն ծառայել Հայ Եկեղեցուն: Նման հոգևորականը միայն վարձկան փնվոր կարող է լինել: Իսկ Հայ Եկեղեցին կարիք ունի հարապատ գավակների:

գ. ԿՐՈՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ.— Չափազանց կարևոր է, որ Հայ Եկեղեցու հոգևորականը սիրի և լուրացնի իր կրոնը՝ աստվածաբանությունը, ծեսը, աստվածաբանական գիտելիքները և այլն: Հոգևորականը իր կյանքի օրինակով միայն կարող է 20-րդ դարի-

մարդուն ուսուցանել քրիստոնեական վարդապետության ճշմարտությունները:

Ահա երեք հիմնական խնդիրներ, որոնք դրված են Ս. Էջմիածնի հոգևոր ձեմարանի տեսչության, դասախոսական կազմի և ուսանողության առջև: Այո, նաև ուսանողության առջև, որովհետև, սիրելի ուսանողներ, եթե ձեր մեջ չլինի անձնական նախանձախնդրություն և ձգտում, տեսչության և դասախոսական կազմի աջատանքները կընձանվեն այն սերներին, որոնք ընկան ապառաժի վրա և ոչ մի արդյունք չտվեցին:

Մյուս կողմից դասախոսներն ու դաստիարակները ամեն ջանք պետք է ի գործ դնեն նման ապառաժները բերրի հողի վերածելու համար: Դա անհնարին չէ: Հայ ժողովուրդը երկար դարեր կարողացել է քառից ջուր քամել: Մենք չպետք է մոռանանք մեր նախնիների ավանդը:

Այս տարի հոգևոր ձեմարանի տեսչության կազմում տեղի են ունեցել հետևյալ փոփոխությունները: Հովվական աշխատանքի մեկնելու կապակցությամբ հոգևոր ձեմարանի փոխտեսչի պաշտոնից ազատվել է Ս. Հայկապուն ծ. վրդ. Նաջարյանը:

Իբրև ընդհանուր դաստիարակ աշխատանքի է հրավիրվել Մայր Աթոռի միաբան Ս. Պարզև արքեպ. Մարտիրոսյանը: Այս հանդիսավոր պահին մենք մաղթում ենք սիրելի հայր տուրքին հաջողություն իր աշխատանքի մեջ:

Հոգևոր ձեմարանի ուսմամբ է նշանակվել Ս. Հուսիկ քին. Լապարյանը, իսկ քարտուղար՝ Արմեն Հովսեփյանը:

Դասախոսական կազմը շարունակում է իր գործունեությունը հիմնականում նույն կազմով:

Վեհափառ Տեր, իսկ այժմ թույլ տվեք հայցել Ձերդ Սրբության օրհնությունը հոգևոր ձեմարանի տեսչության, դասախոսական կազմի և ուսանողության համար, օրհնություն, որը չափազանց անհրաժեշտ է՝ մեր աշխատունակությունը և հոգեկան կենսախնդրությունը միշտ բարձր պահելու համար»:

Ապա տեսուչ քահանա հայրը հրավիրեց Ն. Ս. Օ. Ս. Վազգեն Ա կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց՝ տալու իր օրհնությունը նոր ուսումնական տարվա շեմին:

ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՕՐՀՆՈՒԹՅԱՆ ԽՈՍՔԸ

Մայր Աթոռի կյանքում այս պահը ամենաուրախ պահերից մեկն է լսելու: Այս պահը, երբ մեր հոգևոր ձեմարանը իր դռները բաց է անում, և սկսվում է դպրոցական նոր տարեշրջանը՝ 1986—1987-ը: Այս առիթով

ես էլ ուրախությամբ գտնվում եմ ձեր մեջ և բերում եմ Սուրբ Լուսավորչի գահից իմ օրհնությունը՝ հոգևոր ձեռնարանի տեսչության, դասախոսական կազմին, պաշտոնեական և նաև սիրելի մեր սաներին այն վերստահությամբ, որ նաև նոր տարեշրջանը պիտի լինի արդյունավետ թշխատանքի տարի թե՛ դասախոսական կազմի և թե՛ ուսանողության համար:

Շնորհավորում եմ նոր ուսումնական տարին և մաղթում եմ ուժ, եռանդ, անսպառ ներշնչանք, որպեսզի մեր դասախոսները կադրողական այդ ներշնչումները փոխանցել իրենց սաներին, ոչ միայն նրանց գիտելիքները հարստացնելով, այլ նաև այդ գիտելիքների հետ շամբելով նրանց սերը, և խանդավառությունը լավանդված խոտրկաների նկատմամբ:

Սիրելի սաներ, առաջի, որ ես ուրախությամբ եկել եմ այստեղ ձեզ հետ միասին ապրելու այս ուրախ պահը: Ենթադրում եմ, որ դուք ևս ուրախ եք: Ուրախ եք, որովհետև թշխատանքի նոր տարեշրջան մըն է սկսվում: Միայն ծուլերը և անպետք մարդիկ են, որ թշխատանքից խուսափում են, կամ թշխատանքով չեն ոգևորվում: Պատահում են նաև այդպիսիներ հոգևորաբար: Բայց կարծում եմ, որ դուք այդպիսիներից չեք և, հետևաբար, իրոք որ ուրախ եք, որ պիտի սկսվի ձեզ համար թշխատանքի նոր տարեշրջան:

Ճիշտ է, որ տարեվերջին, երբ թշխատանքը կատարվել է և ավարտին հասել, դուք մի քիչ հոգնած լինելիք թշխատանքից և կարիքը զգայիք մի քիչ հանգստանալու, ինչպես նաև մեր դասախոսների համար ճիշտ է այս: Իրոք որ դպրոցական կյանքը, հատկապես դասախոսների խամար, հոգնեցուցիչ թշխատանք է: Դրսից դիտողները երբեմն նայդ իրողությունը չեն հասկանում: Այնպես որ բնական է, որ տարեվերջին և՛ դասախոսները, և՛ ուսանողները քիչ հոգնած լինեն և պահանջը զգան թշխատանքը դադարեցնելու՝ մի կարճ ժամանակով: Բայց հետո, երբ այդ հանգստի ժամանակը անցնում է, ես կարծում եմ, որ խմեն մեկը ձեզանից անհամբեր է լինում սպասելու այս պահին, երբ նոր թշխատանք պիտի վերսկսի:

Թշխատանքի մասին շատ է խոսվում, շատ է խոսվել, բայց միշտ էլ պետք է խոս-

վի, որպեսզի միշտ թարմանա թշխատանքի որակը: Իրականության մեջ մարդու մարդկությունը ցուցաբերող, արտահայտող ամենաբնորոշ գծերից մեկը թշխատանքն է: Այն մարդը, որ թշխատանք չի սիրում, ոչ միայն ծուլ է, կամ ուրիշ թափաններ էլ կադրող ենք շարել, այլ նաև գրկված է մարդկային ամենաբնորոշ այդ հատկանիշից, այդ խոտրկանությունից: Ինչ որ կատարված է հիշատակությանը արժանի այս թշխարիի վրա, նաև մեր պատմության ընթացքին, Հայ Եկեղեցու պատմության ընթացքին, եղած է թշխատանքով: Երբեմն ծանր թշխատանքով, մանավանդ երբ խոսքը կվերաբերի հայոց: Հողագործությունից սկսյալ մինչև մոռվորական բարձր արտաբերություն հայ թշխատողը, խնցյալում շատ ավելի ծանր պայմանների մեջ է գտնվել, քան թե ուրիշ ժողովուրդներ: Ինչպես խոսում են, երևի ճիշտ է այն պատկերավոր խոսքը, թե հայը թշխատանքով քարից հաց է ստեղծում: Ահա այդ հացը՝ կուրծքի և հոգևոր խմստով, մեր ժողովրդի միշտ խնդածան կյանքի ընկեր է եղած, և հայազգի զավակները միշտ այդ հացով են սնվել, չապրել, ստեղծագործել:

Հիմա հերթը ձերն է, սիրելի սաներ, որ նույն թշխատանքի ոգով շարունակեք ձեր նախնիքների ճանապարհով ընթանալ, և այս դեպքում խոսքը հոգևոր հացի մասին է, հոգևոր սնունդը դուք կարողանաք ձեր թշխատանքով ձեռք բերել այս հարկի տակ և նույնիսկ, ինչպես քիչ առաջ հիշվեց Ավետարանի պատգամը, ձեր ստացածը խճեցնել՝ մեկի տեղ երեսուն, վաթսուն և այլն:

Ահա այս մաղթանքով, սիրելի սաներ, շնորհավորում եմ ձեր նոր ուսումնական տարին, մաղթում ձեզի ուժ, կար և խնայառ եռանդ, որպեսզի դուք ձեր թշխատանքները կատարեք բարեխղճորեն, սիրով ու ոգևորությամբ, և տարեվերջին բաց ճակատով ներկայանաք ձեր քննություններին:

Մաղթում եմ ձեզ հաջողություններ և հաջողում ձեզ Աստուծո օրհնությունը, այժմ և հավիտյանս, ամեն:

Հոգևոր ձեռնարանի վերաբացման հանդիսությունն ավարտվեց Տերունական աղոթքով և Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

ՄԵԾԱԳՈՐԾ ԲԱՐԵՐԱՐԻ ԱԾՅՈՒՆԱՏՈՒՓԸ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔՈՒՄ

Սույն թվականի սեպտեմբերի 29-ին, դեռևս ս. պատարագը չսկսած, լեկուցում էր Ս. Գայանե եկեղեցին: Ներկաները լուռ էին ու տխուր. եկեղեցու Ս. Սեդանի դիմաց, բեմի վրա, դրված էր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մեծագործ բարերար, սփյուռքահայ ապագային-հասարակական գործիչ Սարգիս Քյուրքճյանի աճյունատուփը՝ բերված հեռավոր Լոնդոնից:

Շուտով սկսվեց ս. պատարագը՝ համատեղ երգակցությամբ Ս. Գայանե եկեղեցու և Սան Ֆրանցիսկոյից հյուրաբար ՍՍՀՄ-ում գտնվող «Սլավոնկա» երգչախմբերի: Պատարագիչն էր Ամերիկայի հայոց արևելյան թեմից ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող Տ. Գառնիկ քին. Հալաճյանը: Պատարագին ներկա էին Վեհափառ Հայրապետը, Կ. Պոլսի Պատրիարք Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանը, Հայ եկեղեցու արտասահմանյան ու ներքին թեմերի առաջնորդ սրբապան հայրեր, արտասահմանից ժամանած հյուրեր և բազմաթիվ հավատացյալներ:

Աճյունատուփը Մայր Հայրենիք էր տեղափոխել Սարգիս Քյուրքճյանի ավագ որդին՝ Գևորգ Քյուրքճյանը:

Հավարտ ս. պատարագի, հոգևորականներից ու հավատացյալներից բաղկացած թափորով, հոգևոր երգեցողությամբ և առաջնորդությամբ Վեհափառ Հայրապետի, աճյունատուփը տեղափոխվեց Ս. Գայանե եկեղեցու հյուսիսակողմում գտնվող գերեզմանատուն: Թաղման հանդիսավոր կարգը կատարելուց հետո, հանգուցյալի ապգաջեն գործունեության ու ապրած օրինակելի կյանքի մասին սրտառուչ խոսք ասաց Վեհափառ Հայրապետը:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ

Մենք բոլորս հուզված ենք այս պահին: Հուզված, որովհետև այս սուրբ հողին, Գայանեի վանքի այս սուրբ հողին հանձնեցինք աճյունը Մայր Աթոռի մեծանուն բարերարներից մեկի՝ Սարգիս Նապարեթի Քյուրքճյանի, որի որդին իմ կողքին է կանգնած, որ կրում է իր մեծ հոր անունը՝ Գևորգ Քյուրքճյան: Այժմ բնակվում են նրանք՝ ինք և իր եղբայրը և ամբողջ ընտանիքը,

Վեհափառ Հայրապետը դամբանական է խոստում հանգուցյալ Սարգիս Քյուրքճյանի գերեզմանի վրա

Անգլիայում, Լոնդոն քաղաքում: Ե՛վ Գևորգը, և՛ իր եղբայրը՝ Հովհաննեսը, ուխտ կատարեցին, որպեսզի իրենց հոր աճյունը բերվի Մայր Հայրենիք և հայրենի հողին հանձնվի: Մենք ահա այս հուզիչ պարտականությունը կատարեցինք այս պահին: «Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի», — արդարների հիշատակը թող օրհնությամբ լինի:

Այս պահը թեև խորապես հուզիչ և տխուր է, սակայն նաև մխիթարիչ է իմ կարծիքով: Իրոք մխիթարվում ենք մենք բոլորս նախ քրիստոնեական մեծ հույսով, որ մարդկանց հոգիները արժանանալու են հավիտենական կյանքի: Հավիտենական կյանքի հույսը, այո՛, մեզ մխիթարում է: Բայց նաև այս վայրը, որտեղ մենք կատարեցինք թաղման արարողությունը Կոմիտասյան սուրբ պատարագով, այս պատմական եկեղեցին, Սուրբ Գայանեի գերեզմանի վրա, նույնպես մխիթարում են մեր սրտերը: Ահավասիկ, թե ինչու մենք այս պահին թե՛ տխուր ենք և թե՛ մխիթարված:

Սարգիս Քյուրքճյան իր ողջ կյանքով նվիրված էր մեր Սուրբ Եկեղեցուն, իր ընտանիքին և մեր ժողովրդին ու հայրենիքին: Նրա համար ողջ աշխարհում չկար ավելի մեծ սրբություն, քան Սուրբ Էջմիածինը, իբրև բազմադարյան կենտրոն Հայաստանյայց Եկեղեցու, խարսխված հայրենի հողի վրա և օրհնված Ս. Գրիգոր Լուսավորչի աջով: Կարծում եմ, Սարգիս Քյուրքճյանի ամբողջ կյանքը դրոշմված էր այս հավատով, այս նվիրումով: Եվ նա ապրեց բավական երկար տարիներ, 85 տարեկանին իր աչքերը փակեց: Փոքր հասակից նա ծառայել է եկեղեցուն, մասնակցելով սրբազան արարողություններին իբրև դպիր: Նվիրված էր նաև իր ընտանիքին, իբրև առաքինի ամուսին և հայր: Իր երկու զավակները, թեև Լոնդոն ծնած և մեծացած և ուսում ստացած Անգլիական վարժարաններում, սակայն նա դաստիարակել է նրանց ոչ միայն քրիստոնեական ոգով, բայց նաև նրանց փոխանցել էր մեր հայրերի ավանդությունները, առաջին հերթին մեր Մայրենի լեզուն: Նրանք՝ երկու զավակներն էլ, թեև երբեք առիթը չեն ունեցել որևէ հայկական վարժարան հաճախելու, բայց կատարելապես հայերեն են խոսում և կարդում և ապրում են հեռավոր Անգլիայում ճիշտ ահպես գրեթե, ինչպես հայերը իրենց Մայր Հայրենիքում: Ահավասիկ, այս բոլորի վրա պետք է ավելացնեմ նաև Քյուրքճյան ընտանիքի բարեախրտ և հոգատար վերաբերմունքը Մայր Աթոռի հանդեպ: Ես գումարների մասին չեմ խոսում՝ մեծագումար նվիրատվություններ կատարեցին նրանք և շարունակում են կատարել, սակայն ոչ միայն նյութական նվիրաբերումն էր իմ կարծիքով հատկանշական հանգուցյալ Սարգիս Քյուրքճյանի համար, այլ նաև իր հոգու նվիրումը, նյութական իր միջոցները տալու կերպը՝ սրտանց, սրտաբուխ, առանց որ ես կամ ուրիշ մեկը նրան հուշեր այդ մասին: Ահավասիկ, այսպիսի վաստակով նա հեռացավ կյանքից և արժանի է Աստծո ռդորմության և երկնքի արքայության: Այս առիթով մի անգամ ևս Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի անունից իմ վշտակցությունն եմ ներկայացնում Քյուրքճյան ընտանիքին՝ այլև տիկին Աստղիկին, Գևորգին, Հովհաննեսին և ընտանեկան բոլոր պարագաներին: Աղոթում եմ տիկին Աստղիկ մայրիկին քաջառողջ կյանք, հույսով, որ հառաջիկա տարի՝ նա կըկարողանա գալ այստեղ և աղոթել հանգուցյալ իր ամուսնու գերեզմանի առաջ:

Սիրելի Գևորգ, Չեզ և Չեր եղբորը մաղթում ենք կենաց անհատնում տարիներ, որպեսզի շարունակեք ապրել և գործել Չեր ծնողաց լույս ճանապարհով, լուսեղեն ճանապարհով, միշտ հավատարիմ մնալով նրանց երազանքներին, նրանց ուխտին, նրանց սիրույն դեպի Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը: Վերադարձին Չեր ընտանեկան պարագաներին պատմեցեք այս-

օրվա, այս հրաշալի օրվա մասին: Եվ կարծում եմ, նրանք էլ պիտի մխիթարվեն, ինչպես մենք այսօր:

Թող Աստված հավիտյան լուսավոր պահի Սարգիս Քյուրքճյանի հիշատակը ամենտեղ՝ երկնքում, և այստեղ՝ երկրի վրա, այժմ և հավիտյան, ամեն:

Այնուհետև ներկաները համախմբվեցին Տիրամոր՝ Սիրանուշ Պաճյանի գերեզմանի շուրջ, ուր նույնպես հոգեհանգստյան կարգ կատարվեց:

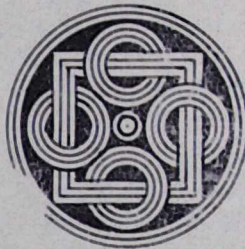
Արարողությունների ավարտից հետո Ս. Գալանե եկեղեցում անգլերեն, ռուսերեն ու հայերեն լեզուներով հոգևոր երգերի բարձրարվեստ կատարմամբ հանդես եկավ «Սլավյանկա» երգչախումբը՝ մեծ տպավորություն գործելով ներկաների վրա:

Վերջում Վեհափառ Հայրապետը քաջալերական խոսքեր ասաց երգչախմբի անդամներին՝ կատարողական բարձր արվեստի համար:

Այնուհետև Մայր Աթոռի սեղանատանը տրվեց հոգեձաշ: Հոգեձաշին Վեհափառ Հայրապետը, Կ. Պոլսի Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանը և Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսիսյանը մի անգամ ևս հանգուցյալին մաղթեցին հոգու խաղաղություն, վերհիշելով Սարգիս Քյուրքճյանի կյանքից անմոռաց դրվագներ, հույս հայտնելով, որ Մեծ մարդու, մեծագործ բարերարի ու ազգասերի պայծառ հիշատակը միշտ կմնա Հայ Եկեղեցու երախտավորների շարքում:

«Երանեալ են անբիծք ի ճանապարհի, և ոյք գնան յօրէնս Տեառն»:

ԳԵՎՈՐԳ ՍՐԿ. ՄԿՐՏՉՅԱՆ

ՍՓՅՈՒՌԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻԶՆԵՐԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ

1986 թվականի օգոստոսի 27-ին Նորին Սուրբ Օծություն Տ. Տ. Վապգեն Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Վեհարանում ընդունեց սփյուռքահայ ուսուցիչներին, որոնք Վեհափառ Հայրապետին բերեցին իրենց անկեղծ որդիական պգացումները և էջմիածնասեր հավատամքը:

Ուսուցիչների խոսմբը, թվով 51 հոգի, ժամանած աշխարհի տարբեր երկրներից, Հայաստան էր եկել Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեի հրավերով: Երևանում, ուսուցիչների կատարելագործման ինստիտուտի նախաձեռնությամբ, խմբի անդամների համար կազմակերպվեցին մի շարք դասախոսություններ, նաև այցելություններ՝ Սովետական Հայաստանի տարածքում գրտնրվող նշանավոր վանքերն ու պատմական հուշարձանները:

Վեհարանում, Վեհափառ Հայրապետի բարիգալստյան խոսքից հետո, Նորին Սրբությանը ներկայացվեցին խմբի անդամները:

Այնուհետև խմբի անդամների և Վեհափառ Հայրապետի միջև տեղի ունեցավ մըտերմիկ պրույց՝ հատկապես սփյուռքահայ դպրոցի հույոդ հարցերի մասին: Հարցապրույցի վերջում Նորին Սրբությունը նշեց, որ սփյուռքի հայկական համայնքներում շատ ապգային գործեր են կատարվում, բայց հայ ուսուցչի աշխատանքը ամենահերոսականն ու ամենանվիրականն է, որովհետև նա է, որ հայ մանուկների մեջ սերմանում է հայլեցի ոգին և մայրենի լեզվի սերը:

Խմբի անդամների կողմից երախտագիտության խոսք ասաց Լիբանանի Հ.Բ.Մ.-ի Լևոն Նապարյան վարժարանի հայերենի ուսուցչուհի Լուսինե Թախագյանը:

Սփյուռքահայ ուսուցիչները խոր գոհունակությամբ հրաժեշտ տվեցին Հայոց Հայրապետին՝ ընդունելով նրա օրհնություններն ու ջերմ մաղթանքները:

ԹԴԹԱԿԻՑ

Վեհափառ Հայրապետը սփյուռքահայ ուսուցիչների հետ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲԵՄ. ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտեմբերի 3-ին, չորեքշաբթի.—Այսօր Բյուրականի «Հայկաջեն» Հայրապետական ամառանոցում, Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ, տեղի ունեցավ արեղա հայրերի հավաքույթ:

*
* *

Սեպտեմբերի 7-ին, կիրակի.—Այսօր Մայր տաճարում, Ավագ ս. սեղանի վրա, ս. պատարագ մատուցեց Տ. Շնորհք արեղա Բաղդասարյանը և «Հայր մեր»-ից առաջ քարոզ խոսեց՝ «Հավատամք ի մի Աստուած. ի Հայրըն ամենակալ, յարարիչն երկնի և երկրի» (Հանգանակ Նիկիական) բնաբանով:

Ս. պատարագին ներկա էր Վեհափառ Հայրապետը:

*
* *

Սեպտեմբերի 10-ին, չորեքշաբթի.—Այսօր Վեհարանում, Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ, տեղի ունեցավ միաբանական հավաքույթ:

*
* *

Սեպտեմբերի 14-ին, կիրակի.—Խաչվե-
րաց:

Այսօր Մայր տաճարում, օրվա մեծ տոնի առթիվ, հանդիսավոր ս. պատարագ մատուցեց ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող Արգենտինայի հայոց թեմի առաջնորդ

գերաշնորհ Տ. Գրիգորիս եպս. Բունիաթյանը և «Հայր մեր»-ից առաջ քարոզ խոսեց՝ «Այլ ինձ քաւ լիցի պարծել, բայց միայն ի խաչն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի» (Գաղ. 2 14) բնաբանով (տես էջ 35):

Ս. պատարագին ներկա էր Վեհափառ Հայրապետը:

*
* *

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 18.30-ին, կատարվեց «Թափօր Խաչվերացի» ավանդական հանդիսությունը՝ գլխավորությամբ Մայր Աթոռի դիվանապետ Տ. Ներսես եպիսկոպոս Պոպապայանի:

*
* *

Սեպտեմբերի 15-ին, երկուշաբթի.—Յիշատակ մեռելոց:

Այսօր Մայր տաճարում, Ավագ ս. սեղանի վրա, ս. պատարագ մատուցեց ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքարանի դիվանապետ Տ. Մեսրոպ ծ. վրդ. Մուրաֆյանը: «Ձկնի սրբոյ պատարագի կատարի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց»:

*
* *

Սեպտեմբերի 16-ին, երեքշաբթի.—Այսօր, երեկոյան, հոգևոր ճեմարանի հանդիսու-

թյունների դադարեցում տեղի ունեցավ հանդիպում Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարքարանի դիվանապետ Տ. Մեսրոպ ծ. վրդ. Մուրաֆյանի և ուսանողության միջև:

Հանդիպման բացման խոսքով հանդես եկավ ձեմարանի տեսուչ Տ. Եվնիկ քին. Պետրոսյանը՝ ուսանողությանը ներկայացնելով հոգեշնորհի հայր սուրբին:

Ապա, խոսք առնելով, Տ. Մեսրոպ ծ. վրդ. Մուրաֆյանը ուսանողներին ծանոթացրեց Կ. Պոլսի Աթոռի կրոնա-մշակութային ու վարչական գործունեության մասին: Ընդհանուր գծերի մեջ ներկայացրեց Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարքական Աթոռի պատմությունը՝ սկսելով Վրդ. Սարգիս Բարեպետից մինչև մեր օրերը, որից հետո սիրով պատասխանեց ուսանողների և ներկայների հարցերին:

Հանդիպումն անցավ ջերմ և սիրավոր մթնոլորտում:

* * *

Սեպտեմբերի 19-ին, ուրբաթ.—Այսօր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին ժամանեց Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանը: Պատրիարք Հորը դիմավորեցին Մայր Աթոռի միաբանները:

* * *

Սեպտեմբերի 20-ին, շաբաթ.—Այսօր Օշականի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցում ս. պատարագ մատուցեց ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող Տ. Մեսրոպ ծ. վրդ. Մուրաֆյանը և «Հայր մեր»-ից առաջ հավուր պատշաճի քարոզ խոսեց:

Ս. պատարագին ներկա էին Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանը, ինչպես նաև Կ. Պոլսից ժամանած բազմաթիվ հայ ուխտավորներ:

* * *

Սեպտեմբերի 27-ին, շաբաթ.—Սրբոյ Գեորգայ քաջամարտիկ պորավարին, Աղոկտոսի և Ռոմանոսի երգեցողին:

Այսօր Երևանի Ս. Գևորգ եկեղեցում հանդիսավոր ս. պատարագ մատուցեց ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող Եփեսոսի հայոց թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Զավեն արքեպիսկոպոս Չինչիկյանը:

«Հայր մեր»-ից առաջ պատարագիչ սրբազան հայրը քարոզ խոսեց՝ «Լցված լի սիրով և հարստացած ամենայն բարի գործերով» բնաբանով:

Իր խոսքի մեջ Տ. Զավեն սրբազանը առաջ, որ հաջորդ օրը, կիրակի, նշվելու է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի գահակալության երեսունեկերորդ տարեդարձը: Այս բարեբաժնիկ առիթով, պատարագիչ սրբազանը մաղթանքներ արեց Վեհափառ Հայրապետի առողջության և կենաց արևշատության համար: Ապա բացատրեց Տերունի տոների իմաստը, որոնք կոչվում են Տաղավար: Առաջինը՝ Քրիստոսի հաշտությունը և յարմարությունը, առաջ սրբազան հայրը, բերում են մարդկությանը խաղաղություն. մարդիկ եղբայրանում են, որդեգրվելով Աստծու կողմից: Ընդունելով որդեգրության պատիվը, ժառանգորդ են լինում հավիտենական կյանքի: Քրիստոսի հարությանը, մարդիկ մեղքերից ազատվելով՝ երաջխավորվում են փրկությանը:

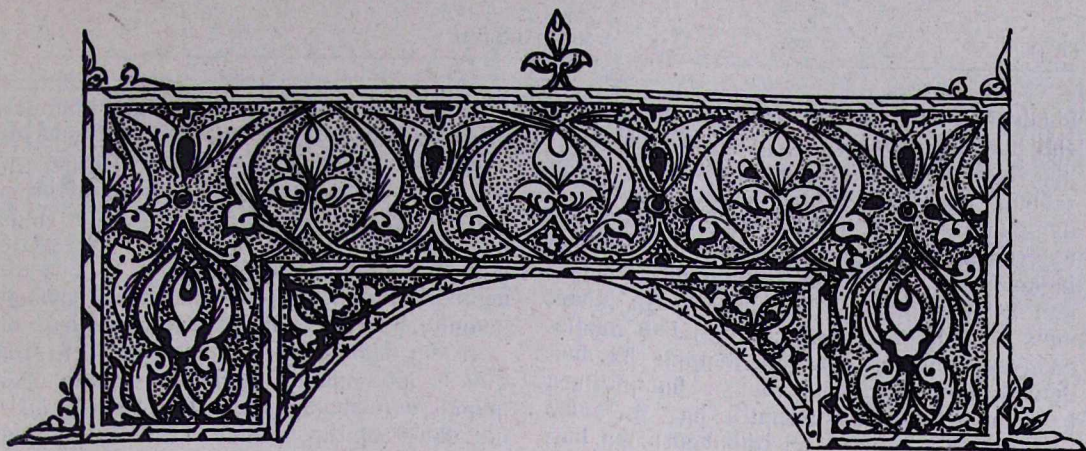
Անուշեռն սրբազան հայրը հավատացյալներին բացատրություններ տվեց Այսպեկության, Սուրբ Կույս Մարիամի և յոթ տոների, ինչպես նաև Ս. Խաչի չորս տոների մասին՝ ասելով, որ հաջորդ օրը, կիրակի, Հայաստանյայց բոլոր եկեղեցիներում հանդիսադրվելու է Վարագա Ս. Խաչի տոնը: Մինչ խաչի երեք տոները՝ Երևան, Վերացման, Գլուխ Խաչի, տոնվում են քրիստոնյա բոլոր եկեղեցիներում, ապա Վարագա Ս. Խաչի տոնը հատուկ է միայն Հայ եկեղեցուն:

Ապա պատարագիչ սրբազան հայրը իր քարոզի մեջ անդրադարձավ օրվա տոնի իմաստին, ներկայացնելով Գևորգ քաջամարտիկ պորավարի և նրա ընկերների՝ Քրիստոսի եկեղեցու համար նահատակության պատմությունը, որը օրինակ կարող է ծառայել ամեն մի քրիստոնյայի համար: Քարոզի վերջում պատարագիչ սրբազանը հավատացյալներին մաղթեց, որ լցվեն Աստվածային սիրով և Սուրբ Հոգու շնորհներով պատկավորվեն և իրենց առաքինություններով փառավորեն Ամենասուրբ Երրորդությանը:

* * *

Սեպտեմբերի 30-ին, երեքշաբթի.—Այսօր, երեկոյան ժամը 20.30-ին, ձեմարանի հանդիսությունների դադարեցում տեղի ունեցավ հանդիպում Կ. Պոլսի Ամենապատիվ Պատրիարք Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանի և ուսանողության միջև:

Հանդիպման ընթացքում Ամենապատիվ Սրբազան Հայրը հանգամանորեն խոսեց Ս. Մկրտության խորհրդի մասին: Վերջում Ամենապատիվ Սրբազան Պատրիարքը սիրով պատասխանեց ուսանողների հարցերին:

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԲՈՒՆԻԱԹՅԱՆ

ՔԱՐՈՋ

«Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն»:

«Այլ ինձ քաւ լիցի պարծել, բայց միայն ի խաչն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի» (Գաղ. 2 14):

Այսօրվա սուրբ գրական ընթերցվածից վերցված մի խոսք է առ, սիրելի հավատացյալներ, որ Պողոս առաքյալն է ասել, որպէս քրիստոնէա արտահայտելու համար իր անձնական կեցվածքը հավատքի և մարդկային վերաբերմունքների նկատմամբ, ինչպէս նաև տալու համար բոլոր քրիստոնէա հավատացյալներին մի ուղեցույց՝ այդ կերպ արտահայտելու իրենց հավատքը և ապրելու իրենց քրիստոնէայի արժանի կյանքով: Եվ այս գաղափարը որքան գեղեցիկ է հնչում այսօր՝ խաչվերացի այս մեծ տոնի օրը:

Խաչի տոնին հավատացյալների համար մեկ անգամ ևս ընդգծվում է խաչի գաղափարը, նրա նշանակությունը, նրա դերը և տեղը քրիստոնէա եկեղեցու մեջ և հավատացյալի կյանքում: Խաչի հիմնական նշանակությունը ըմբռնելու և հասկանալու համար, սիրելի հավատացյալներ, պետք է ընթերցենք Ավետարանը, ծանոթանանք Քրիստոսի կյանքին: Աստվածային նախախնամությամբ տնօրինված էր, որ Աստուծոյ միակ Որ-

դին՝ Հիսուս Քրիստոս՝ աշխարհի փրկիչը, գար, մարդկանց հետ բնակվեր՝ նրանց սովորեցնելու ճշմարիտ ապրելու կերպը և եղանակը և, ի վերջո, Իր արյունը թափելու՝ մարդկության փրկության համար: Հիսուս, լինելով Աստուծոյ Որդի և Աստված, Իր կյանքը պտհաբերեց հավատացյալների և մարդկանց փրկության համար. խաչափայտի վրա խաչվեց: Խաչով մահապատիժը Հռոմեական կայսրության մեջ մահապատիժի ընդունված ձևերից մեկն էր. ամենաահաւարակ դասակարգի մարդկանց մահապատիժ ենթարկելու միջոցն էր այն: Այնվականները, պինվորականները, մեծափառուստները, իմաստունները եթե հանցանք գործեին, այլ մահապատիժ ձևեր էին կիրառվում նրանց նկատմամբ:

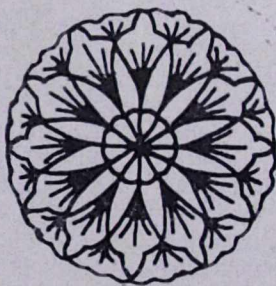
Այսպիսով Քրիստոս Իր համեստությամբ, Իր խոնարհությամբ անձնական օրինակ տրվեց, որով մի տեսակ նաև հրավեր և պատգամ կարդաց մեզ՝ Իր հետևորդներին՝ քրիստոնէա հավատացյալներին, կյանքի բոլոր երևութների առջև ու նկատմամբ լինելու խոնարհ ու համեստ, նաև պտհաբերվել ըսկրպունների համար, հավատամքի համար ճիշտ Իր օրինակով, ինչպէս որ Ինքը Իր քարոզած ճշմարտություններին հավատարիմ մնալով՝ Իր կյանքը պտհաբերեց: Քրիստո-

նեական Եկեղեցին իր պատմության առաջին իսկ օրից խաչի մեջ բազմաթիվ իմաստներ է խտացրել և տևապես քարոզել, որպեսզի այդ գաղափարները խաչի ինտելիգենտները ջանաս իրագործել իրենց կյանքի մեջ, որպեսզի նկատվեն իսկապես ճշմարիտ քրիստոնյա: Մեր Եկեղեցին ևս միշտ կարեւոր նշանակություն է ընծայել խաչի իմաստին և նրա խորհուրդին: Խաչը հայ հավատացյալի համար առաջին հերթին իր հավատքի վրա հաստատ մնալու իրողություն է, ապա հավատարմություն իր ըմբռնած ճշմարտություններին, իր Եկեղեցուն, իր հավատամքին: Ի վերջո, սիրելի հավատացյալներ, հայ հավատացյալի համար գերագույն պոհաբերության, պոհողության նշանակություն ունի խաչը իր իմաստով: Խտացնելով այս բոլորը ի մի, իբրև հավատացյալ տեսնելով խաչի մեջ խոնարհության, համեստության, անձնագոհության և այլ տեսակ մարդկային առաքինությունների խտացումը, մենք, իբրև ներկա ժամանակների մեջ ապրող հավատացյալներ, պարտավոր ենք, պետք է հետևենք նույն օրինակին՝ Քրիստոսի կյանքի օրինակին, մեր նախահայրերի օրինակին, հավատարիմ մնալ մեր հայրերի հավատքին և ավանդություններին: Խաչը եթե մենք ըմբռնում ենք իբրև խոնարհության նշան, դա չի նշանակում, որ կյանքի մեջ կրավորականության ենք հրավիրում: Ո՛չ երբեք: Քրիստոնյան իր խոնարհությամբ, համեստությամբ, առաքինություններով շատ ավելի ուժեղ կեցվածք կարող է գուցաբերել կյանքի որևէ երևույթի նկատմամբ, լուծում պահանջել: Գիտեք, որ Քրիստոս խոնարհ է, համեստ, մարդասեր: Բայց ամեն անգամ, երբ հարկ է լինում վճռական լինել, Նա ամենավճռականն է, ամենաքաջ և արի կեցվածքն է որդեգրում և ամենաճիշտ պատասխան է տալիս ու դիրք ձևում այս կամ այն հարցի նկատմամբ:

Ինչպես ամեն տեղ, թե՛ Հայաստանում և

թե՛ Սփյուռքում, հայ հավատացյալ ժողովուրդը հավատարիմ է խաչի ճշմարտություններին, դրա համար պարավոր է մեր Եկեղեցին: Ես գալիս եմ հեռու տեղից և ուզում եմ բերել այդ վկայությունը: Չեմ քույրերն ու եղբայրները՝ հայեր, ապրում են Սփյուռքի պանական երկրների մեջ, ինչպես նաև Արգենտինայում, որտեղից ես գալիս եմ պատգամավորների հետ միասին՝ մասնակցելու համար մեր Վեհափառ Հայրապետի՝ Ս. Տ. Վալդեն Ա կաթողիկոսի գահակալության տարեդարձի տոնակատարությանը: Բերում եմ ահա վկայությունը, սիրելի Հայաստանի ժողովուրդ, որ ձեր եղբայրներն ու քույրերը հեռավոր Արգենտինայում հավատարիմ են խաչի նշանակությանը, խաչի խորհրդին, հավատում են խաչի պոռությանը, Հայրենիքի հորդառատ ուժին և այդ հեռավոր երկրում բարձր են պահում մեր ժողովրդի պատիվը, ապրելով իբրև արժանավալ քրիստոնյաներ և հայեր: Չեմ հայրենակիցները հրճվում են, իմանալով, որ ծաղկալ է հայոց վերածնված Մայր Հայրենիքը, Հայ Եկեղեցին, կանգուն է Հայ Եկեղեցու կենտրոնը՝ մեր Սրբապնասուրբ Էջմիածինը: Ուրեմն, թող այսօրվա սրբապան այս տոնը մեկ նոր ներշնչումներ պարգևի՝ մնալու համար հավատարիմ մեր անցյալին, մեր սրբություններին, մեր Հայաստանի արդի նվաճումներին, մեր երապանքներին, դրանք կենսագործելու կյանքում: Ջանաք մեր աշխատանքի բաժինը բերել աշխարհը հուզող հարցերի լուծման ճիգերին, ի մասնավորի աշխարհի խաղաղության ի խնդիր:

Թող Աստված առատապես մեր վրա տարածի Սուրբ խաչի պոռությունը՝ ստանալու համար այդ պոռությունից նոր շնորհներ, նոր ներշնչանքներ, կարողանալ ապրելու մեր կյանքը իբրև քրիստոնյաներ և հայեր, բայց նախ՝ հավատացյալներ: Թող Աստված օրհնի ձեզ՝ և ձեզ շնորհի Իր պարգևները, ալիմ և հավիտյանս հավիտենից, ամեն:

ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎ ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ԹԵՄՈՒՄ

1986 թ. սեպտեմբերի 5-ին Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդարանում տեղի ունեցավ թեմի հոգևոր և աշխարհիկ պաշտոնեական հավաք՝ ի պաշտպանություն միջուկային փորձարկումների ժամանակավոր դադարեցման ՍՍՀՄ հայտարարության:

Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ Ս. Գարեգին եպիսկոպոս Ներսիսյանը բացման իր խոսքում անդրադառնալով աշխարհում խաղաղության պահպանման խնդրին՝ ասաց, որ Սովետական Միության խաղաղասիրական առաջարկները իրենց նորովի մոտեցմամբ ու բնույթով հեղաշրջում են երկրի վրա խաղաղության ապահովման մարդկության մինչ այժմ տիրող մտածելակերպը: Սովետական Միությունը սարսափի և ռազմական ուժի վրա հաստատված խաղաղությունը հայտարարում է մերժելի, հակամարդկային և հակաբարոյական, մինչ սերը, փոխադարձ վստահությունը և համագործակցությունը նկատում է 20-րդ ատոմական դարի մարդկային առողջ բանականության հրամալրականը:

Ավարտելով իր խոսքը՝ Գարեգին սրբապանը ասաց, որ խաղաղության պաշտպանության նվիրված այսօրվա այս հավաքը շարունակությունն է այն նպատակի, որին դարեր շարունակ ձգտել է հասնել հայ ժողովուրդը և Հայաստանյայց եկեղեցին: Քանզի հայ ժողովուրդը քաջ գիտակցում է, որ այսօր իր, ինչպես և աշխարհի ու ազգերի գոյության ու լինելության հիմքը խաղաղությունն է:

Այնուհետև ելույթ ունեցավ Սուրբ Սարգիս եկեղեցու ավագերեց Ս. Հովհաննես ավագ քին. Մարությանը:

«Քրիստոսը աշխարհ եկավ և իր սիրո

խաղաղության պատգամներով ջերմացրեց մարդկանց սրտերը և քրիստոնյա աշխարհը: Հայաստանյայց եկեղեցին ևս իր ամենօրյա աղոթքների, ուսուցումների, քարոզների մեջ խաղաղություն և սեր պատգամեց:

Հակառակ քրիստոնեական եկեղեցիների քարոզություններին՝ մարդկությունը շատ հեռու մնաց խաղաղությունից և դարեր շարունակ ցեղեր, ժողովուրդներ խաղաղ միջոցներով չկարողանալով լուծել իրենց հարցերը, դիմեցին բռնի միջոցների՝ պատերազմների: Բայց մեր օրերի ըմբռնումով դրանք պատերազմներ չի կարելի անվանել: Գիտության, տեխնիկայի զարգացման հետ միասին, մարդուն ոչնչացնելու վենքերի տեսակները հետպիսե տե ավելի կատարելագործվեցին և այսօր այնքան մահացու վենքերի տեսակներ է կուտակվել, որ մարդկությունը իր ապրած երկիր մոլորակը կործանելու վտանգի առաջ է կանգնեցրել:

Խաղաղությունը հատկապես մեր ժողովրդի համար եղել է օդի, ջրի պես կենսատու պահանջ: Մեր ժողովուրդը իր ամբողջ պատմության ընթացքում շատ քիչ ժամանակներ է ունեցել խաղաղության մեջ ապրելու և այդ կարճ խաղաղ շրջաններում էլ մարդկությանը տվել է մշակութային հանձարեղ կոթողներ, արժեքներ: Մեր ժողովուրդը շատ լավ գիտի, թե ի՞նչ է նշանակում պատերազմը: Դեռ 70 տարի առաջ, Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակաշրջանում, մեր ժողովուրդը տեսավ պատմության մեջ իր նախընթացը չունեցող եղեռնը: Օրը ցերեկով մարդկության աչքի առաջ թուրք շարդարարները իրենց ծրագրված ցեղասպանությունը կատարեցին, և շուրջ երկու միլիոն հայեր նահատակվեցին, վտարվեցին իրենց հայրենի երկրից, և

մեր պատմության մեջ ստեղծվեց Սփյուռք հասկացությունը:

1920 թ. նոյեմբերին ռուս ժողովրդի օգնությամբ մեր ժողովուրդը իր պատմական Հայրենիքի մի հողակտորի վրա իր Հայրենիքն ունեցավ՝ Սովետական Հայաստանը, որը կանգնած մի կենդանի հուշարձան է բոլոր դարերում Հայրենիքի ապատագրության համար պոփած մեր նահատակների հիշատակին: Խաղաղության այս կարճ ժամանակաշրջանում մեր ժողովուրդը հարություն առավ և սովետական բազմազգ ժողովուրդների շարքում ունեցավ մշակութային և տնտեսական իր վերելքը: Այսօրվա մեր բարգավաճ Հայրենիքը աշխարհով մեկ ցրված հայորդիների համար հույսի, սիրո, գոյատևման ապավեն և գալիք օրերին մեր ժողովրդի բարի երազանքների իրականացման ամուր հիմք դարձավ:

Վաղուց լռել են համաշխարհային պատերազմի թնդանոթների ձայները, բայց աշխարհը խաղաղ չէ, երկրագնդի տարբեր մասերում այսօր էլ մեռնում են մարդիկ, ժողովուրդներ իլուր տեղ արյուն են հեղում:

Ռազմաշունչ խմբավորումները մարդկությանը հրում են նոր պատերազմի մեջ: Նրանք փորձում են ապահովել ռազմական գերազանցություն: Բայց այսօր բանականության ձայնը շատ հզոր է հնչում: Սովետական Միության գլխավորությամբ խաղաղության պայքարին նվիրված սոցիալիստական պետությունները և աշխարհի բոլոր մասերում խաղաղությունը պահպանելու մտահոգությամբ անհանգստացած շատ երկրների քաղաքական, հասարակական գործիչներ, անհատ մարդիկ ու կազմակերպություններ ջանք չեն խնայում ապահովելու համար աշխարհի խաղաղությունը:

Ելնելով առկա իրադրությունից ս. թ. օգոստոսի 18-ին Սովետական Միության Կոմկուսի Կենտկոմի գլխավոր քարտուղար Միխայիլ Գորբաչովը հանդես եկավ հայտարարությամբ՝ ասելով. «...ՍՄԿԿ Կենտրոնական Կոմիտեն, Քաղբյուրոն և Սովետական Միության կառավարությունը որոշում ընդունեցին միջուկային պայթեցումների վրա միակողմանի մորատորիումը երկարացնել մինչև 1987 թ. հունվարի 1-ը»: Մեր երկիրը հավատում է, որ կհաղթանակի բանակաւորության ձայնը, և կդադարեցվեն միջուկային զենքերի փորձարկումները, և մարդկությունը քալ առ քալ կզնա դեպի խաղաղ հորիզոններ:

Միակողմանի մորատորիումը մինչև 1987 թ. հունվարի 1-ը երկարացնելու հայտարարությունը մեծ հույս է ներշնչում

մարդկությունը կործանումից, անձնապաւնությունից ետ պահելու: Այս կապակցությամբ մեր երկրի բոլոր աշխատավորները, ուսանողները, ծառայողները և մտավորականությունը իրենց բողոքի ձայնն են բարձրացնում և պատերազմին ո՛չ են ասում:

Հայաստանյայց եկեղեցու հոգևոր դասի ներկայացուցիչներս, գիտակցելով լուրջ կացությունը, հեռու չենք կարող մնալ մեր Տիրոջ Ավետարանով իսկ քարոզված, պատգամված խաղաղությունից:

Մեր հայրերի աղոթքների, մատյանների մեջ Մեր և Խաղաղություն է պատգամվել մեզ, սեր բոլոր մարդկանց, ժողովուրդների հանդեպ առանց դավանանքի, լեզվի և գույնի խտրության:

Այս առիթով տեղին է հիշել Աստվածամոր նվիրված տոնակատարության ժամանակ երգվող «Մայր Սուրբ» քարոզի հետևյալ հատկանշական խոսքերը, որտեղ հավատացյալ ժողովուրդը Աստվածամոր միջնորդությանն է դիմում «...որպեսզի լռեն պատերազմները, դադարեն թշնամիների հարձակումները, սերը և արդարությունը սերմանվի երկրում»:

Արարատյան հայրապետական թեմի հոգևոր դասի, թեմական խորհրդի, պաշտոնեության, ծառայողների և հավատացյալ ժողովրդի անունից ողջունելով մեր կառավարության հետադարձ և իմաստուն քաղաքականությունը, մեր ձայնն ենք միացնում աշխարհի բոլոր խաղաղասեր ուժերի ձայնին և կոչ անում քրիստոնյա մյուս քույր եկեղեցիներին, այլ դավանանքի պատկանող հավատացյալներին, որպեսզի մեր աղոթքներով, գործերով և խոսքերով նվաճեն Քրիստոսի պատգամած խաղաղությունը և աջքի լույսի պես պահպանենք այն՝ համայն մարդկության բարօրության, եղբայրության և սիրո հաղթանակի համար:

Անուշեոն հանդես եկավ Ս. Չորավոր եկեղեցու գործադիր մարմնի նախագահ տիսր Տաճատ Վարդանյանը՝ խոսելով համաշխարհային խաղաղության պահպանման համար Սովետական Միության ջանքերի մասին:

Հավաքի վերջում հրապարակվեց միաձայն ընդունված հետևյալ խաղաղության կոչը.

«1986 թ. սեպտեմբերի 5-ին Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդարանում տեղի ունեցավ թեմի հոգևոր և աշխարհիկ պաշտոնեության հավաքը՝ ի պաշտպանություն Սովետական Միության խաղաղասիրական քաղաքականության, ի մասնավորի՝ ՍՍՀՄ հայտարարության միջուկային փորձարկումների ժամանակավոր դադարեցման՝

մորատորիումին, և մինչև 2000 թվականը միջուկային զենքի ամբողջական վերացման մասին:

Համակարծիք ելույթ ունեցողների հետ՝ հավաքի մասնակիցները ջերմ հավանություն տալով Սովետական կառավարության խաղաղասիրական առաջարկներին, իրենց ձայնը միացնում են աջխարհի առաջադեմ և խաղաղասեր մարդկության կոչին և հայտարարում.

Խաղաղության Ավետարանի քարուվիչ և պաշտպան հինավուրց Հայ Եկեղեցու զավակներս նախ մեր հանապազօրյա աղոթքն ենք ուղղում առ Աստված, որպեսպի «...ընենցին պատերազմունք, դադարեցնին յարձակմունք թշնամեաց, տնկեսցի սէր և արդարութիւն ի յերկրի»: Քանզի մեր՝ հայ ժողովրդի փրկագինը թանկ է եղել ջատ. եղեռն, գաղթ ու Սփյուռք, Մեծ հայրենականի կենսասեր հայորդիների եղբայրական գերեզմանոց:

Պատերազմը մեծագույն ոճիր է մարդկության հանդեպ, այն չարիք է թե՛ նյութական և թե՛ բարոյական առումով և հակա-

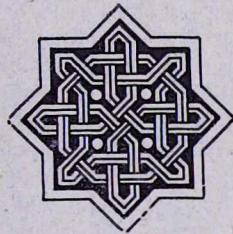
սում է աստվածաշնչական ամենաառաջին պատգամին. «Աճեցէք և բազմացարուք և լցէք զերկիր, և տիրեցէք դմա»:

Երկիր մոլորակը մեր բնակավայրն է, մենք նրա հավասարաստեղծ և հավասարատեր բնակիչները: Բնական այս օրինաչափության խախտման յուրաքանչյուր փորձ, այսինքն՝ սանձազերծված ամեն մի ռազմական առճակատում այսօր կարող է պատճառ դառնալ աշխարհամկործան այնպիսի պատերազմի, ուր վերջ կտրվի աստվածաստեղծ կյանքին:

Ահա թե ինչու մենք կոչ ենք անում աջխարհի բոլոր Եկեղեցիներին և կրոնական հարանվանությունների պետերին և անդամներին՝ խոսքով, գործով և աղոթքով միանալու խաղաղության համար մարտնչողներին՝ հանուն անամպ երկնքի, հանուն ազգերի խաղաղ գոյակցության և եղբայրության, հանուն առ Աստված մերձենալու մեր երապանքի:

«Երանի խաղաղարարաց զի նոքա Որդիք Աստուծոյ կոչեսցին»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Սույն թվականի սեպտեմբերի 5-ը և 7-ը, ուրբաթ և կիրակի օրերը, հոգևոր ուրախության և մխիթարության օրեր եղան Երեվանի Սուրբ Սարգիս եկեղեցու հոգևոր դասի և հավատացյալների համար: Ուրբաթ և կիրակի օրերին, ձեռամբ Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ գերաշնորհ Ս. Գարեգին եպիսկոպոս Ներսիսյանի, քահանայական ձեռնադրություն և օծում ստացավ հոգևոր ձեռնարանի շրջանավարտ բարեշնորհ Սամվել սարկավազ Դանիելյանը:

Ուրախությամբ նշենք այն փաստը, որ սույն ձեռնադրությունը Ս. Գարեգին սրբապանի անդրանիկ քահանայական ձեռնադրությունն էր: Եվ առաջ անցնելով ասենք, որ ձեռնադրիչ սրբապան հոր կողմից նորընծային տրվեց Ս. Ավետիս հոգևոր անունը՝ որպես նշան անդրանիկ քահանայական ձեռնադրության:

Սեպտեմբերի 5-ին, ուրբաթ օրը, երեկոյան, կատարվեց բարեշնորհ Սամվել սրկ. Դանիելյանի «Կոչումն քահանայության» արարողությունը՝ ըստ Ձեռնադրության Մաշտոցի:

Արարողության խարտավիլակ Ս. Արամ ավագ քահանա Բոլաջյանը վկայեց նորընծայի հոգևոր-խմացական պատրաստակամության մասին:

Կոչման արարողության ավարտին բարեշնորհ սարկավազը հրապարակորեն արտասանեց Գրիգոր Տաթևացու սահմանած Հայաստանյայց եկեղեցու «Հաւատոյ խոստովանութիւնը»՝ ըստ Ձեռնադրության Մաշտոցի:

Սեպտեմբերի 7-ին, կիրակի օրը, ս. պատարագի արարողության ընթացքին, Ս. Սարգիս եկեղեցու խնկաբույր կամարների ներքո պատարագիչ սրբապանը՝ Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ գերաշնորհ Ս. Գարեգին եպիսկոպոս Ներսիսյանը, ձեռքը դնելով նորընծայի վրա, արտասանեց ձեռնադրության խորհրդավոր աղոթքը:

Ձեռնադրիչ սրբապան հայրը օրինությամբ և աղոթքով նորընծային շնորհեց քահանայական փիլոն, սաղավարտ, փորուրար և շուրջառ:

Օծման խորհրդավոր արարողության պահին, ձեռնադրող սրբապան հայրը ս. մեռնուով օծեց նորընծայի ճակատն ու ձեռքերը վերանվանելով հոգևոր նոր անունով:

Նորընծա Ս. Ավետիս քահանան ս. խորանից ժողովրդին տվեց իր անդրանիկ օրհնությունը՝ «Խաղաղութիւն ամենեցուն»:

Ձեռնադրության և օծման արարողությունից հետո ձեռնադրիչ Ս. Գարեգին սրբապանը ի շնորհավորումն նորընծայի խոսեց

Մի պահ ձեռնադրությունից

ոգեշունչ խրատական քարոզ՝ նշելով ձեռնադրվողի հոգևոր ծաբավը՝ ծառայելու Հայ Եկեղեցուն և հայ ժողովրդին, պատրաստակամությունը՝ լինելու քաջ հովիվ և միաթարիչ հավատացյալ ժողովրդի:

Հավարտ ս. պատարագի նորընծային շնորհավորեցին «քահանայք և սարկաւազք», ինչպես նաև ս. պատարագին ներկա գտնվող բազմաթիվ հավատացյալներ:

Տ. ԱՎԵՏԻՍ ՔԱՀԱՆԱ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

Ծնվել է 1961 թվականի նոյեմբերի 12-ին Երևան քաղաքում: Նախնական կրթությունը ստացել է Երևանի Շիրվանկաթեի անվան հմր. 21 միջնակարգ դպրոցում: 1979 թվականին ավարտելով դպրոցը, ընդունվել է Երևանի հմր. 9 Պրոֆտեխնիկական ուսումնարան:

1980—1985 թթ. ընդունվել և ավարտել է Ս. Էջմիածնի հոգևոր ձեռնարանի լրիվ դասընթացը:

1984 թվականի դեկտեմբերի 25-ին Մայր տաճարում, ձեռամբ Մայր տաճարի լուսարարապետ գերշ. Տ. Հուսիկ արքեպ. Սանթուրյանի, ստացել է սարկավագական աստիճան:

1986 թ. մարտի 13-ին Տ. Ավետիս քահանա Դանիելյանը հոգևոր ձեռնարանի հարկի տակ փաղուն հաջողությամբ հանդես է եկել իր ավարտաճառի բանավոր պաշտպանությամբ՝ ներկայացնելով «Կիրակոս Երզրեկացու «Թուղթ առ Կարնեցիս» դավանաբանական-ժառանգովական աշխատությունը:

Սույն թվականի սեպտեմբերի 7-ին, ձեռամբ Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ գերշ. Տ. Գարեգին եպս. Ներսիսյանի, ստացավ քահանայական կոչում՝ նշանակվելով ծառայության Երևանի Ս. Հովհաննես եկեղեցում:

Տ. Ավետիս քահանան երիտասարդ, խոստումնալից հոգևորականներից է՝ օժտված գրական ձիրքով:

Տ. Ավետիս քահանան իր կանոնական-ավանդական քառասունքը կանցկացնի Մայր Աթոռի խաղաղ մթնոլորտում:

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը շնորհավորում է նորընծային և հույս հայտնում, որ նա միշտ եռանդով ու նվիրվածությամբ իր ուժերը ի սպաս կոչնի Հայ Եկեղեցու բարգավաճման շնորհակալ գործին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԿԱՆԱԴԱՅԻ ԹԵՄԻ ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐ

1986 թվականի մայիսի 30-ին և 31-ին Մոսկվայի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում գումարվեց Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու Կանադայի թեմի երրորդ պատգամավորական ժողովը:

1983-ին Կանադահայ թեմը ձևավորվեց որպես առանձին թեմ, և անցնող երեք տարիներին Կանադայի թեմի առաջնորդ Վապգեն եպս. Քեջիջյանը, թեմական խորհուրդը և վարչական մարմինները հաջողությամբ լուծեցին իրենց առջև ծառացած կազմակերպչական և այլ խնդիրները: Դժվարությունները շատ էին, բայց աշխատանքային վճռականությունն ու նվիրվածությունը հաղթահարեցին դրանք՝ ստեղծելով համեմատաբար կուռ վարչական կառույց՝ կանոնակարգապահական ուրույն դիմագծով:

Եվ ահա երրորդ թեմական ժողովի պատգամավորները հավաքվել են՝ վաստակած մարյուր գոհունակությամբ ի մի բերելու կատարված աշխատանքն ու նրա արդյունքները, անկեղծ խոսակցությամբ արտահայտվելու վրիպումների մասին և նոր վճռականությամբ ու հույսերով կերտելու վաղվա ծրագրերը:

Մայիսի 30-ի երեկոյան տեղի ունեցավ առաջին նիստը: Բացման խոսքով հանդես եկավ և ներկաներին ողջունեց սրբապան հայրը: Ապա հաստատվեց նորոնտիո պատգամավորների ցանկը, ընտրվեց դիմանը, հուսկ հետո ընթերցվեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վապգեն Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի մայիսի 27-ին ժողովին հղած պատգամը, ուր Վեհափառ Հայրապետն ի մասնավորի ասում էր.

«Անհունորեն ուրախ եմ, որ համեմատաբար կարճ ժամանակի ընթացքին, Չեր թեմը իմ օրինական ամրակուռ կառույցը ունեցավ և սկսեց ավարտվելով եկեղեցաշեն գործունեության խոստումնալից ջրջան մը, շնորհիվ նվիրյալ ու եռանդաշատ աշխատանքին թեմիդ բարեջան առաջնորդ Տ. Վապգեն եպիսկոպոսի, սերտ ու համերաշխ գործունեությամբը Պատվարժան Թեմական խորհուրդիդ և եկեղեցական համայնքներու վարչական մարմիններուն:

Դուք Մեր մխիթարությունն եք, Դուք Մեր հույսն եք, Դուք Մեր հպարտանքն եք: Վարձքերնիդ կատար»:

Ապա որդեգրվեց աշխատանքային օրա-

կարգ և նշանակվեց ժողովավարական հանձնախումբ:

Երկրորդ նիստը տեղի ունեցավ մայիսի 31-ին: Ընթերցվեց զանազան աշխատանքային հանձնաժողովների թեկնածուների ցանկը: Հետո առաջնորդ սրբազան հայրը տվեց իր պատգամը, ուր ի միջի այլոց ասաց.

«Հայոց Եկեղեցին տասնյոթ դարերու հաստատություն մըն է, որ անժխտելիորեն հայ ժողովուրդին կյանքի մեջ մեծագույն դրական և փրկարար դերը ունեցած է, իսկ այսօր առավել քան երբևիցե ունի: Հայ Եկեղեցվո ազատամտության ոգին պետք չէ շփոթենք քնահաճութներու կամակատարությանց հետ. մեր Եկեղեցին ունի իր կանոններն ու օրենքները՝ հաստատված տասնյոթ դարերու ընթացքին, և անոնց կարգապահությունն է, որ ստիպած է դիմակալել՝ դարերու և մարդոց բոլոր ոտնձգությունները և կանգուն մնացած է:

Այսօր այդ կանոնաց և օրենքներու կարգապահության ավանդապահությունը մեզի փոխանցված է, որպեսզի մենք ալ նույն նախանձախնդրությամբ զայն անեղծ ու անարատ պահենք վաղվան համար:

...Դժվար է մեր առաքելությունը, որն է՝ նոր հայը, կանադահայը կերտել:

Եկեղեցին պետք է ձուլատուռը ըլլա այլատեսակ հայերու միասնականության, որպեսզի մեր միուս ազգային հաստատությունները կարենան ապրիլ: Մեր Եկեղեցին էապես ազգային Եկեղեցի է.... որովհետև իր մեջ կալարփակե ամբողջ ազգը... ան հայությունն իսկ է:

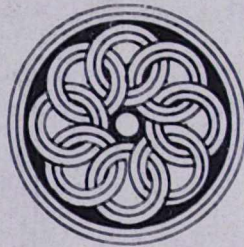
...Մեր ժողովուրդին ծառայել լուրաքանչյուր գիտակից հայ անհատի պարտականությունն է. իսկ Հայ Եկեղեցվո միջոցով ծառայելը նվիրական գործ մըն »:

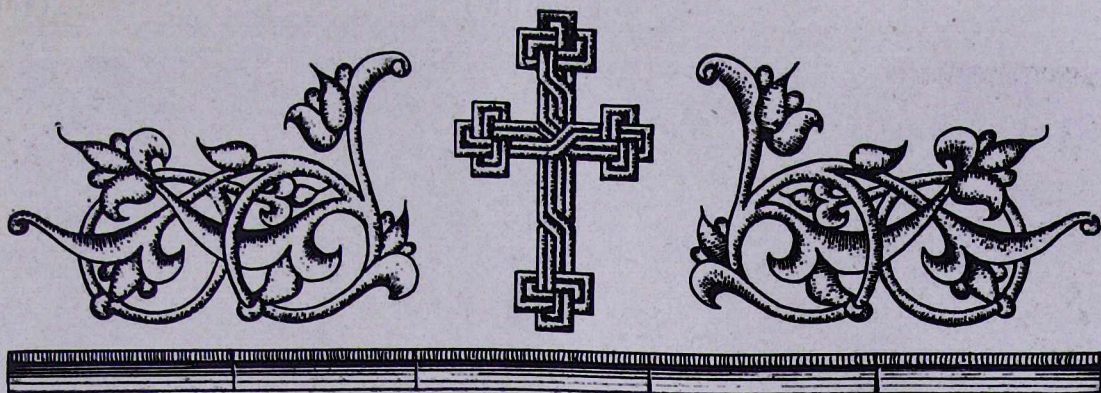
Ապա սրբազան հայրը շնորհակալություն հայտնեց բոլոր նրանց, ովքեր զորավիգ եղան նրան՝ իր պատասխանատու և դժվար աշխատանքի մեջ:

Ապա ժողովը անցավ թեմական խորհրդի ընտրություններին:

Երեկոյան երրորդ նիստում հայտարարվեց ընտրությունների արդյունքը և առաջնորդ սրբազան հոր աղոթքով պատգամավորական ժողովը ավարտեց իր աշխատանքները:

ԹՂԹԱԿԻՅ

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ 9-ՐԴ ՆՍՏԱԾՐՋԱՆԸ ՍՏԵՐԼԻՆԳՈՒՄ

Սույն թվականի սեպտեմբերի 4-ից 11-ը Շոտլանդիայի Տրերք քաղաքում տեղի ունեցավ Եկեղեցիների 9-րդ նառաջրջանը, որին մասնակցում էին եվրոպական մայրցամաքի շուրջ 800 եկեղեցականներ, դիտորդներ և թղթակիցներ:

Հանուն Հայ Առաքելական Եկեղեցու ժողովին իրենց մասնակցությունը բերեցին Դամասկոսի հայոց թեմի առաջնորդ և Հունաստանի հայոց հայրապետական պատվիրակ Ս. Ոսկան եպս. Գալիաքյանը, Ադրբեջանի հայոց թեմի առաջնորդ Ս. Անանիա եպս. Արաբաքյանը և Նոր Նախիջևանի ու Ռուսաստանի հայոց թեմի առաջնորդական տեղապահ Ս. Տիրան վրդ. Կյուրեղյանը:

Շուրջ ութ օր տևող այս ժողովի ընթացքում մշակվեցին մի շարք փաստաթղթեր՝

ուղղված համայն մարդկությանը, պետությունների ղեկավարներին, որտեղ միահամուռ կոչ ուղղվեց՝ միական աշխատանքով պաշտպան կանգնել խաղաղության սուրբ գործին: Ժողովականները գոհունակությամբ նշեցին նաև այն փաստը, որ ՍՍՀՄ-ի կառավարությունը արդեն բազմիցս անգամներ միակողմանիորեն առաջարկել է դադարեցնել ատոմական զենքերի փորձարկումը:

Ընտրվեցին եվրոպական եկեղեցիների Համաժողովի նոր ղեկավար անձինք: Ի թիվս այլոց, Ս. Ոսկան եպս. Գալիաքյանը վերընտրվեց Նշանակումների Կոմիտեում, իսկ Ս. Տիրան վրդ. Կյուրեղյանը ընտրվեց Խորհրդատու Կոմիտեի անդամ:

Սեպտեմբերի 12-ին ժողովն ավարտեց իր աշխատանքները:

Ժողովին մասնակցած Հայ Եկեղեցու ներկայացուցիչները

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆԻՍՏԸ ՄԻՆՍԿՈՒՄ

Սույն թվականի սեպտեմբերի 15—19 օրերին Բելոռուսիայի մայրաքաղաք Մինսկում տեղի ունեցավ Քրիստոնեական խաղաղության Համաժողովի միջազգային քարտուղարության նիստը:

Մինսկի և Բելոռուսիայի միտրոպոլիտ Ֆիլարետը նորակառույց շքեղ առաջնորդարանում ընդունելով աշխարհի 15 երկրներից ժամանած Միջազգային քարտուղարության և ՔԽՀ-ի մի շարք անդամների՝ կարդաց Նորին Սրբություն Պիմեն Պատրիարքի՝ ժողովի մասնակիցներին ուղղած գիրը:

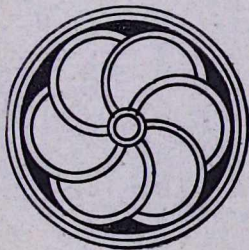
Իր ղեկույցում, անդրադառնալով ՔԽՀ-ի 1986 թվականի աշխատանքներին, Համաժողովի գլխավոր քարտուղար Լյուբոմիր Միրեժովսկին նշեց այն փաստը, որ խաղաղության տարին՝ 1986-ը, բարեբեր եղավ ներկա կազմակերպության համար. այն գործոն մասնակցությունն ցույց տվեց ՄԱԿ-ի և այլ ոչ պետական կազմակերպությունների որոշումների գործադրմանը:

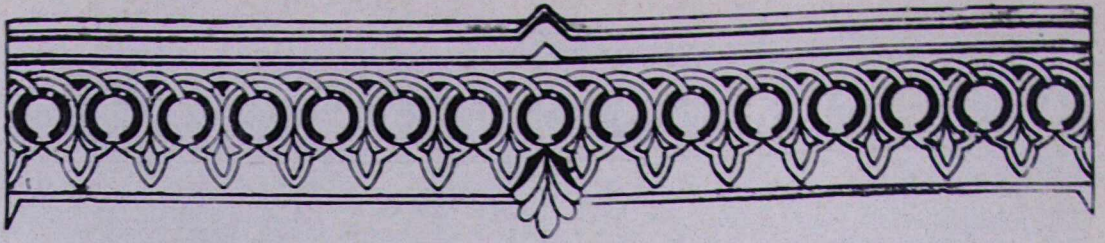
ՔԽՀ-ի Միջազգային քարտուղարությունը ի մասնավորի դրականորեն նշեց Սովետական Միության խաղաղասիրական գործունեությունը և կոչ արեց ԱՄՆ-ին և այլ եվրոպական պետություններին՝ հետևելու ՍՍՀՄ-ի օրինակին:

Միջազգային քարտուղարությունը մեծ գոհունակությամբ նշեց նաև այն, որ Նորին Սուրբ Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա կաթողիկոսի բարեհաճ համաձայնությամբ ՔԽՀ-ի Մերձավոր Արևելքի հանձնախումբը իր հավաքը կգումարի 1987 թվականի հունիսին Ս. Էջմիածնի կամարների ներքո:

Ժողովի ընթացքում ծրագրվեցին ՔԽՀ-ի գալիք՝ 1987 տարվա աշխատանքները:

Սույն ժողովին, հանուն Հայ Եկեղեցու, իր մասնակցությունը բերեց ՔԽՀ-ի աշխատանքային կոմիտեի անդամ, Ադրբեջանի հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Անանիա եպս. Արաբաջանը:

ԼԱՏՎԻԱԿԱՆ ՍՍՀ ԱՎԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ-ԼՈՒԹԵՐԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՆՈՐ ՊԵՏԻ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՌԻԳԱՅՈՒՄ

1986 թվականի օգոստոսի 24-ին և 25-ին Լատվիական ՍՍՀ մայրաքաղաք Ռիգայում տեղի ունեցան Ավետարանական-Լուսերական Եկեղեցու նոր պետի՝ Էրիկ Մեստերսարքեպիսկոպոսի գահակալության հանդիսությունները:

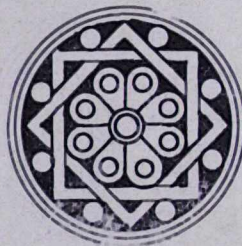
Հանդիսություններին ներկա էին Շվեդիայի, Նորվեգիայի, Հունգարիայի, Արևելյան և Արևմտյան Գերմանիաների, Լիտվայի, Էստոնիայի և լուսերական այլ եկեղեցիների, Ռուսաց, Վրաց և կաթոլիկ քույր եկեղեցիների բարձրաստիճան հոգևորականներ: Ի դեմս Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու գահակալական հանդիսություններին իր մասնակցությունը բերեց նաև Շիրակի թեմի բարեջան առաջնորդ Տ. Նարեկ եպս. Շաքարյանը:

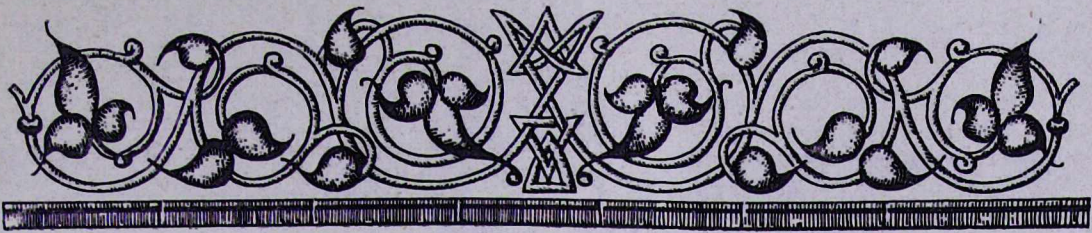
Հանդիսավոր սրբական պատարագն ու ձեռնադրությունը տեղի ունեցան Ռիգայի Ս. Գերտրուդ եկեղեցում, որն այդ օրը հռչակվեց Լատվիայի Ավետարանական-Լուսերա-

կան Արքեպիսկոպոսության Մայր տաճար: Հավարտ ա. պատարագի Էրիկ Մեստերսարքեպիսկոպոսը շնորհակալություն հայտնեց իր գործակիցներին ու հավատացյալ ժողովրդին՝ իր նկատմամբ ցուցաբերված բարձր փառահռության համար: Ապա ողջույնի և շնորհավորանքի խոսքերով հանդես եկան քույր եկեղեցիների ներկայացուցիչները: Հանուն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու և Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վալդեն Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ողջույնի, շնորհավորանքի և բարեմաղթության խոսք ասաց նաև գերաշնորհ Նարեկ եպս. Շաքարյանը:

Օգոստոսի 25-ին նույնպես, հրաժեշտի մեծահանդես ճաշկերույթին, բեղմնավոր գործունեության բարի մաղթանքներով հանդես եկավ Շիրակի թեմի առաջնորդ սրբական հայրը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

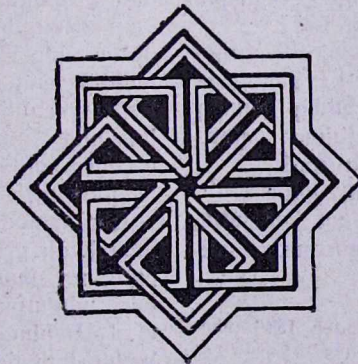
«ԽՈՐԵՆՅԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԻ» ՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ ԿԱՏԱՐՈՒՄ ՀԱԼԵՊՈՒՄ

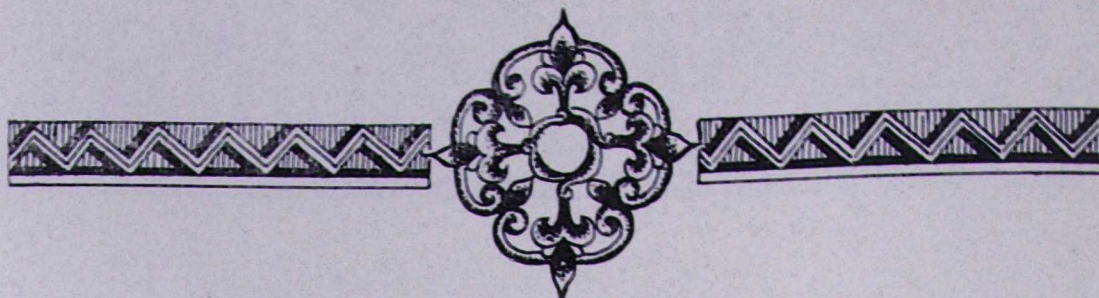
Ինչպես հայտնի է, 1985 թվականին Ամենայն Հայոց Վապգեն Ա կաթողիկոսը սըրբատառ կոնդակով հանձնարարեց Հայաստանյայց Առաքելական բոլոր եկեղեցիներում ընդունելի համարել և սրբական պատարագ կատարել նաև «Խորենյան» երգեցողությամբ: Հայոց բազմադարյան պատարագի նորովի և յուրահատուկ այս մշակումը եկավ մի այլ տարբերակով գունապարդելու անմահանուն Կոմիտասի խորապես հայեցի ու առնական և ներհուն Եկմայանի գեղեցկահյուս պատարագների երգեցողությունը: Հետպիտես Խորենյան պատարագը տարածում գտավ և մաս առ մաս կատարվեց, մանավանդ հատկապես այս նպատակով հրապարակված ձայնապնակի և ձայներիպի միջոցով:

Եվ ահա, ուրախությամբ տեղեկացանք, որ 1986 թվականի ապրիլի 5-ին և 6-ին «Խորենյան պատարագը» կատարվել է որպես «սրբական համերգ» Հայեստմ «Զվարթնոց» երգչախմբի կողմից՝ երգեհոնի նվագակցությամբ: Երգչախմբի գեղարվեստական ղեկավարն ու խմբավարն է Պողոս Ապաճյանը: Մոտ վաթսուն հոգուց բաղկացած երգչախումբը և անվանի մենակատարներ ոգևորությամբ ու վարպետությամբ երգել են «Խորենյան պատարագի» շուրջ քսան հատվածներ:

Գովելի և օրինակելի նախաձեռնություն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅՐ ՄԻՇԵԼ ՔԵՆԵԼ

(Աստվածաբանության դասախոս)

ԻՆՉՊԵՍ ԿԱՐԴԱԼ ԱՎԵՏԱՐԱՆԸ*

ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԿՈՍ

41. ՄԱՔՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅՈՒՄ (Մարկ. է 14—23)

- է 14 Եվ նա ամբողջ ժողովրդին իր մոտ կանչելով՝ ասաց նրանց. «Ամենքդ ինչ լսեցե՞ք և իմացե՞ք.
- 15 չկա որևէ բան, որ մարդու մեջ դրսից մտնելով կարողանա նրան պղծել, այլ այն, ինչ ելնում է նրանից, ա՛յն է, որ պղծում է մարդուն:
- 16 Ով որ ականջներ ունի լսելու, թող լսի»:
- 17 Եվ երբ ամբոխից բաժանվելով տուն մտավ, աշակերտները այդ առակի մասին նրան հարցրին:
- 18 Եվ նա ասաց նրանց. «Դո՛ւք էլ այդպես անախտ եք, չե՞ք իմանում, թե ամեն բան, որ դրսից մարդու մեջ է մտնում, չի կարող նրան պղծել,
- 19 որովհետև ոչ թե նրա սիրտն է մտնում, այլ՝ որովայնը և դուրս է ելնում ու մաքրում բոլոր կերածները»:
- 20 (Այսպես բոլոր ուտելիքները մաքուր են):
- 21 Եվ ասում էր. «Ինչ որ մարդուց դուրս է գալիս, ա՛յն է, որ պղծում է մարդուն, որովհետև ներսից, մարդկանց սրտից են ելնում չար խորհուրդները՝ շնություն, պոռնկություն, գողություն, սպանություն, ագանություն, չարություն, նենգություն, զիջություն, չար նախանձ, հալիոյանք, ամբարտաւանություն, անպգամություն:

23 Այս բոլոր չարիքները ներսից են ելնում և պղծում մարդուն»:

Ժողովրդի բազմությանն ուղղված մի առակ (համար 14—15), այնուհետև բացատրություններ՝ տրված ի մասնավորի աշակերտներին (համար 17—23): Մարկոսը հավատարիմ է մնում երկամասնի քարույի այն ծրագրին, որ նա ներկայացրել է սերմնացանի առակի և հարակից մյուս առակների առիթով (տես վերը Մարկոս Դ. 10—12 և Դ. 33—34): Ամբոխը ստանում է պատկերավոր մի ուսուցում, որի մեկնությունը պարզ չէ: Հիսուս, ըստ իր սովորության, մեղադրում է իր աշակերտներին, որ չունեն անհրաժեշտ հասկացողությունը (համար 17—18), և նրանց տալիս է պետք եղած լուսաբանությունները, որպեսզի լավագույնս օգտվեն առակներից:

Իսկական անմաքրությունը մարդու ներսից է գալիս. դրանք այն բոլոր կործանարար ծրագրերն ու իրագործումներն են, որոնց ընդունակ է մարդ արարածը: Բերված գանկը շատ տպավորիչ է (համար 21—22): Մոլորությունների և մեղքերի այդպիսի թվարկումներ սովորական են Նոր Կտակարանում. օրինակ՝ դրա նմանները շատ կան Պողոսի թղթում:

Ընդհակառակն (և դա անկասկած այս հատվածի գերիշխող գաղափարն է), որևէ բան, որ մարդուց դուրս է գտնվում, չի կարող անմաքուր դարձնել նրան: Այս իմաստով Մարկոսը հեղափոխական է իր ժամանակի հրեաների համար: Նա հատկապես

* Շարունակված «Էջմիածին» ամսագրի 1986 թվականի № 8 Բ—Ը-ից:

նշում է, որ Քրիստոսին կամ նրա Եկեղեցուն պատկանելը ոչնչով կախված չէ մաքրության վերաբերյալ խորայնական կանոնների պահպանումից. մի դիակի կամ մի բոլորի դիպչելը, հեթանոսների հետ սեղան նստելը, կենդանիների միսն ուտելը, այս բոլոր արարքները, որոնք հրեա մարդու համար ծնունդ են տալիս ծիսական անմաքրության, բնավ չեն կարող մարդուն իրապես բաժանել Աստծուց: Եվ Մարկոսը իր հստակ տեսակետն է արտահայտում ամենավիճարկելի կետերից մեկի մասին՝ նշելով. «Այսպես բոլոր ուտելիքները մաքուր են» (համար 19):

Այնտարանիցը, այսպիսով, նախապատուստում է այն ճանապարհորդությունները, որ Հիսուս կատարելու է իր աշակերտների հետ Հրեաստանից դուրս, և որոնք սկսվելու են շուտով: Հենց որ այս ուսուցումն ավարտվում է, Հիսուս մեկնում է Տյուրոս (Մարկ. է 24—30):

Եվ, ավելի երկար ժամանակով, Մարկոսը հայտնում է, որ Եկեղեցին բաց է բոլորի առջև առանց ցեղի և ծագումի խտրության: Եկեղեցին տիեզերական է:

42. ՓՅՈՒՆԻԿԵՑԻ ԿՆՈՋ ՀԱՎԱՍՏ (Մարկ. է 24—30)

- Է 24 Եվ այնտեղից վեր կացավ-եկավ Տյուրոսի ու Սիդոնի սահմանները. և մի տուն մտնելով՝ չէր ուզում, որ որևէ մեկը իմանա, սակայն չկարողացավ թաքնելված մնալ:
- 25 Նրա մասին լսեց մի կին, որի դուստրը տառապում էր պիղծ ոգուց. սա եկավ—ընկավ նրա ոտքերը:
- 26 Այս կինը հեթանոս էր, փյունիկ-ասորի ազգից. աղաչում էր նրան, որ իր աղջկանից դևը հանի:
- 27 Եվ Հիսուս ասաց նրան. «Թո՛ւյլ տուր, որ նախ մանուկները կշտանան, քանի որ լավ չէ մանուկների հացը առնել և շների առաջ գցել»:
- 28 Կինը պատասխանեց և ասաց նրան. «Տե՛ր, շներն էլ մանուկների սեղանի փշրանքներից են կերակրվում»:
- 29 Եվ նա ասաց նրան. «Այդ խոսքիդ համար գնա՛, դևը քո աղջկանից դուրս ելավ»:
- 30 Կինը գնաց իր տունը և դևին ելած գլուխով, իսկ աղջկան՝ պառկած մահճի վրա:

Տյուրոսը Միջերկրականի ափին ժայռոտ մի տարածության վրա հաստատված հիւսքանչ մի նավահանգիստ է, Տիբերիական լճից մոտ վաթսուհին կիլոմետր հեռու, դեպի

հյուսիս-արևմուտք: Դա ամենից առաջ առևտրական քաղաք է: Ինքը քաղաքը և նրա շրջակայքը՝ Ասորական Փյունիկեն, բնակեցված են հեթանոսներով:

Հիսուս իր աշակերտների հետ գալիս է այս շրջանը, և այսպիսով մխվում է նրա առաջին երկարատև ճանապարհորդությունը Իսրայելի երկրից դուրս: Նա արդեն մի փորձ կատարել էր դեպի Տիբերիական լճի արևելյան ափը, գերգեսացիների մոտ, սակայն ցամաք ելնելուց քիչ ժամանակ անց մի դիվահարի բժշկումը պատճառ էր դարձել, որ իր վրա հրավիրի տեղի բնակիչների թշնամանքը, և ստիպված էր եղել ետ մեկնել (Մարկ. է 1—20):

Այժմ, ընդհանրառակն, նա մի որոշ ժամանակ պիտի մնա հեթանոսական երկրում: Նրա այս առաջին կեցությունը պիտի ավարտվի հացերի երկրորդ բազմացումով, որից հետո նա իսկույն պիտի վերադառնա Հրեաստան (տես հաջորդ գլուխը, համար 10—13):

Այն ճանապարհորդությունը, որ ձեռնարկում է Հիսուս, նախապատրաստված էր մաքրության և անմաքրության մասին նրա արտասանած խոսքերով (Մարկ. է 14—23). նրա համար ոչ ոք չի ծնե անմաքուր չէ, հետևաբար նա պատճառ չունի հեթանոսների հետ շփման մեջ մտնելուց խուսափելու կամ նրանց հետ սեղան նստելուց հրաժարվելու: Մարկոսը հստակորեն նշում է, որ նա իջևանեց այդտեղի տներից մեկում: Չկա որևէ բան, որ ցույց տա, թե այդ տան տերերը հրեաներ էին:

Հիսուս, սակայն, վերապահ է մնում: Նրա համբավը վաղուց հասել է այդ շրջանը: Մարկոսը իր գրքի սկզբի մասում Հիսուսի վրա վազող բազմությունների մեջ նշում էր նաև ներկայությունը Տյուրոսի շրջակայքից եկած մարդկանց, որոնք հրապուրվել էին նրա կատարած հրաշքներով:

Եվ Գալիլիայից բազում ժողովուրդ էր գնում նրա ետևից. նաև Հրեաստանից, Երուսաղեմից և Եդոմից, Հորդանանի մյուս կողմից, ինչպես նաև Տյուրոսի և Սիդոնի շրջակայքից բազում ժողովուրդ, երբ լսում էր, թե նա ինչքան բան է անում, գալիս էր նրա մոտ (Մարկ. Գ 7—8):

Դա այն ժամանակ էր, երբ Հիսուս ստիպված էր պաշտպանվել այն տարօրինակ գրավչության դեմ, որ իր անձի նկատմամբ պզուռ էին հրաշքների ծարավի բազմությունները: Հիսուսի և Տյուրոսի ու նրա շրջակայքի բնակիչների միջև կա մի ծանր անցյալ, որով մասամբ բացատրվում է այն շատ խիստ նախադասությունը, որ, իբրև պատասխան,

լսում է այսահար աղջկա մայրը. «Թո՛ւյլ տուր, որ նախ մանուկները կշտանան, քանի որ լավ չէ մանուկների հացը առնել և շներին առաջ գցել» (համար 27):

Հիսուս արտահայտվում է պատկերավոր խոսքերով: «Մանուկները» հայտնապես հրեաներն են՝ ընտրյալ ժողովրդի անդամները, մինչդեռ հեթանոսները կոչվում են «շներ»՝ արհամարհանքի ուժեղ մի երանգով: Քսաներորդ դարի ընթերցողը պարմանում, նույնիսկ գայթակղվում է, որ Հիսուսի բերանը դրված են ալսքան ցեղապաշտական խոսքեր: Ճիշտ է, որ գործածված բառերը խիստ են:

Բայց բոլորովին սխալ է մտածել, որ Հիսուս այն մեղմ և մի քիչ քաղցրաբարո անձնավորությունն է, որ որոշ գրողներ, քրիստոնյա կամ ոչ, ներկայացրել են մեզ: Մեր թվագրության առաջին դարում հրեաների և հեթանոսների միջև գոյություն ունեցող բաժանումը իսկական մի պատմեջ էր, որը աստիճանաբար միայն կարելի էր վերացնել:

Հիսուս, որ հրեա էր, հայտարարում է, թե հեթանոսները անմաքուր չեն: Նա չի քաշվում գնալ նրանց մոտ, շփվել նրանց հետ, բայց դրա համար չի քողարկում բոլոր տարբերությունները: Այն գրավչությունը, որ բազմաթիվ հեթանոսներ զգում են նրա նկատմամբ, անսովոր է. Մարկոսն արդեն առիթ ունեցել է ասելու այդ բանը: Հետևաբար Հիսուսի առաջին մղումը լինում է փյունիկ-ասորի կնոջ կողմից իրեն ուղղված խնդրանքը մերժել: Տվյալ ժամանակաշրջանի համար դա շատ բնական էր:

Իհարկե (և հենց այդտեղ է դրվագի ամբողջ գեղեցկությունը) կինը նրա մերժումին հակադրում է մի հիմնալի պատասխան. նա ընդունում է, որ ինքը փշրանքներ ունի միայն, և դրանով իսկ չափում է մանուկներին սահմանված հացի ամբողջ արժեքը: Այսպիսի անխախտ համոզման առջև Հիսուս տեղի է տալիս:

Կնոջ դուստրը պիտի ապաքինվի. նա օգնեց Հիսուսին դուրս գալու իր մասնավոր հետաքրքրության օրինական շրջանակից: Նրա շնորհիվ Հիսուսի կեցությունը պիտի շարունակվի օտարականների մոտ, և հեթանոսները պիտի ստանան հետզհետե ավելի մեծ փշրանքներ, նույնիսկ ամբողջական հացեր (հացերի երկրորդ բազմացման ժամանակ, Մարկոս Ը 1—9):

Սա մեծ կարևորություն է ներկայացնում Հռոմի քրիստոնյաների համար, որոնց դիմում է Մարկոսը, ինչպես նաև բոլոր ժամանակների Եկեղեցու համար, որը պետք է անընդհատ խորտակի իր սահմանները:

43. ԲԱՅՎՈՂ ԱՎԱՆՁՆԵՐ ԵՎ ԿԱՊԱՆՔՆԵՐԻՑ ԱՐՉԱԿՎԱԾ ԼԵՁՈՒ (Մարկ. է 31—37)

Է 31 Եվ դարձյալ դուրս ելնելով Տյուրոսի և Սիդոնի սահմաններից՝ եկավ Փալիթայի ծովեզրը, Դեկապոլսի սահմանների մեջ:

32 Նրա առաջ բերեցին մի խուլ ու համր և աղաչեցին, որ իր ձեռքը դնի նրա վրա:

33 Եվ Հիսուս նրան ամբոխից մի կողմ տանելով՝ իր մատները դրեց նրա ալանջների մեջ և, թքելով, բռնեց նրա լեզվից:

34 Երբ դեպի երկինք նայեց, հոգոց հանեց և ասաց՝ Եփիաթա, որ նշանակում է՝ բացվի՛ր:

35 Իսկույն նրա լսողությունը բացվեց, և լեզվի կազանքներն ընկան, և խոսում էր ուղիղ:

36 Եվ նա նրանց պատվիրեց, որ ոչ ոքի չասեն. բայց ինչքան էլ նա պատվիրում էր նրանց, նրանք առավել ևս էին տարածում:

37 Եվ ավելի ու ավելի էին պարմանում և ասում. «Սա ամեն ինչ լավ արեց, որովհետև խուլերին լսել է տալիս և համրերին՝ խոսել»:

Հիսուս հեռանում է Տյուրոսի սահմաններից, բայց մնում է հեթանոսական երկրում: Այնտեղ տեղի է ունենում մի անսովոր բեժժկում, որ հաճախ համեմատում են բեթսալիդացի կուլրի բժշկման հետ, որը կատարվել է մի քիչ ավելի ուշ (Մարկ. Ը 22—26):

Փոխանակ մի պարզ շարժում կատարելու կամ իշխանությամբ մի խոսք ասելու, ինչ որ բավական պիտի լիներ հիվանդին բժշկելու համար. Հիսուս արամեերեն «Եփիաթա» բառին ավելացնում է մի շարք ձեռքի շարժումներ, որոնք կատարվում են մարմնի հիվանդ անդամների վրա. լորձունք՝ լեզվի վրա, մատներ՝ ալանջների մեջ... Եվ այս բոլորը արվում է ամբոխից մեկուսի, բժշկողի և նրան ներկայացված հիվանդի միջև նեղ անձնական հարաբերության պայմաններում: Խնդրողները, սակայն, Հիսուսին մոտեցել էին բոլորովին այլ մտածումով: Նրանք կարծում էին, որ հիվանդի վրա ձեռք դնելը բավական պիտի լիներ (համար 32): Հիսուս այլ կերպ էր դատում:

Ինչո՞ւ այս ամբողջ բեմադրությունը: Անկասկած այն կապված է այն իրողության հետ, որ Հիսուս, գտնվելով հեթանոսների շրջանում, ուզում էր գործադրել այն նույն մեթոդները, որ կիրառում էին այդ երկրի

բժշկողները: Դեկապոլսի բնակիչները նախապատրաստված չէին չափելու բիբլիական Աստուծո աւանակարողությունը: Եթե նրանք տեսնեին աստվածային զորության հանկարծակի գործադրումը, ապահովաբար պիտի չհասկանային այն, և վտանգ կար, որ հրաշքների սաստիկ ծարավ պահանջները մեկուսացած գործելով և դժբախտ մարդու մարմնի հիվանդ մասերի վրա մատների հպումներ կատարելով, Հիսուս ամոքում է նրա դժբախտությունը՝ պոռնիքներով հանդերձ իր մեջ եղած բացառիկ զորությունը բացահայտելուց: Նա գործում է այնպես, որ նրան ընդունեն իբրև սովորական մի բժշկողի, ինչպես փոքր բժշկողները:

Այսուհանդերձ, ըստ Մարկոսի ավետարանի, ժողովուրդը չի սխալվում: Նրա հիացումն անսահման է, նույնիսկ՝ չափազանցված: Մինչ բժշկված մարդը, նախքան իր բժշկումը, տառապում էր սոսկ խոսքի արտաբերման դժվարությամբ, հավանաբար խիստ շեշտված կակալումով, ներկայները կատարվածից ելրակացնում են, որ Հիսուս խոսել է տալիս համբերին (համար 37): Հնարավոր է, որ նրանք բերանը դնելով այն խոսքերը, որոնցով նրանք արտահայտում էին իրենց ոգևորությունը, ավետարանիչը ի մտի ունեցած լինի Շապու մեկ պատգամը, որով մարգարեն ոգեկոչում է այն երջանիկ ապագան, որ Աստված վերապահում է մարդկանց:

Այնժամ կբացվեն աչքերը կույրերի,
Եվ կլսեն ականջները խուլերի,
Այնժամ կվազի կաղն իբրև եղջերու,
Եվ կալարվի լեզուն ծանրախոսների:
(Շապի 1Ե, 5—6)

Ինչ վերաբերում է բժշկման փաստին, այն արտահայտելով հանդերձ երջանկությունն ու ֆիզիկական առողջությունը, որոնք մաս են կազմում Աստուծո Թագավորությանը, անկասկած ունի նաև խորհրդանշական մի իմաստ. բացվող ականջներն ու ուղիղ խոսել սկսող բերանները անհրաժեշտ պայմաններն են Բարի լուրի տարածման: Հիսուսի աշակերտները չեն հիշատակվել այս դրվագում, սակայն նրանք հանդես են գալիս մյուս դրվագում (Մարկ. Ը 1): Նրանք մասնակից են այն ճանապարհորդությանը, որ Հիսուս կատարում է հեթանոսական երկրում: Առաջին նրանք պարզ հանդիսատեսներ են, բայց բժշկված հիվանդի անձի մեջ, որի ապաքինումը տեսան, իրենց սեփական ականջներն են, որ լսում են և իրենց սեփական լեզուն է, որ բացվում է:

Այն խեղճ մարդը, որին Հիսուս մի կողմ է տանում խնամելու համար, խորհրդանշա-

կան դեմքն է ամեն աշակերտի, որը հասու է դառնում խոսքին և համարձակվում է քարոզել այն:

44. ՀԱՅԵՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱԶՄԱՅՈՒՄ (Մարկ. Ը 1—9)

- Ը 1 Այդ օրերին ժողովուրդը դարձյալ շատ էր, և ուտելու բան չուներին: Հիսուս կանչեց իր աշակերտներին և ասաց նրանց.
- 2 «Սիրտս ցավում է այս ժողովրդի համար, որովհետև պարեն երեք օր է, որ ինձ մոտ են և բան չունեն, որ ուտեն: Եթե նրանց իրենց տներն պրծակեն քաղցած, ճանապարհին ուշագնաց կլինեն, որովհետև նրանցից ոմանք հեռուներից են եկել»:
- 4 Աշակերտները պատասխանեցին նրան և ասացին. «Որտեղի՞ց կարող են նրանց հացով կշտացնել այս ամառի վայրում»:
- 5 Եվ նա հարցրեց նրանց. «Քանի՞ նկանակ հաց ունեք»: Նրանք ասացին՝ յոթ:
- 6 Եվ նա հրամայեց ժողովրդին նստել գետնի վրա և վերցնելով յոթ նկանակները՝ զոհության հայտնեց, կտրեց և տվեց աշակերտներին, որ դնեն ժողովրդի առաջ. և նրանք հացը ժողովրդի առաջ դրեցին:
- 7 Նրանք քիչ թվով ձկներ էլ ունեին. և նա այդ ևս օրինեց ու հրամայեց նրանց առաջ դնել:
- 8 Կերան և կշտացան և յոթ վամբուղ ավելացած կտորտանքներ վերցրին:
- 9 Եվ նրանք, որ կերան, մոտ չորս հապար հոգի էին: Այս նրանց արձակեց:

Հացերի այս երկրորդ բազմացման պատմությամբ մենք համում ենք հեթանոս բնակչության հետ Հիսուսի ունեցած հարաբերության գագաթնակետին: Նա նախապես ընդառաջել էր մի կնոջ խնդրանքին, որը հրեա ժողովրդին ընծայված կոչունքի սեղանից փշրանքներ էր հայցում (Մարկ. Է 24—30): Նա բաց էր արել Դեկապոլսի բնակիչներից մեկի լեզուն և ականջները (Մարկ. Է 31—37): Այժմ ինքն էր նախաձեռնում և այդ շրջանների մարդկանց համար տալիս էր խնջույքի մի սեղան, նման այն խնջույքին, որից օգտվել էին լճի մյուս ափին գտնվող հրեա բազմությունները (Մարկ. Զ 35—44):

Հացերի առաջին բազմացման ժամանակ աշակերտներն իրենք էին Հիսուսի ուշադրությանը հանձնել ներկա եղող ժողովրդի քաղցած լինելու հարցը: Այս դեպքում Հի-

սուս ինքն է լինում նախաձեռնողը: Աշակերտները, որոնք ներկա էին եղել նույնաման մի հրաշքի՝ հացերի առաջին բալամացմանը, չէին մտածում, որ նույն բանը կարող էր կրկնվել հեթանոս բնակչության համար: Ինչ որ Հիսուս արեց, դուրս էր մղում նրանց երևակայությունից: Ինչքան էլ մեծ եղած լինեի իրենց Տիրոջ բարյացակամությունը, նրանք չէին պատկերացնում, որ նա կկարողանար այդ աստիճանի հավասար դասել հեթանոսներին և հրեաներին:

Եվ սակայն... այն ձևը, որով Մարկոսը հիշատակում է եղելությունները, պարզ կերպով ցույց է տալիս, որ նրա համար հացերի երկրորդ բալամացումը ներկայացնում է հեթանոսներին տրված հաղորդության շնորհը, ինչպես նախապես այդ արվել էր հրեաներին: Բալամությունը երեք օր սպասել էր՝ ստանալու համար այդ սնունդը (համար 2): Այդ երեք օրերը թելադրում են նրա ունեցած նմանությունը Չառիի հետ, որի վերանորոգումն է հաղորդությունը: Այդ ձևով, որով Հիսուս օրհնում է հացերը (համար 6), նույնպես շատ մոտ է այն շարժումներին, որ նա անելու է վերջին ընթրիքին, տասներկու աշակերտների հետ, Ավագ հինգշաբթի օրը, երեկոյան (Մարկ. ԺԴ 22—25): Ինչ վերաբերում է սույն հատվածում եղած **չորս** և **յոթ** թվերին, դրանք գերազանցապես ընդհանրացած թվեր են. յոթը (համար 6 և 8) արարչագործության օրերի թիվն է, իսկ չորսը (համար 9) խորհրդանշում է երկրի չորս ծագերը կամ երկրային դրախտը ոռոգող չորս գետերը՝ ի սկզբանե աշխարհի:

Մի գետ էր ելնում **Եդեմից՝ ոռոգելու դրախտը**, և այնտեղից բաժանվում էր չորս թևերի:

(Ծննդոց Բ 10)

Չորսը, ըստ բնության հնադարյան ընկալման, կարող է ներկայացնել նաև աշխարհի տարրերի ամբողջությունը՝ հող, օդ, ջուր, կրակ: Սակայն, ամեն դեպքում, չորս թվը հնադարի համար խորհրդանշում է ամբողջ երկիրը:

Երկրորդ անգամ բալամացնելով հացերը՝ Հիսուս մատուցում է մի տեսակ «պատարագ երկրի վրա»: Իսրայելի սահմանները խորտակվում, ջնջվում են ամբողջապես: Բոլոր մարդիկ հրավիրվում են հաղորդության, որը կենտրոնական արարողություն է Եկեղեցու կյանքի:

45. ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՆՇԱՆՆԵՐԻ ՎԱՅՃԱՆԸ (Մարկ. Ը 10—13)

Ը 10 Եվ իսկույն աշակերտների հետ նավակ նստելով՝ եկավ Դաղմանուկայի կողմերը:

11 Եկան փարիսեցիները և սկսեցին վիճել նրա հետ և նրան փորձելով՝ երկնքից նշան էին ուզում նրանից:

12 Եվ նա իր հոգում վայրացավ և ասաց. «Ինչո՞ւ է այս սերունդը նշան ուզում. ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, որ այս սերունդին նշան չի տրվի»:

13 Թողեց նրանց, նորից նավակ մտավ և գնաց մյուս կողմը:

Հիսուս և իր աշակերտները արագ մի ճանապարհորդություն են կատարում լճի արևմտյան ափին: Դաղմանուկայի շրջանը, որը միայն այստեղ է հիշատակվում ամբողջ Աստվածաշնչում, դեռևս չի ձևավորվել հնագետների կողմից: Սակայն Մարկոսն այն որոշակիորեն տեղադրում է Հրեաստանում, ինչպես այդ ապացուցում է փարիսեցիների մի խմբի ներկայությունը այդ վայրում:

Արդարև, այդ մարդիկ «ուզում են մի նշան»: Նրանք չեն ասում, թե ինչ նշան են ուզում, բայց անկասկած խոսքը վերաբերում է Ելից օրերին կատարված հրաշքների նման մի հրաշքի, որով Հիսուս ապացուցեց, թե ինքը իրապես գործում է Աստուծո ափսոսումով: Իսրայելացիները, սերնդից սերունդ, հաճուքով էին հիշում երկնքից իջած մանան, լորամարգիները, անցումը Կարմիր ծովից և այն բոլոր իրադարձությունները, որ նրանք կրկին ու կրկին պատմում էին միմյանց և որոնցով Աստված իր պաշտպանությունն ու շնորհն էր ցույց տվել իր ժողովրդին: Սակայն նրանք, թվում է, նվազ հաճուքով էին հիշում այդ նույն ժողովրդի անհավատարմությունները անապատում անցկացրած քառասուն տարիների ընթացքում՝ կռապաշտություն, պահանջներ հավելալ հրաշքների, բալամտեսակ մեղքեր, որոնք, աշուտամենախիլ, ընդգծվել էին մարգարեական գրքերում և սաղմոսներում, ինչպես ցույց են տալիս հետևյալ տողերը, որոնցով Աստված իր գանգատն է արտահայտում Իսրայելի անհավատարմի սերնդի հանդեպ.

(Քառասուն տարի) վայրացա ընդդեմ այդ սերնդի
Եվ ասի. «Սրաով մոլորված են մշտապես,
Նրանք չճանաչեցին ճանապարհներն իմ»:
(Սաղմոս ԴԵ 10)

Հիսուս նույնանման մի պատասխան է տալիս փարիսեցիներին: Ինչպես սահմանում, նա ևս գործածում է «սերունդներ» բառը՝ ցույց տալու համար անհավատարմությունը իսրայելացի ժողովրդի, որն ուզում է փորձել Աստծուն և ձեռք բերել նրանից երաշխիքներ: Նա մերժում է իրեն ուղղված խնդրանքը:

Կարող ենք ասել, որ Հիսուս բնավ նշաններ ցույց չի տվել հրեաներին: Անտարակույս Մարկոսն այդպես է մտածում: Արդարև, Հիսուս գործել է հրաշքներ, դևեր է հանել, բժշկումներ կատարել, բայց նա շատ հաճախ հրամայում էր դրանց շուրջ լռություն պահել՝ ցույց տալով դրանով, որ իր գլխավոր նպատակը մի դժբախտի վիճակի բարելավումն է և ոչ թե կատարվածի հրապարակումը: Մարկոսի ավետարանում Հիսուս չի հավատում, թե կարելի է մարդկանց դարձի բերել հրաշքների միջոցով:

Միակ եղելությունը, որ գուցե կարելի է նմանեցնել անապատում հրեաների գերության ժամանակ Աստուծո կողմից կատարված նշաններին, հացերի բազմացումն է: Ինչպես նախորդ հատվածում ցույց տրվեց, հեթանոսներն օգտվեցին դրանից (Մարկ. Ը 1—9): Նախապես հրեաները նույնպես օգտվել էին հացերի բազմացումից (Մարկ. Զ 35—44): Ամալի վայրում հավաքված բազմություններին տրված սնունդը հիշեցնում է անապատի մանանան:

Բայց դա բավական է: Միակ նշանը, որ Հիսուս հետազգայում ցույց պիտի տա իսրայելացիներին, մի հակառակ է. նա թույլ պիտի տա, որ իր հակառակորդները սպանեն իրեն:

Այսպես, հացերի երկրորդ բազմացումից հետո լճի հրեական ափին Հիսուսի և նրա աշակերտների կատարած կարճ ճանապարհորդության նպատակն էր մի վերջակետ դնել սին հույսերին: Փարիսեցիները տեսնում են, որ ի դերն են ելնում իրենց սպասումները Հիսուսից՝ փորձեր կատարող մի մարդուց: Անկապված նույն հոգեվիճակի մեջ են գտնվում նաև աշակերտները, լուռ հանդիսատեսներ, որոնք Հիսուսի հետ նորից նավակ են մտնում հեթանոսական երկրում:

46. ՔԱՐԱՑԱԾ ՍՐՏՈՎ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ (Մարկ. Ը 14—21)

Ը 14 Եվ մոռացան հաց վերցնել. սակայն միայն մեկ նկանակ ունեին իրենց հետ նավակի մեջ:

15 Եվ նա պատվիրեց նրանց ու ասաց. «Ձգո՛ւ՛՛ջ եղե՛ք փարիսեցիների թթմորից և հերովդեսականների թթմորից»:

16 Իսկ նրանք իրենց մեջ խորհում էին և ասում՝ հաց չունենք:

17 Հիսուս իմացավ և ասաց նրանց. «Թե՛ դահավատներ, ինչո՞ւ եք ձեր սրտերում խորհում, թե հաց չունեք. դեռ չե՛ք հասկանում և չե՛ք հիշում. ապշությունն է բռնել ձեր մտքերը:

18 Աչքեր ունեք և չե՛ք տեսնում, ականջներ ունեք և չե՛ք լսում և դեռ չե՛ք հասկանում ու չե՛ք հիշում.

19 Երբ հինգ նկանակը բաժանեցի հինգ հապարհոգու, կտորատանքներով լի քանի՞ սակառ վերցրիք»: Եվ նրան պատասխանեցին՝ տասներկու:

20 «Եվ երբ յոթ նկանակը չորս հապարհոգու բաժանեցի, կտորատանքների քանի՞ զամբյուղ լիքը վերցրիք»: Եվ նրան պատասխանեցին՝ յոթ:

21 Եվ նա ասաց նրանց. «Ապա ուրեմն ինչպե՞ս չեք հասկանում»:

Չարմանալի մի պատմություն է Հիսուսի և նրա աշակերտների միջև տեղի ունեցած այս խոսակցությունը ճանապարհորդության ընթացքում, նավակի մեջ, որը նրանց տանելու էր լճի արևելյան ափը: Աշակերտները նավակ էին մտել առանց բավարար ուտելիքի ու միայն դրա մասին էին մտածում: Նվազագույն խոսքը, որ մտոյց կամ հեռվից վերաբերում էր սննդի հարցին, նրանց մեջ արթնացնում էր մեղավորության զգացումը:

Հենց այդպես էլ եղավ, երբ Հիսուս, պատկերավոր մի արտահայտությամբ, արտահայտեց «թթմոր» բառը: Ինչպես խմորված ամեն բան, թթմորը ևս իր մեջ պարունակում է անմաքուր մի նախամասնիկ և կարող է նշանակել մի տեսակ սրտի ապակալություն: Պողոս առաքյալը չի վարանում Կորնթոսի քրիստոնյաներին գրել հետևյալը.

Մաքրեցե՛ք, դեն նետեցե՛ք հին թթմորը, որպեսպի նոր զանգված լինեք:
(Ա Կորնթ. Ե 7)

Հրեական աշխարհում թթմորը չունի այն դրական հատկանիշը, որ մենք՝ քրիստոնյաներս, տվել ենք նրան՝ աղված անկապված խմորի զանգվածը բարձրացնող թթվը՝ մորի ավետարանական առակից: Օրինակ՝ Պասեքի տոնին նրանք ութ օր տնից վերցնում են թթմորի ամեն հետք՝ ցույց տալով դրանով, թե վերանորոգվում են ամբողջապես: Այստեղ Հիսուսի նպատակն է զգուշացնել իր աշակերտներին փարիսեցիների և հերովդեսականների վատ դիտավորություններից և այն թակարդներից, որ նրանք կարող են լարել: Երկնքից մի նշան ցույց տալու նրանց խնդրանքը, որ Հիսուս մերժեց.

այդ կարգի մի բան էր (Մարկ. Ը 10—13):

Աշակերտները, ըստ երևույթին, չեն հասկանում այդ՝ մշտապես մտահոգված լինելով, որ իրենց հետ վերցրած ուտելիքն անբավարար է: Հիսուս մեղադրում է նրանց: Նրա մեղադրանքը ոչ այնքան նրա համար է, որ նրանք չեն հասկանում, թե ինչի՞ մասին է խոսում ինքը, որքան այն բանի համար, որ նրանք սննդի պատճառով հոգս են անում այն դեպքում, երբ ինքը նրանց հետ է: Որ նրանց միտքը փակ է, դա այնքան էլ մեծ կարևորություն չունի, բայց այն, որ նրանց անհասկացողության պատճառը նրանց քարացած սրտերն են, դա անհամեմատ ավելի ծանր է: Այն, ինչ արեց Հիսուս հինգ հացով՝ հինգ հազար մարդու համար, ապա նաև յոթ հացով՝ չորս հազար մարդու համար, մի՞թե նույն բանը նորից չի կարող անել մեկ հացով՝ մի բուռ մարդկանց համար, որոնք կարող են տեղավորվել ձկնորսական մի փոքրիկ մակույկում:

Մտահոգվել սննդով, ինչպես այդ անում են աշակերտները, նշանակում է վատահույություն չունենալ, նշանակում է ապրելու համար հույսը դնել միայն ու միայն իր ունեցածի վրա, նշանակում է մոռանալ, որ Հիսուս երբեք անօգնական չի թողնում յուրայիններին նրանց անհրաժեշտ եղող բաներում:

Մարկոսը չի քարոզում անպատասխանատու մի ապավինում նախախնամությանը, այլ հրավիրում է մարդկանց վատահույություն ունենալ Հիսուսի հանդեպ, ինչպես մարգարեները, որոնք Իսրայելի ժողովրդին քարոզում էին վատահույություն ունենալ Աստուծո հանդեպ: Աշակերտներին ուղղված Հիսուսի թելադրանքը՝ թե՛ աչքեր ունեն ու չեն տեսնում, ակնաջներ ունեն ու չեն լսում (համար 18), շատ նման է այն մեղադրանքներին, որ Աստված ուղղում էր Իսրայելի ժողովրդին Քրիստոսից մոտ վեց դար առաջ՝ ելեկիել մարգարեի միջոցով: Ահա թե ինչ էր ասում Տերը մարգարեին.

Որդի՛ մարդու,

Դու բնակվում ես անօրեն մարդկանց մեջ, որոնք աչքեր ունեն տեսնելու ու չեն տեսնում,

Ակմնջներ ունեն լսելու ու չեն լսում,

Քանզի նրանք ապստամբների տուն են: (Ելեկիել ԺԲ 2)

Աշակերտներն ունեն նույնքան քարացած սրտեր, որքան միշտ ունեցել է Աստուծո քնտրչալ ժողովուրդը և հավիտենապես ունենալու են բոլոր ժամանակների քրիստոնյաները: Չի՞ պատահում բնավ, որ Եկեղեցին մտահոգվի ավելի իր գոյատևությամբ,

քան իր Տիրոջ նկատմամբ անխախտ հավատարմությամբ:

47. ԲԱՅՎՈՂ ԱՉՔԵՐ (Մարկ. Ը 22—26)

Ը 22 Եկան Բեթսայիդա: Նրա առաջ բերեցին մի կույրի և աղաչում էին, որ դիպչի նրան:

23 Եվ նա բռնելով կույրի ձեռքից՝ գյուղից դուրս հանեց. նրա աչքերը թքով թորեցեց և ձեռքը նրա վրա դրեց. և հարցնում էր կույրին, թե բան տեսնում է:

24 Բացվեցին նրա աչքերը, և նա ասաց. «Տեսնում եմ մարդկանց, որ շրջում են ինչպես ծառեր»:

25 Նա կրկին ձեռքերը դրեց նրա աչքերի վրա. կույրը իր աչքերը բացեց և տեսնում էր. բժշկվեց և ամեն ինչ հստակ տեսնում էր:

26 Հիսուս նրան դեպի իր տունն արձակեց և ասաց. «Գյուղ մի՛ մտիր, այլ գնա՛ քո տունը, իսկ երբ գյուղ մտնես, գյուղում ոչ ոքի չասես»:

Այս բժշկմանը վերաբերող դրվագով Հիսուսի և նրա աշակերտների համար սկսվում է երրորդ և վերջին ճանապարհորդությունը հեթանոսական երկրում: Նրանք ցամաք են ելնում Բեթսայիդայում, լճի արևելյան ափին, ապա այնտեղից առաջանալու են դեպի երկրի խորքերը:

Հրեաստանից դուրս արդեն տեղի են ունեցել երկու ճանապարհորդություններ. առաջինը՝ շատ կարճ (Մարկ. Ե 1—20), երկրորդը՝ ավելի կարևոր (Մարկ. Ե 24—Ը 9): Այն ճանապարհորդությունը, որ այժմ սկսվում է, նմանապես պիտի լինի բավականին երկար: Նրա վախճանը եւս հստակորեն չի նշվել, ինչպես մյուս երկու ճանապարհորդություններին:

Երկրորդ ճանապարհորդության ժամանակ տեղի ունեցավ մի բժշկում, որը վարմանալիորեն նմանվում է Բեթսայիդայի կույրի բժշկմանը (Մարկ. Ե 31—37): Երկու դեպքում էլ հիվանդը Հիսուսի մոտ բերվում է ուրիշների կողմից, որոնք խնդրում են նրան, որ միջամտի: Հայտնի չէ, թե ովքեր են անում այդ խնդրանքը՝ աշակերտները, թե՛ տեղի մարդիկ: Հիսուս մի կողմ է տանում հիվանդին և նրա վրա կատարում ձեռքի որոշ շարժումներ՝ հատկապես օգտագործելով իր յորձուները: Այդ անեկիս՝ նա գործում է այնպես, ինչպես պիտի գործեն լույս ժամանակի շատ բժշկուհիներ՝ հույս ունենալով անկասկած, որ դա կօգնի նվազեցնելու հրաշագործության յուրի տարածումը ժողովրդի մեջ: Բացի այդ, երկու դեպքում էլ, բժշկումից հետո հրահանգվում է:

կատարվածի շուրջ պահպանել լուրջություն: Եվ ավելի ապահով լինելու համար, Հիսուս հիվանդին պոռնացնում է իր գլուխի՝ Բեթսալիդայի բնակիչների աչքին չերևալ:

Կուլորի մասին այս պատմությունը, սակայն, ունի հավելյալ մի առանձնահատկություն. դա երկու շրջանից բաղկացած մի բժշկում է, որ եզակի երևույթ է Նոր Կտակարանում, երբ հիվանդը աստիճանաբար է վերագտնում իր հստակ տեսողությունը: Ամենայն հավանականությամբ այս եղելությունը գերապանցապես խորհրդանշական է և առնչվում է ավետարանում գործող այն անձանց առաջընթացի հետ, որոնք աստիճանաբար են բացահայտելու Հիսուսի ինքնությունը:

— Առաջին հանգրվան. կուլոր պոռն է տեսնում (համար 24): Նույն ձևով, Մարկոսի ավետարանի առաջին մասի վերջում, Պետրոսը Հիսուսի անձի մեջ տեսնում է հրեաների Մեսիային, ինչ որ, անշուշտ, սխալ չէ, բայց դեռևս թերի է.

Դու Քրիստոս ես:

(Մարկ. Ը 29)

— Երկրորդ հանգրվան. կուլոր ամբողջովին հստակ է տեսնում, նույնիսկ հեռվից (համար 25): Նմանապես, Գողգոթայի ճանապարհի վերջավորության, որը Հիսուսին տանելու էր դեպի խաչը, մի հարյուրապետ ի վիճակի պիտի լինի հստակորեն ասելու, թե ով է Հիսուս.

Իրոք այս մարդը Աստուծո Որդի էր:

(Մարկ. ԺԵ 39)

Հիսուսի անձը չափապանց մեծ է և բազմաբովանդակ՝ սերմվելու համար միայն մեկ ժամանակի մեջ: Նախ տեսնում ենք նրա հպորությունը, որը մեկ թույլ է տալիս նրա մեջ ճանաչելու Մեսիային. ապա բացահայտում ենք նրա թուլությունը, նրա կամքը՝ ենթարկվելու իր հակառակորդների ոճրափն ծրագրերին, ընդունելու իր մահը:

Ժամանակ է հարկավոր ըմբռնելու համար այն, ինչ Աստված ասում է մեզ Հիսուս Քրիստոսի միջոցով: Արդարև, նա գերապանցապես խաչված Մեսիայի դեմքն է:

48. ՊԵՏՐՈՍԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

(Մարկ. Ը 27—30)

Ը 27 Եվ Հիսուս իր աշակերտներին հետ միասին ելավ—գնաց Փիլիպպյան Կեսարիայի գյուղերը: Ճանապարհին աշակերտներին հարցնում էր և ասում. «Մարդիկ ի՞նչ են ասում իմ մասին՝ ո՞վ եմ և որտեղի՞ց»:

28 Նրանք պատասխան տվեցին և ասացին. «Հովհաննես Մկրտիչը, և ուրիշներ՝ Եղիան, իսկ ուրիշներ՝ մարգարեներից մեկը»:

29 Նրանց ասաց. «Իսկ դուք ի՞նչ եք ասում իմ մասին՝ ո՞վ եմ և որտեղի՞ց»: Պետրոսը պատասխան տվեց և ասաց նրան. «Դու Քրիստոսն ես»:

30 Եվ նա խստիվ պատվիրեց նրանց, որ իր մասին մարդու բան չասեն:

Փիլիպպյան Կեսարիան մի փոքրիկ քաղաք է, որ գտնվում է Հրեաստանից դուրս, Հորդանան գետի ակունքների մոտ, Հերմոն լեռան ստորոտին: Այսօր այդ տեղանքը կոչվում է Բանիաս: Քաղաքն անվանում էին «Փիլիպպյան Կեսարիա»՝ այն տարբերելու համար ծովեզերյա Կեսարիայից, որը պաղեստինյան ափի մեծ նավահանգիստն էր: Արդարև, քաղաքը վերականգնվել էր Հերոդեանի որդիներից մեկի կողմից, որ այդ անունն էր կրում և որի իշխանության տակ էին գտնվում այդ շրջանները: Ահա այս հատվածում է տեղի ունենում դեպքը, որ ընդհանրապես կոչվում է «Պետրոսի խոստովանությունը»:

Հիսուս սովորություն չունի հարցեր ուղղելու իր աշակերտներին: Ընդհակառակն, սովորաբար աշակերտներն են հարցեր ուղղում նրան: Սակայն խոսքերի փոխանակումը, որ Մարկոսը նկարագրում է, համապատասխանում է հանդիսավոր մի պահի. դա անցած մի ճանապարհի վախճանն է:

Աշակերտները Հիսուսի հետ են բավականին երկար ժամանակից ի վեր: Մարկոսը չի ասում, թե դա քանի՞ ամիս է կամ քանի՞ տարի: Տրամաբանորեն կարելի է մտածել՝ մեկ կամ երկու տարի: Տերն ուլում է իմանալ, թե մարդիկ ինչ են մտածում իր մասին, և հասկանալի է, որ լայն հասարակության կարծիքին վերաբերող հարցին բնական կերպով հետևելու է ավելի արմատականը՝ աշակերտներին ուղղված հարցը. «Իսկ դուք ի՞նչ եք ասում իմ մասին՝ ո՞վ եմ և որտեղի՞ց» (համար 29): Լայն հասարակության կարծիքը, ըստ որի Հիսուս իբր Հովհաննես Մկրտիչն է, Եղիան կամ մարգարեներից մեկը, արդեն արտահայտվել է (Մարկ. Ը 14—16):

Աշակերտները Հիսուսի հետ ունեցել են առանձնահատուկ հարաբերություններ: Նա նրանց առանձնացրել է՝ տալու համար ինքնանց այնպիսի մի ուսուցում, որ ամբողջ իրավունք չունի ստանալու. նրանց իր հետ տարել է համարյա ամեն տեղ, ուղարկել է քարոզելու: Նրանք կազմում են այն խումբը, որի մոտ նա ձեռնամուխ է եղել այնպիսի մի ուսուցման, որ կարելի է կոչել հավա-

տի մանկավարժություն, ուսուցում, որ նա, իհարկե, տարել է ավելի կամ նվազ հաջողությամբ, որովհետև նրանց քարացած սրտերը և նրանց թերահավատությունը դեռևս գերիշխում են նրանց մեջ: Այստեղից էլ իրավացիությունը այն հարցի, որ Հիսուս ուղղում է նրանց. «Իսկ դուք ի՞նչ եք ասում իմ մասին՝ ո՞վ եմ և որտեղի՞ց»:

Սա, իհարկե, արմատական հարցն է: Հիսուսի միջոցով Մարկոսը այս հարցն ուղղում է իր ընթերցողներին: Եվ նրանցից յուրաքանչյուրը հրավիրվում է տալու իր սեփական պատասխանը:

Պատասխանողը Պետրոսն է լինում, նա, ով ավետարանի սկզբում կոչվում էր Սիմոն: Հիսուս նրան տվել է որոշ ամրություն արտահայտող խորհրդանշական մի մականուն: Հենց առաջին օրերից նա պատվավոր դիրք է գրավում աշակերտների մեջ. իր եղբոր՝ Անդրեասի հետ, նա կանչված առաջին երկու աշակերտներից մեկն է (Մարկ. Ա 16—20): Նրա տանն է, որ Հիսուս տեղավորվեց Կափառնալուծում (Մարկ. Ա 29—31). նրա անունը տամերկու աշակերտների ցուցակի սկզբին է Մարկ. Գ 13—19). վերջապես, Հակոբոսի և Հովհաննեսի հետ, նրան թույլատրվեց մտնել մեռելի սենյակը, Հայրոսի տանը (Մարկ. Ե 21—43): Աշակերտների մեջ նա միակ անձն է, որի մասին Մարկոսի ավետարանում ամենից շատ է խոսվել մինչև այժմ: Ուստի ընթերցողը կարող է միանալ նրան և նրա հետ պատասխանել. «Դու Քրիստոսն ես» (համար 29):

Պետրոսը Հիսուսի մեջ ճանաչեց այն Մեսիային, որին սպասում էին հրեաները: Ավետարանիչը չի ասում, թե որոշակի ինչպիսի՞ նշաններից է նա մի ամբողջ ճանապարհ է անցել՝ հասնելու համար այդ խոստովանությանը: Իսկ դա հասկանալու համար, հարկավոր է նրա հետ նորից անցնել այդ ճանապարհը և վերապրել Ավետարանը սկզբից սկսած: «Մեսիա» բառը Մարկոսի գործվածքում, առաջին համարից սկսած, չի երևիացել ոչ իսկ մեկ անգամ (տես վերը Մարկ. Ա 1): Այդ բառը, որ ի վերջո հայտնվում է Պետրոսի բերանում, արտահայտությունն է այն հարաբերության, որ աստիճանաբար հաստատվել է տիպական աշակերտի և Հիսուսի միջև. «Դու Քրիստոսն ես»:

Այս խոսքն արտասանողը Պետրոսն է, մի հրեա, և այն արտասանվում է հեթանոսական երկրում: Խորհրդանշականորեն, Մարկոսը հրավիրում է Հռոմի հրեաներին, որպեսզի, հավատին տանող այդ ճանապարհի ավարտին, նրանք ևս ընդունեն, որ Հիսուս Մեսիան է:

Այսուհանդերձ, Պետրոսի այս հաստատու-

մից անմիջապես հետո, աշակերտներին հրահանգ է տրվում այդ մասին պահպանել լռություն: Նրանք հրավիրվում են պահելու այն, ինչը ավետարաններում սովորաբար կոչվում է «մեսիական գաղտնիք»: Տեսանք արդեն, որ Հիսուս լռություն է պարտադրում դեռևս (Մարկ. Ա 21—28), բժշկված մարդկանց, ինչպես նաև հրաշքների վկաներին (Մարկ. Ա 40—45): Այժմ գաղտնիքն ստանում է մի նոր տարողություն: Այն մեսիան, որին աշակերտները ճանաչեցին Հիսուսի մեջ, հրեական ավանդությամբ, ոչ միայն արդար և հավատարիմ մի մարդ է, այլև բանականների առջևից գնացող քաղաքական մի պատարար, որին պաշտպանում է Տերը:

Հիսուս վախենում է, որ մարդիկ իր մասին կարող են ունենալ այդպիսի պատկերացում, որը չի համապատասխանում Աստուծո ծրագրին: Մանավանդ իր աշակերտները չպետք է լինեն դրա մոլեռեղևները: Հենց հաջորդ համարից, որով սկսվում է Մարկոսի ավետարանի երկրորդ մասը, Հիսուս, հապիվ ճանաչված իր աշակերտներից, ամբողջովին շուռ պիտի տա դասական Մեսիայի այս պատկերը:

49. ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅՏՆՈՒԹՅՈՒՆ ՉԱՐՉԱՐԱՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ (Մարկ. Ը 31—33)

- Ը 31 Եվ սկսեց ուսուցանել նրանց, թե մարդու Որդին պետք է բազում չարախառններ կրի, անարգվի երեցներից ու քահանայապետներից և դպիրներից, մեռնի և երբորդ օրը հարություն առնի:
- 32 Նա այս խոսքը ասաց բացահայտորեն. և Պետրոսը նրան մի կողմ տանելով՝ սկսեց հանդիմանել նրան:
- 33 Իսկ նա դարձավ—տեսավ աշակերտներին, հանդիմանեց Պետրոսին ու ասաց. «Ետևս գնա, սատանա, որովհետև դու Աստուծո՝ բաները չես խորհում, այլ՝ մարդկանց»:

Սկսվում է ինչ-որ նոր բան՝ ավետարանի երկրորդ մասը, որն ավարտվելու է խաչի մոտ կանգնած հարյուրապետի խոստովանությամբ.

Իրոք այս մարդը Աստուծո Որդին է:
(Մարկ. ԺԵ 39):

Հիրավի, ընթերցողը վաղուց գիտի, որ Հիսուս կորստյան է դատապարտված: Իր առաքելության հենց սկզբի օրերին նրա վեժ ուրա եկան հակառակորդներ: Շաբաթ օրով նրա կատարած մի բժշկման հետևանքով ավետարանիչը գրել էր.

Փարիսեցիները հերոսականների հետ իսկույն դուրս ելան և խորհուրդ էին անում նրա դեմ, թե ինչպես նրան կորստյան մատնեն:

(Մարկ. Գ 6)

Այդ անխուսափելի մահվան հայտնությունը, սակայն, մասնավորապես ցայտուն է դառնում, երբ որ Հիսուս Պետրոսի կողմից ճանաչվում է որպես Մեսիա: Հրեա մարդու համար անըմբռնելի է, որ Իսրայելի Մեսիան կարող է երեցներից, քահանայապետներից ու դպիրներից անարգվել և սպանվել՝ նախքան ժողովրդին ի նպաստ լի հաղթական գործը հաջողությամբ ավարտին հասցնելը: Ուշագրավ է, որ Հիսուս, այդ հայտնությունն անելու համար, չի գործածում Պետրոսի կողմից արտասանված **Քրիստոս** բառը, այլ ինքն իրեն ներկայացնում է որպես **Մարդու Որդի**, մի արտահայտություն, որ ցույց է տալիս միաժամանակ նրա պորությունը և խոցելիությունը (Մարկ. Բ 1—13): Մարկոսի ամետարանի երկրորդ մասը ամբողջովին ներթափանցված է կյանքի և մահվան մի-ն գոյություն ունեցող հակադրությամբ. կյանք, որի տերն է Հիսուս, և մահ, որ նա ընդունում է:

Քանզի Մարդու Որդու հարությունը նույնպես հայտնվում է. «վեր կենալ» բառը մեկն է այն բառերից, որոնցով Սոր Կտակարանը ցույց է տալիս այդ հարությունը: Եվ այն «երեք օրերը», որոնց մասին խոսում է Հիսուս, աստվածաշնչային ավանդական մի արտահայտություն են՝ ցույց տալու համար հարության և փրկության ժամանակը: Ահա, օրինակ, թե ինչ էր գրում Ովսե մարգարեն.

Դառնանք ու գանք դեպի Տերը մեր, քանզի նա մեզ հարվածեց, նա էլ պիտի բժշկի.

Վիրավորեց մեզ և պիտի պառի նա վերքերը մեր,

Պիտ՝ կենդանացնի մեզ երկու օր հետո, Ու նրա առաջ պիտի ապրենք մենք:
(Ովսե 2 1—2)

Մարդու Որդին սահմանված է հարություն առնելու. բայց առաժմ մահն է պարտադրվում նրան և հակադրվում այն իշխանությանը, որ նա դրսևորեց Մարկոսի ավետարանի առաջին մասում: Աշակերտների համար դա անընդունելի մահ է, որ Հիսուս չի վախենում հայտնել բացեիքաց, առանց զաղտնապահության ու խորհրդավորության: Աստվածորդի լինելու մասին լռություն պահպանելն անհրաժեշտ էր. հարկավոր էր նաև չհրապարակել այն հրաշքները, որ ինքը

գործում էր, որպեսզի մարդիկ չտարվեին մակերեսային ոգևորությամբ: Սակայն անհրաժեշտ էր թաքցնել, որ ինքը պիտի մեռնի. դրանում ոգևորություն առաջացնելու վտանգ չկար:

Այստեղ հատկանշական է Պետրոսի հակադեցությունը. ոչ միայն նա չի տարվում այդ հայտնությամբ, այլև իր ամբողջ էությամբ վանում է այն: Հակառակ դեռևս երեքուն իր հավատին, նա կապված է Հիսուսին: Նա կրա մեջ որոշապես ճանաչել է Քրիստոսին, և հետևաբար պետք է իր Տիրոջը վերապահված լինի բոլորովին այլ ապագա, քան ձախողությունը՝ չհաջված տակավին, որ ինքը նրա աշակերտն է, և երբ Տերը գնում է դեպի մահը, վտանգ է սպառնում նաև հենց իր՝ աշակերտի կյանքին: Մարդ հոժարակամ չի գնում մեկի ետևից, որին ողբերգական ապագա է սպասում:

Պետրոսը հանդիմանում է Հիսուսին ճիշտ աշակերտ, ինչպես Հիսուս ինքն էր հանդիմանել աշակերտներին՝ ցանկանալով գաղտնի պահել Մեսիայի իր հանգամանքը: Իր հերթին հանդիմանվում է նաև ինքը Պետրոսը: Այն խոսքերը, որ Հիսուս ուղղում է նրան, շատ խիստ են: Պետրոսը որակվում է դև: Նա վերաբերվում է ինչպես Սատանան, որը հատուկ անունն է Աստուծո ծրագրերին արգելք հանդիսացող ամենամեծ Հակառակորդի: Առաջին օրերի փորձից (տես Մարկ. Ա 12—13) նորից կանգնած է Հիսուսի դիմաց, աշակերտների խմբի կենտրոնում, որոնք ամբողջապես ենթակա են նրանից վարակվելու վտանգին: Միևնույն փորձությանը Հիսուս նորից պիտի ենթարկվեր խաչի վրա, հոգին ավանդելիս, երբ անցորդները պիտի դողեին նրան մի հրաշք գործել և ազատվել այդ վիճակից:

«Վա՛հ, որ քանդում էիր տաճարը և երեք օրում շինում, ապառի՛ր ինքդ քեզ և իշի՛ր այդ խաչից»

(Մարկ. ԺԵ 30—31)

Աշակերտները, որոնք արդեն շատ էին դժվարանում հասկանալ Աստուծո Թագավորության մասին Հիսուսի քարոզչությունը, ինչպես և նրա պորավոր գործերը, հաստատապես ավելի ու ավելի են շփոթվում... Նրանց հետ նաև՝ ավետարանի ընթերցողները:

Յուրաքանչյուր մարդ վատ է ընդունում իր սեփական մահը: Սակայն դա այն ճանապարհն է, որ Հիսուս առաջարկում է ինքրն իր համար և բոլոր նրանց համար, ովքեր հանձն են առնում գնալ նրա ետևից:

50. ԿՈՐՅՆԵՒ, ԹԵ ՓՐԿԵԼ ԻՐ ԱՆՁԸ
(Մարկ. Ը 34-ից Թ 1)

- Ը 34 Եվ նա իր մոտ կանչելով ժողովրդին, աշակերտների հետ միասին, առաջ նրանց. «Եթե մեկը կամենում է գալ իմ ետևից, թող ուրանա իր անձը, թող վերցնի իր խաչը և գա իմ ետևից.
- 35 որովհետև ով կամենում է ապատել իր անձը, պիտի կորցնի այն. իսկ ով կորցնի իր անձը ինձ համար և Ավետարանի համար, պիտի ապատի այն:
- 36 Ի՞նչ օգուտ է մարդուն, եթե ամբողջ աշխարհը շահի, բայց իր անձը կորցնի. որովհետև մարդ ի՞նչ ունի տալու իր անձի փոխարեն:
- 37 Ով որ ամոք համարի ինձ և իմ խոսքերը այս շնացող և մեղավոր ազգի մեջ, մարդու Որդին էլ նրան պիտի ամաչեցնի, երբ գա փառքովն իր Հոր և սուրբ հրեշտակներին»:
- Թ 1 Եվ առաջ նրանց. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, թե նրանցից, որ այստեղ են, կան ոմանք, որոնք մահ չպիտի ճաշակեն, մինչև որ տեսնեն Աստուծո Թագավորությունը՝ Վորությամբ եկած»:

Կշտամբելուց հետո Պետրոսին, որն ուսում էր արգելք հանդիսանալ իրեն՝ գնալու դեպի այն չարչարանքները, որ սպասում էին իրեն, Հիսուս իր մոտ է կանչում ժողովրդին: Բայց ո՞ր ժողովրդին: Հիսուս և իր աշակերտները գտնվում էին հեթանոսական երկրում, ըստ երևույթին միշտ Փիլիպպյան Կեսարիայի շրջանում (Մարկ. Ը 27—30): Երկրի այդ անկյունում բնակվող մարդիկ երբեք ոչ մի խոսք չէին լսել Ավետարանի մասին, և սակայն Հիսուս նրանց է ուղղում իր խոսքը՝ նրանց միտքը բանալու և հասկացնելու համար նրանց իր անձը կորցնելու անհրաժեշտությունը:

Այժմ հեռու ենք այն շրջանից, երբ միայն աշակերտներին էր իրավունք վերապահված ստանալու բացատրություններ, որոնցից պրկված էր ժողովրդի անանուն զանգվածը (Մարկ. Դ 10—12): Ամեն մարդ կարող է և պետք է իմանա, որ Հիսուս շուտով մահվան պիտի դատապարտվի իշխանությունների կողմից, և որ նույն ճակատագիրն է սպասում նաև նրա ճշմարիտ աշակերտների մեծ մասին: Խաչը, որի մասին Մարկոսը առաջին անգամ լինելով խոսում է այստեղ, տանջանքի այն գործիքն է, որ հռոմեական իշխանությունը վերապահում էր ստորին խավի ներկայացուցիչներին՝ ստրուկներին և խոնարհ ծագումով մարդկանց: Երևելի մարդկանց համար պատվավոր մահապատիժ էր գլխատումը: Հաճախ խաչելու-

թյան դատապարտված մարդը պարտավոր էր իր ուսի վրա տանել լախակի կտրված գերանը, որի վրա ամրացվում էր նրա մարմինը, մինչև ուղղահայաց ձողը մշտապես խրված էր մուռն հողի մեջ:

Ահա այս է, որ սպասում է Հիսուսին, անհաշտ մի մարդու, ինչպիսին վաղուց հայտարարել էին նրան իր հակառակորդները: Իսկ աշակերտներն ընդհանրապես ավելի լավ ճակատագիր պիտի չունենան, քան իրենց Տերը:

Ամեն անհատ, որ դողում է իր կյանքի վրա կամ ձգտում է սեփականացնել աշխարհը ամենահեշտ միջոցներով, անխուսափելիորեն անպտուղ է լինում: Սա ճշմարիտ է ինչպես ամեն մարդու, այնպես էլ մարդկային ամեն մի խմբի համար, ներառյալ Եկեղեցին: Անմիջական հաջողության որոնումը առաջնորդում է երկարատև ճախողության:

Հեթանոս և անանուն ամբողջ, որին Հիսուս ուղղում է իր խոսքը, Մարկոսի համար անկասկած ներկայացնում է Հռոմի Եկեղեցին, որը բաղկացած էր մեծ մասամբ հրեական ծագում չունեցող քրիստոնյաներից, որոնք փորձության էին ենթարկվել ուրանալու իրենց պետին, հրաժարվելու իրենց հավատից՝ խույս տալու համար հալածանքներից: Այդ, առավել պտղաբեր է ուրանալ իր սեփական անձը՝ մինչև իսկ խաչվելու վրտանգին ենթարկելով իրեն Հիսուսի ետևից: Զգուշավորությամբ խնայված կյանքը մահվան է տանում միայն, իմանալի մահի ճանապարհն է ճշմարիտ կյանքի: Այս է Մարկոսի ուսուցման հանգուցակետը Պողոս առաքյալի հետևյալ ուսուցումից հետո.

«Կորստյան մատնվածների համար խաչի ճառը հիմարություն է, իսկ մեզ՝ մրկվածներին համար՝ Աստուծո Վորություն»:

(Ա Կորնթ. Ա 18)

Աստուծո և Իսրայելի ժողովրդի միջև գոյություն ունեցող հարաբերությունները մարգարեները հաճախ համեմատել են հարսանիքի կամ նշանախոսության հետ. ամեն անգամ, երբ Իսրայելի ժողովուրդը փախչում է աստվածային օրենքից, դավաճանում է իր սիրո պգացումներին: Հիսուս նույն պատկերն է գործածում այստեղ. ուրանալ Քրիստոսին, որն իրեն ամբողջապես պիտաբերում է մարդկանց համար, նշանակում է շնություն անել (համար 38):

Պետրոսը, որի մեջ դևն էր մտել, երբ նա ուսում էր արգելել Հիսուսին, որ գնա դեպի մահը (Մարկ. Ը 31—33), հետագայում պիտի դառնա անհավատարիմ աշակերտի տիպարը, երբ, Ավագ հինգշաբթի լույս ուրբաթ գիշերը, պիտի հայտարարի, թե չի ճանաչում իր Տիրոջը (Մարկ. ԺԴ 66—72): Աշակերտի մեծություններն ու թուլությունները

հիմնավորեն մեկտեղված են նրա անձի մեջ:

Հիսուսի խոսքերը, սակայն, որոնցով եզրափակվում է նրա այս փոքրիկ ճառը, մեղմացնում են նախորդ նախադասությունների խստությունը՝ ավարտվելով նվազ ողբերգական մի շեշտով. «...Ոմանք մահ չպիտի ճաշակեն, մինչև որ տեսնեն Աստուծո թագավորությունը՝ պորությամբ եկած» (գլուխ Թ, համար 1):

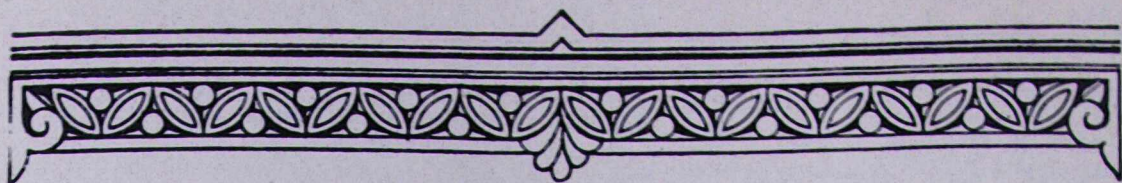
Այս խոսքերի իմաստի շուրջ մարդիկ շատ հաճախ հարց են տվել իրենք իրենց: Ի՞նչ բան է Աստուծո թագավորության այդ ուժեղ հայտնությունը: Արդյո՞ք դա չի վերաբերում Քրիստոսի այլակերպությանը, որին շուտով ներկա պիտի լինեն երեք աշակերտներ, այդ թվում և Պետրոսը (Մարկ Թ 2—8): Կամ նրա հարությանը: Կամ Եկեղեցուն վերապահված ապագա խաղաղությանը: Կամ էլ, —և գուցե սա լավագույն ենթադրությունն է, — հալածանքի չենթարկված այն աշակերտների ձակատագրին, որոնք պիտի տեսնեն Աստուծո թագավորությունը առանց անցնելու տանջալից մահվան բովից:

«Մահ ճաշակել» արտահայտությունը, որ գործածում է Հիսուս, մտածել է տալիս «խմել այն բաժակը, որ ես խմելու եմ» ար-

տահայտության մասին, որ նա գործածելու է հետագայում (Մարկ. Ժ 38): Դա այն դաժնության բաժակն է, որ հալածիչները բռնի խմեցնում են իրենց պոհերին: Այս դեպքում նախադասությունը կունենա հետևյալ իմաստը. եթե բոլորը, Հիսուսի նման, հանձնառու են հնարավոր նահատակության, ոմանք պարտավոր չեն գնալու մինչև այդտեղ: «Խաչը», որից ոչ ոք չի կարող խուսափել, այդպիսիների համար պարզապես պիտի կոչվի «տառապանք, կողոսպուտ կամ պոկանք». և նրանք Աստուծո թագավորությանը պիտի հասնեն իրենց մահից հետո՝ առանց տանջանք ճանաչած լինելու:

Ինչպիսին էլ լինի այս ճառի ավարտի հստակ մեկնաբանությունը, այն ունի հուսադրող մի տոնայնություն՝ որպես եզրակացություն որոշ խստությամբ արտահայտված մի հորդորի: Այն է՝ հանգիստ մահ թե՛ նահատակություն, մոռալուտ վախճան թե՛ հեռավոր չարչարանքներ, այդ բոլորը պիտի առաջնորդեն դեպի Աստուծո թագավորություն: Այսպիսով Մարկոսն արտահայտում է հարության ամբողջական ըմբռնման Բրիտոսի մահից և հարությունից հետո:

(Շարունակելի)

«ЭЧМИАДЗИН»
ОФИЦИАЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ ЭЧМИАДЗИНСКОГО КАТОЛИКОСАТА
(СЕНТЯБРЬ 1986 г.)

1. Визит Его Святейшества католикоса Всех Армян Вазгена I Председателю Верховного Совета Арм. ССР Г. Восканяну, 25 сентября 1986 г. (стр. 3).

2. Торжества по случаю 31-летия и 25-летия со дня интронизации Его Святейшества католикоса Всех Армян Вазгена I и армянского патриарха Константинополя архиепископа Шнорка Галустяна, 27—28 сентября 1986 г. (стр. 4—11).

3. Посвящение во епископы патриаршего представителя в Центральной Европе верховного архимандрита Месропа Григоряна и начальника канцелярии армянского патриархата в Константинополе верховного архимандрита Месропа Мутафяна, 20—21 сентября 1986 г. (стр. 12—23).

4. Представления в Духовной Академии Святого Эчмиадзина по случаю начала нового учебного года, 8 сентября 1986 г. (стр. 24—26).

5. Предание земле на монастырском кладбище у храма Святой Гаянэ урны с прахом армянского общественно-национального деятеля в Англии Саргиса Кюркджяна, 29 сентября 1986 г. (стр. 27—30).

6. Паломничество учителей диаспоры в Первопрестол и встреча с Его Святейшеством Вазгеном I в католикосате, 27 августа 1986 г. (стр. 31—32).

7. Церковная хроника, новости. Литургии, проповеди и описание ряда торжеств в Перво-

престол за сентябрь месяц 1986 г. (стр. 33—34).

8. Проповедь предводителя армянской епархии в Аргентине епископа Григориса Буннатяна в Первопрестольном Эчмиадзине, 14 сентября 1986 г. (стр. 35—36).

9. Собрание представителей духовенства и мирян патриаршей Араратской епархии в защиту мира, 5 сентября 1986 г. (стр. 37—39).

10. Посвящение во священники в церкви Святого Саргиса города Еревана, 5 и 7 сентября 1986 г. (стр. 40—42).

11. Третье собрание делегатов канадской епархии Армянской Апостольской Церкви в Монреале, 30—31 мая 1986 г. (стр. 43—44).

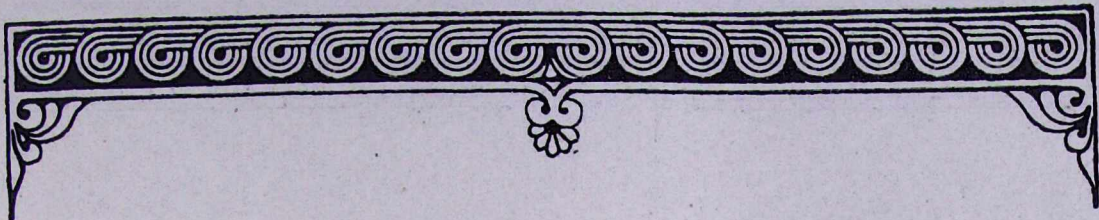
12. Девятый съезд Конференции Европейских Церквей в Стерлинге, 4—12 сентября 1986 г. (стр. 45—46).

13. Заседание международного секретариата Христианской Мирной Конференции в Минске, 15—19 сентября 1986 г. (стр. 47).

14. Торжества по случаю воздвижения Его Превосходительства архиепископа Эрика Местерса на пост главы Евангелическо-Лютеранской Церкви в Риге, 24—25 августа 1986 г. (стр. 48).

15. Концертное представление «Хорениянской литургии» в исполнении хора «Звартноц» в Алеппо, 5—6 апреля 1986 г. (стр. 49).

16. Отец Мишель Кенел—Как читать Евангелие (перевод с французского) (стр. 50—51).

"ETCHMIADZIN"
OFFICIAL MONTHLY OF HOLY ETCHMIADZIN
(SEPTEMBER 1986)

1. The visit of His Holiness The Supreme Patriarch and Catholicos of All Armenians Vasken I to the President of the Supreme Soviet of the Armenian SSR Hrant Voskanyan. September 25, 1986 (p. 3).

2. Ceremonies Marking the 31st Anniversary of the Accession of His Holiness The Supreme Patriarch and Catholicos of All Armenians Vasken I and the 25th Anniversary of the Accession of Most Reverend Patriarch of Armenians of Constantinople Shenork Archbishop Galoustian. September 27—28 (pp. 4—11).

3. Conferring the Orders of Bishop on the Etchmiadzin Envoy in Central Europe Archimandrite Mesrob and the Master of Chancery of the Armenian Patriarchate in Constantinople Archimandrite Mutaftian. September 20—21 (pp. 12—23).

4. Ceremony on the Occasion of the New Academic Year at the Theological Seminary of Holy Etchmiadzin. September 8, 1986 (pp. 24—26).

5. Deacon Guevorg Mkrtichian The Interring of the Urn of Ashes of the Armenian Benefactor from London Sarguis Kurkjian in the Churchyard of St. Gayane. September 29, 1986 (pp. 27—30).

6. The visit of Armenian Teachers from Abroad to Holy See Etchmiadzin and their Meeting with the Supreme Patriarch of All Armenians Vasken I at His Residence. August 27, 1986 (pp. 31—32).

7. News In Brief: Holy Masses, Preachings and other Ceremonies Conducted at the Holy See during September (pp. 33—34).

8. The Sermon by the Head of the Armenian Diocese in Argentina Bishop Grigoris Buniatian at the Cathedral Church of Holy Etchmiadzin. September 14, 1986 (pp. 35—36).

9. The Assembly of Religious and Secular Representatives of the Ararat Patriarchal Diocese in Defense of Peace. September 5, 1986 (pp. 37—39).

10. Ordaining of Priests at St. Sarguis Church in Yerevan. September 5 & 7 1986 (40—42).

11. The Third Representative Assembly of the Diocese of the Armenian Apostolic Church in Canada, Montreal, Canada, May 30—31, 1986 (pp. 43—44).

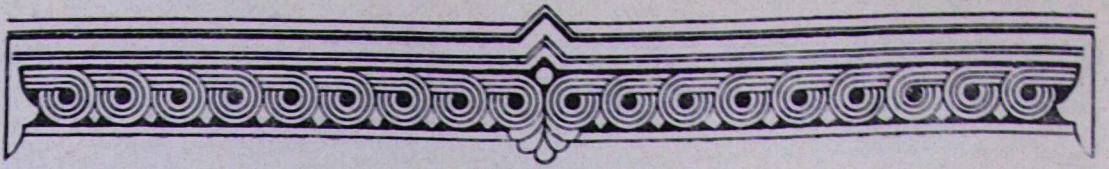
12. The 9th Congress of the European Council of Churches in Sterling, September 4—12, 1986, (pp. 45—46).

13. The Sitting of the International Secretariat of Christian Peace Council in Minsk, September 15—19 (p. 47).

14. The Ceremonies of Accession of the New Head of Evangelical-Lutheran Church of the Latvian SSR in Riga. August 24—25, 1986 (p. 48).

15. Performing of 'Khorenian Mass' in Aleppo, Syria, by 'Zvartnotz' Choir, April 5—6, 1986 (p. 49).

16. Father Michel Quesnel—How to Read the Gospel (Translated from the French) (pp. 50—61).

„ETCHMIADZINE“
ORGANE OFFICIEL DU SAINT-SIEGE D'ETCHMIADZINE
(SEPTEMBRE 1986)

1. Visite de Sa Sainteté Vasken Ier à M. Hrande Voskanian, Président du Présidium du Conseil Suprême de la R.S.S. d'Arménie (25 septembre 1986)—(page 3).

2. Festivités au Saint-Siège d'Etchmiadzine consacrées au 31e anniversaire de l'intronisation de Sa Sainteté Vasken Ier et au 25e anniversaire du patriarcat de Sa Béatitudo Chenorkh Caloustian, patriarche des Arméniens de Constantinople (27—28 septembre 1986)—(p.p. 4—11).

3. Description de la cérémonie du sacre de l'évêque Mesrop Grigorian, délégué patriarcal de l'Europe Centrale, et de l'évêque Mesrop Moutafian, chancelier du patriarcat des Arméniens de Constantinople (20—21 septembre 1986)—(p.p. 12—23).

4. Reprise des cours d'études au séminaire théologique du Saint-Siège d'Etchmiadzine (8 septembre 1986)—(p.p. 24—26).

5. **Diacre Guévorg Mekertchian**—Cérémonie de l'enterrement de l'urne cinéraire de M. Sarkis Kurkdjian, bienfaiteur arménien de Londres, dans le cimetière du monastère de Sainte-Gaïané (29 septembre 1986)—(p.p. 27—30).

6. Visite des instituteurs arméniens de la Diaspora au Saint-Siège d'Etchmiadzine et leur rencontre avec Sa Sainteté Vasken Ier dans la résidence patriarcale (27 août 1986)—(p.p. 31—32).

7. Brèves informations concernant la célébration des saintes messes, les sermons prononcés à cette occasion et d'autres cérémonies religieuses qui ont eu lieu dans la cathédrale de Saint-Etchmiadzine au cours du mois de septembre 1986 (p.p. 33—34).

8. Sermon de l'évêque Grigoris Bountatian (prêlat du diocèse des Arméniens d'Argentine) prononcé le 14 septembre 1986 dans la cathédrale de Saint-Etchmiadzine (p.p. 35—36).

9. Réunion des représentants religieux et laïques du diocèse patriarcal d'Ararat consacrée au maintien de la paix dans le monde (5 septembre 1986)—(p.p. 37—39).

10. Ordination de prêtre dans l'église St. Sarkis d'Erévan (5 et 7 septembre 1986)—(p.p. 40—42).

11. Troisième conférence des délégués du diocèse de l'Eglise apostolique arménien du Canada tenue à Montréal du 30 au 31 mai 1986 (p.p. 43—44).

12. Neuvième Assemblée de la Conférence des Eglises Européennes tenue à Sterling du 4 au 12 septembre 1986 (p.p. 45—46).

13. Session annuelle du Secrétariat International de la Conférence Chrétienne pour la Paix tenue à Minsk du 15 au 19 septembre 1986 (page 47).

14. Solennités à Riga consacrées à l'intronisation de Son Excellence l'archevêque Eric Maesters, nouveau chef de l'Eglise évangélique-luthérienne de la R.S.S. de Lettonie (24—25 août 1986)—(page 48).

15. La messe „Khorénian“ exécutée le 5 et le 6 avril 1986 dans une salle de concert à Alep par le chœur „Zvartnots“ (page 49).

16. **Père Michel Quesnel**—„Comment lire un évangile“ (Traduction du français en arménien)—(p.p. 50—61)

ԲՈՎԱՆԴԱԹՅՈՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի այցը Հայկական ՍՍՀ Գերագույն սովետի նախագահության նախագահ տիար Հրանդ Ոսկանյանին	3
Նորին Սուրբ Օծություն S. S. Վազգեն Ա Վեհափառ Հայրապետի գահակալության 31 և 4. Պոլսի հայոց Ամենապատիվ Պատրիարք S. Շնորհք արքեպ. Գալուստյանի 25-ամյակի տոնակատարությունները Մայր Աթոռում	4
Եպիսկոպոսական ձեռնադրություն	12
S. Մեսրոպ եպիսկոպոս Գրիգորյան	19
S. Մեսրոպ եպիսկոպոս Մուշաֆյան	21
Հոգևոր ձեռնարանի վերաբացման հանդիսություն	24
ԳԵՎՈՐԳ ՍՐԿ. ՄԿՐՏՉՅԱՆ—Մեծագործ բարերարի աճյունատուփը Մայր Հայրենիքում	27
Ափյուռքահայ ուսուցիչների այցելությունը Մայր Աթոռ	31
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ—Եկեղեցական բեմ. լուրեր	33
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԲՈՒՆԻԱԹՅԱՆ—Քարոզ	35
Խաղաղության ժողով Արարատյան թեմում	37
Քահանայական ձեռնադրություն Երևանի Սուրբ Սարգիս եկեղեցում	40
Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու Կանադայի թեմի երրորդ պատգամավորական ժողովը	43
Եվրոպական եկեղեցիների 9-րդ նստաշրջանը Ստերլինգում	45
Քրիստոնեական Խաղաղության Համաժողովի միջազգային քարտուղարության նիստը Միսկում	47
Լատվիական ՍՍՀ Ավետարանական-Լուսերական Եկեղեցու նոր պետի գահակալության հանդիսությունները Ռիգայում	48
«Խորենյան պատարագի» համերգային կատարում Հայեպում	49
ՀԱՅՐ ՄԻՇԵԼ ՔԵՆԵԼ—Ինչպես կարդալ Ավետարանը	50
„Ечмиадзин“ официальный журнал Эчмиадзинского Католикосата	62
„Etchmiadzin“ official monthly of Holy Etchmiadzin	63
„Etchmiadzine“ organe officiel du Saint-Siege d'Etchmiadzine	64

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՅԵՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ, ԷՋՄԻԱԾԻՆ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ» ԱՄՍԱԳՐԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Армянская ССР, Эчмиадзин, Редакция журнала «Эчмиадзин».
Rédaction de la revue «Etchmiadzine», Etchmiadzine. Arménie, URSS

Հանձնված է արտադրության 23.09.1986 թ.: Ստորագրված է տպագրության 25.11.1986 թ.:
Տպագրական 4 մամուլ+2 ներդիր, թուղթ 60×84¹/₈, պատվեր 654:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան, 1986 թ.